

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 99

ΣΟΝΕΤΤΑ

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Λέει τὸ γνωστό, πολύμορφο κ' αἰώνιο παραμῦθι
γι' αὐτόν, ποῦ πολυαγάπησε κ' εἶχε ὁ φτωχὸς ἐλπῖσει,
πὼς μιὰ ἀπ' τῆς Εὐσας τὴ γενιὰ τὸν εἶχε ἀνταγαπήσει,
καὶ στ' ἀπαλὰ τὰ στήθεια τῆς πέφτει κι ἀποκοιμήθη.

Κ' εἶδε μὲς στὸ γλυκόνειρο μορφὲς ἀγγέλων πλήθι.
Κ' ἔπειτα πλάκωσε ὁ βραχνάς... γιατί τὸν εἶχε ἀφήσει
τάχα ἡ ἀγαπημένη του. Κι αὐτὸς νὰ βρεῖ τὴ βρύση
ξεκίνησε τῆς ἀρονησιᾶς, νὰ πιεῖ νερὸ ἀπ' τὴ λήθη.

Περνάει ἔρμιες καὶ θάλασσες, δάση, βουνά, λογκάδια,
μπήκε, ὅπου σμίγουν τὰ βουνά, μὲς στὴ σπηλιὰ τοῦ Δράκου,
καὶ πῆρε ἀπ' τοὺς ἀητούς φτερά, γοργάδ' ἀπ' τὰ ζαρκάδια.

Τὴ λησμονιά, τὴν ἀρονησιά, τὴ γύριψε τοῦ κάκου!
Τότ' ἔγειρε κ' ὕπνο βαθὸ κι ἀξόπνητο ἐκοιμήθη,
λέει τὸ γνωστό, πολύμορφο κ' αἰώνιο παραμῦθι.

ΚΟΝΤΑ ΜΟΥ ΕΛΑ ΚΑΙ ΜΕΝΕ!

Τὴν ἔχεις τὴν ἀγάπη μου, καημένε μου καημένε!
Κι ἀπ' τὴν ἀγνή μου τὴν καρδιά παίρνεις φιλιὰ καὶ χάδια.
Μὰ ἐνῶ ἀγαπιέσαι κι ἀγαπᾶς, πονᾶς σὰ νᾶταν ἄδεια
τὰ πονεμένα στήθεια σου, χλωμὲ κι ἀρρωστημημένε!

Γιὰ σκέψου μέσα σου νὰ ἰδεῖς, καημένε μου καημένε!
ἡ Μοῖρα σου ἡ ἀνθρώπινη, 'κεῖ κάτω στὰ σκοτάδια,
πὼς πλέκει τὶς ἀποθυμιές, ἀπλώνοντας γιὰ ὄφραδια
πόθους ἀνομολόγητους, ὦ πολυαγαπημένε!

Κοντά μου ἔλα καὶ κάθησε, καημένε μου καημένε!
Σοῦ φέρνω δῶρ' ἀτίμητα, παρθενικὰ στολίδια,
ὄμορφες σκέψεις ποῦ ἔκανα σ' ἄγρυπνες νύχτες ἡ ἴδια.

Σοῦ φέρνω τὴ λαχτάρα μου. — Κοντὰ μου ἔλα καὶ μένε. —
Σοῦ φέρνω καὶ τὸν πόθο μου γι' ἀπόκοσμα ταξίδια,
τὸ λυτρωμὸ ἀπ' τὴ μοῖρα σου, καημένε μου καημένε!

ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

Καὶ τώρα μὲς στὴν ἄχαρη, γλυκειά μου ἀγαπημένη,
τὴ μοναξιά, μακριὰ ἀπὸ Σέ, γιὰ νὰ μὴ συλλογιέμαι,
μιά πλέρια ἀγάπη νεύρομαι — στὰ μάτια κοιτάξέ με! —
γλυκειά κ' ἠδονικιά σὰν τὸ στερνὸ φίλι, ποῦ μένει

σφραγίδα τῆς ἀγάπης μας, ὦ πολυαγαπημένη,
στὰ χεῖλη μου, ὅσο νεύρομαι — ὦ Θεέ μου, βήθησέ με!
τίς ὥρες ποῦ διαβήκανε γοργά. Καὶ φυλαξέ με
ἢ μοναξιά μὴ μοῦ φανεῖ πικρή, φαρμακωμένη.

Οἱ ψυχές μας τὸ ἀνάστησαν, γλυκειά μου ἀγαπημένη,
τὸνειρο, ποῦ τὸ μοίραναν τῶν δυὸ οἱ καλές μας μοῖρες,
τῆς ἄδολης ἀγάπης μας, ποῦ αἰώνια θ' ἀπομένει.

Γιὰ τὴν προσώρας μοναξιά μὴν εἶσαι λυπημένη,
γιατί, μὰ τὴν ἱερὴ στιγμή ποῦ τὴν καρδιά μου πῆρες!
τὸ σπαραγμὸ τῆς ἄγριο θὰ νιώθω, ἀγαπημένη!

M. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΜΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ

Στὸ φωτεινὸ πρόγραμμα τῶν κρατικῶν φροντιστῶν γιὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴ τοῦ τόπου, ποῦ βάζει σὲ πράξη, μὲ στοχαστικὰ μελετημένον σύστημα ὁ κ. Γ. Παπανδρέου — ὁ Ἰπουργός, ποῦ τὸ πέρασμά του ἀπὸ τὸ τόσο παρεξηγημένον ὡς τώρα ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας θὰ μείνη, χωρὶς ἄλλο, ἱστορικὸ — ἓνα ξεχωριστὸ κεφάλαιο ἀποτελεῖ καὶ ἡ μετάφραση νεοελληνικῶν ἔργων σὲ ξένες γλώσσες. Ἐν κεφάλαιον αὐτὸ τοῦ προγράμματος τοῦ κ. Παπανδρέου συζητήθηκε, μὲ κάποια ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸν καθημερινὸν τύπο, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μποροῦν νὰ χουν γνώμη στὰ ζητήματα αὐτά. Καί, παραδόξως, οἱ γνώμες διχάσθησαν.

Ἄρνηση κατηγορηματικὴ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ἀποδοχὴ σχεδὸν ἀνεπιφύλαχτη ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Τὴν ἄρνηση τὴν ἀντιπροσωπεύουν ὁ κ. Κωστής Παλαμάς καὶ ὁ κ. Φώτος Πολίτης. Καὶ οἱ δυὸ θεωροῦν τὴ μετάφραση λογοτεχνικῶν ἔργων, μὲ τὴ φροντίδα τοῦ κράτους, ὄχι μόνον περιττή, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμια. Περιττή, γιατί ἓνα ἔργο, λένε, ἄξιο νὰ μεταφρασθῆ σὲ ξένες γλώσσες, θὰ μεταφρασθῆ, ἄργα ἢ γρήγορα, χωρὶς καμμιά ἐπίσημη κηδεμονία. Ἐπιζήμια, γιατί κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος, ἂν μὲ τὴν ἀνάμιξη τοῦ κράτους, θὰ μεταφρασθοῦν τὰ ἔργα τ' ἀξιώτερα ν' ἀντιπροσωπεύσουν τὴν ἐλληνικὴ λογοτεχνία, στὴ διεθνή πνευματικὴ κίνηση, καὶ δὲ θὰ μεταφρασθοῦν τ' ἀναξιώτερα, μὲ ἀποτέλεσμα ἢ νὰ μὴν προσεχτοῦν καθόλου ἀπὸ τοὺς ξένους, ἢ νὰ τοὺς δώσουν μιὰ ἰδέα ὄχι κολακευτικὴ γιὰ τὴ νέα μας λογοτεχνία.

Ἀντίθετα, τὴν ἀνεπιφύλαχτη — μὲ μερι-

μὲς λεπτομερειακὲς παρατηρήσεις — ἀποδοχὴ τοῦ μέτρου τὴν ἀντιπροσωπεύουν ὁ κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος καὶ ὁ ἐλληνογάλλος ποιητὴς κ. Ἐμπειρικός Κουμουνοδόβρας. Καὶ οἱ δυὸ βρίσκουν πῶς ἡ ἐπίσημη προστασία τοῦ κράτους εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ κατορθωθῆ μιὰ συστηματικὴ μετάφραση ἐλληνικῶν ἔργων στὶς ξένες γλώσσες. Ὁ δεῦτερος μάλιστα, μὲ τὴν ἰδιαίτερη γνώση ποῦ ἔχει τῶν ἐκδοτικῶν πραγμάτων, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κάνει πολὺ ἀξιοπρόσεχτες ὑποδείξεις γιὰ τὸν τρόπο τῆς διεξαγωγῆς τοῦ κρατικοῦ αὐτοῦ μέτρου, τονίζοντας τὴν ἀπαραίτητη συνεργασία μεγάλων ξένων ἐκδοτικῶν οἰκῶν, ποῦ νὰ ἐνδιαφερθοῦν οἰκονομικῶς γιὰ τὴ διάδοση καὶ τὴν προπαγάνδα τοῦ ἐλληνικοῦ βιβλίου, ἔχοντας γνώμη καὶ στὴν ἐκλογή του, ἂν δὲ θέλουμε τὰ μεταφρασιμὰ ἐλληνικὰ βιβλία νὰ σαπίσουν στὰ ράφια τῶν ξένων βιβλιοπωλείων.

Ἡ ὀρθότερη ἀντίληψη μοῦ φαίνεται πῶς βρίσκεται μὲ τὸ μέρος τῶν τελευταίων. Δὲν ὑποθέτω, τοῦλάχιστον γιὰ ὄσους παρακολουθοῦν παράλληλα τὴν ξένη λογοτεχνικὴ κίνηση καὶ τὴ δική μας, νὰ ὑπάρχη δευτέρη γνώμη. Ἔτι, ἔχει πολλὰ βέβαια, ἀλλ' ἀρκετὰ νεοελληνικὰ ἔργα, παλαιότερα καὶ νέα, μποροῦν νὰ ὑποστοῦν ἄφοβα τὴ σύγκριση, ἂν ἔχει μὲ τ' ἀριστουργήματα τῶν ξένων λογοτεχνικῶν, ποῦ μετριοῦνται κι' αὐτὰ στὰ δάχτυλα, ἀσφαλῶς ὅμως μὲ πολλὰ ξένα ἔργα, ποῦ καὶ στὶς πατρίδες τους καὶ μεταφρασιμὰ σὲ ἄλλες γλώσσες ἔχουν πάρει τὴ θέση τους στὴ διεθνή λογοτεχνία. Ἐν ὅτι τὰ ἐλληνικὰ αὐτὰ ἔργα θὰ βροῦν, μὲ τὴν ἴδια τους ἀξία, τοὺς μεταφραστὲς των καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἐκδότες των, δὲν μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα. Ἡ Ρωσικὴ λογοτεχνία, ὅπως εἶναι γνωστὸ, μὲ ὅλον τὸ καταπληκτικὸν τῆς πλοῦτο, ἦταν ἄγνωστη σχεδὸν κατὰ τὸ μεγαλύτερό της μέρος στὶς εὐρωπαϊκὰς χώρες, μέχρι τῆς Γαλλορωσικῆς συμμαχίας. Καὶ μονάχα ἀπὸ τότε, μὲ τὴ συμμαχικὴ παριζιάνικη καθιέρωσή της καὶ τίς ἀβρόες γαλλικὰς μεταφράσεις συγχρόνων ρωσικῶν ἔργων, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι κατέκτησε σὲ λίγα χρόνια τὸν κόσμον. Καὶ ἂν ἡ λογοτεχνία τῶν Σκανδιναβικῶν χωρῶν, ποῦ τὴ φέρνουν γιὰ παράδειγμα οἱ ἐναντιοφρονούντες, πέρασε μόνη της τὰ σύνορά της, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι εἶχε τὸ νέο της

Σαξέπτηρ, ἓναν Ἴψεν, ποῦ δὲν εἶναι εὐκολο βέβαια νὰ τὸν ἔχη κάθε τόπος καὶ κάθε ἐποχὴ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ἀκόμα, ὅτι οἱ Σκανδιναβικὰς χώρες δὲ βρίσκονται στὰ Βαλκάνια καὶ ὅτι ἡ γλῶσσα τους, ἔσο περιωρισμένη κι' ἂν εἶναι, δὲν ἔχει τὴν ἀσχητικὴ ἀπομόνωση τῆς νεοελληνικῆς. Καί, ἔταν ἓνας κριτικὸς καὶ φιλόσοφος τοῦ ἀναστήματος τοῦ Γκεώργκε Μπραντὲς χρειάσθηκε νὰ περάσουν χρόνια, γιὰ ν' ἀρχίσῃ νὰ μεταφράζεται στὴ Γερμανία — τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κολοσσικοῦ ἔργου του εἶναι ἀκόμα ἀμετάφραστο — ὅπως μᾶς ἔλεγε ὁ ἴδιος στὸ τελευταῖον πέρασμά του ἀποδῶ, συγκρίνοντας τίς ἀδικίες ὅσες γίνονται μαιραῖως στοὺς συγγραφεῖς ποῦ γράφουν σὲ γλώσσες περιωρισμένης κυκλοφορίας, ὅπως τὰ Δανικά καὶ τὰ Νεοελληνικά, — θὰ ἦταν μεγάλη ἀξίωση νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὰ νεοελληνικά ἔργα νὰ βροῦν μονάχα μὲ τὴν ἐσωτερικὴ τους ἀξία τὸ μεταφραστὴ τους καὶ τὸν ἐκδότη τους στὶς χώρες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης.

Θὰ εἶχα ν' ἀναφέρω σχετικὰ ἓνα προσωπικὸν μου παράδειγμα, μὲ ὅλη τὴ στενοχωρία ποῦ αἰσθάνομαι, ἔταν ἀνεγκάζωμαι νὰ περιαιτολογήσω. Εἶναι διαφωτιστικὸ ἔμμος τῶν ἐκδοτικῶν συνθηκῶν στὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ κέντρα, ὅπως τίς ἐκθέτει καὶ ὁ κ. Ἐμπειρικός στὸ ἀρθρον τοῦ ποῦ ἀνέφερα παραπάνω. Ἐτυχε κάποιο μυθιστόρημά μου, τὸ «Ἀγριολούλουδο», ἔχει τόσο γιὰ τὴν ἀξία του, φαντάζομαι, ὅσο γιὰ τὴν κρίθηκε ἴσως προσιώτερο, γιὰ τὸ εἶδος του, στὴν αἰσθητικὴ ἐνδὸς διεθνούς κοινότη, νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴ τεσσάρων ξένων νεοελληνιστῶν: Τοῦ κ. Clément, τοῦ κ. Couturier, τοῦ κ. Krajewski καὶ τοῦ κ. Lucas. Καὶ οἱ τέσσερες μοῦ ζήτησαν τὴν ἄδεια νὰ τὸ μεταφράσουν, μὲ τὴν πληροφορία ὅτι δύσκολα θὰ μποροῦσαν νὰ βροῦν ἐκδότην, ἐπειδὴ οἱ ξένοι ἐκδότες, ἔταν πρόκληται γιὰ ἔργα ἀλλοθῶν καὶ ἀγνώστων στὸν τόπον τους συγγραφέων, θέλουσαν νὰ ἔχουν ἐξασφαλισμένον ἓνα μέρος τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ ἐξοδα τους. Ἐξιδίως ὁ γνωστὸς Γάλλος νεοελληνιστὴς κ. Clément μοῦ ἀνέφερε, ὅτι καὶ γιὰ μερικὰ ἄλλα νεοελληνικά ἔργα ποῦ μετέφρασε, οἱ ἐκδότες τους ἔλαβαν τὴν οἰκονομικὴ αὐτὴ ἐξασφάλιση, εἴτε ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς των, εἴτε ἀπὸ ἄλλους χορηγούς. Ἐτόια ὑποχρέωση

δέν μου ήταν δυνατό βέβαια ν' αναλάβω ἐγώ. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ κ. Γκεσις, με τῆ βοήθεια τοῦ σοφοῦ φίλου καὶ κριτικοῦ τῶν νεοελληνικῶν γραμμῶν, τοῦ καλλιγητοῦ ἀπὸ Μπομπιλιέ κ. Ρουσσέλ, μετέφρασε τὸ «Ἀγριολούλουδο» καὶ μοῦ ἔστειλε τῆ μετάφρασή του σὲ χειρόγραφο. Καὶ ἡ μετάφραση αὐτὴ βρίσκεται, ἔδω καὶ τρία χρόνια, στὰ συρτάρια μου, περιμένοντας τὸν ἐκδότη της, ποὺ δὲ θὰ βρεθῆ ποτέ.

Θέλω νὰ πῶ, με τὸ προσωπικό μου αὐτὸ παράδειγμα, ὅτι ἕνα νεοελληνικὸ ἔργο, καὶ ἔτσι ἀκόμα κριτῆ ἀπὸ ξένους — ὅχι δικούς μας, — κατάλληλο νὰ μεταφρασθῆ, καὶ ἀφοῦ μεταφρασθῆ ἀκόμα — δὲν ὑποθέτω δὲ νὰ κἀνῆ τὸν κόπο ἕνας ξένος νὰ μεταφράσῃ ἕνα ἐλόκληρο ἔργο τριακοσίων σελίδων, χωρὶς νὰ πληρωθῆ, ἂν δὲν τὸ κρίνῃ ἀξιο νὰ διαβασθῆ ἀπὸ τοὺς ὁμογλόσσους του — εἶναι δύσκολο

νὰ βρῆ ἐκδότη χωρὶς μερικὲς οικονομικὲς προϋποθέσεις, ποὺ δὲν μπορεῖ βέβαια, ἢ καὶ ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ τις ἀντικρύσῃ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας του. Ἐάν τὸ κράτος λοιπόν, ἀπὸ ἐνδιαφέρον νὰ γνωρίσῃ στοὺς ξένους τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, ἀποφασίσῃ νὰ ἐνισχύσῃ, με τὰ ἠθικὰ καὶ ὀλιγα μὲσα ποὺ διαθέτει, τὴν πνευματικὴ αὐτὴ μετανάστευση καὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, μ' ἕνα ὀρθὸ καὶ φωτισμένο κριτήριον, χωρὶς νὰ περιορίσῃ δηλαδὴ τὸ ρόλο του στὸ νὰ πληρώνῃ ἀπλῶς, τὰ μεταφραστικά καὶ τὰ ἐκδοτικά, δὲν βλέπω ποῖα σοβαρὴ ἀντίρρηση μπορεῖ πᾶ νὰ ὑπάρξῃ.

Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ νέα αὐτὴ χειρονομία τοῦ κ. Παπανδρέου πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ὠραῖα γράμματα — τόσο λίγα συνηθισμένα τώρα ἀπὸ τέτοιες χειρονομίες! — ἀποτελεῖ ἕνα τίτλο ἀκόμα τῆς ἱστορικῆς Ὑπουργείας του.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΣΤΟΝ ΒΥΡΩΝΑ (*)

Πρώτη φορά με δάφνη τοῦ Ἀπόλλωνος στεφανώνεται ἕνας Ἀπόλλων.

Πρώτη φορά στὸν Ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τιμᾶται ὁ υἴος τῶν θαλασσῶν, αὐτὸς ποὺ ἔσπευσεν ἀκράτητος, ὅπως τὸ δελφίνι τοῦ θρόνου, στὴν φωνὴ τῶν ναυαγῶν.

Πρώτη φορά ἐχαράχθη ἕνα ὄνομα στὸ μάρμαρο καὶ συγχρόνως στὴν Ἀθανασία.

Καὶ ἔρχονται οἱ εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ γιὰ νὰ φιλήσουν τὸ χάραγμα αὐτό, ἀφοῦ δὲν μποροῦν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι.

Τὸ χέρι ποὺ με λύραν Ὀρφέως ἄνοιξε διάπλατα τὴν πύλη τῆς σκλαβιάς.

Τὸ χέρι ποὺ με δᾶδα Προμηθέως ἐφώτισε τὰ δεσποτήρια τοῦ ἐρέβους.

Τὸ χέρι ποὺ με ζήφος Θεσέως ὤρμησε κατὰ τοῦ τέρατος.

Τὸ χέρι ποὺ κατέπεσε καὶ ἡ Ἑλλάς τὸ κλαίει.

Ἄλλ' ἂν ἡ Ἑλλάς κλαίῃ τὸν Βύρωνα, ἡ Ἀττικὴ δὲν γνωρίζει νὰ κλαίῃ.

(*) Προσφωνῆσις κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τοῦ Βύρωνος εἰς τὸ Σούνιον, ὅπου ὁ κ. Καμπούρογλου ἐστεφάνωσε τὴν ἰδιόχειρον ἐπὶ τοῦ μάρμαρου ὑπογραφὴν του.

Καὶ ἔρχονται οἱ εὐλαβεῖς ἀναχωρηταί, ὅχι γιὰ νὰ θρηνήσουν ἕνα μεγάλο θάνατο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑμνήσουν μιὰν ὠραία ζωὴ.

Καὶ πῶς νὰ θρηνήσῃ κανεὶς γιὰ τὴ θανὴ ἐνὸς ἀθανάτου;

Ἅθάνατος οὔτε γεννιέται κἀν.

Εἶναι ἕνα φωτεινὸ μετέωρο τοῦ πνευματικοῦ κόσμου: ἀναφαίνεται κατὰ καιροῦς, φωτίζει τὸ στερέωμα καὶ φεύγει, γιὰ νὰ ξαναφανῆ κάποτε πάλι.

Καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸ μετέωρον αὐτὸ ἄλλοτε τὸ ὀνομάζουν Ὀμηρον, ἄλλοτε Σοφοκλῆ καὶ ἄλλοτε Βύρωνα.

Καὶ ἔρχονται οἱ εὐλαβεῖς μύσται, γιὰ νὰ ὑμνήσουν τὴν ζωὴ ἐκείνου, ποὺ ἀφοῦ ἄκουσε πρῶτα, στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, κάποια μεσάνυχτα, τὴ θρυλικὴ βουὴ τῆς Νίκης, ἐπόθησε νὰ φθάσῃ ὡς ἔδω ποὺ τελειώνει τὸ Ἀττικὸν θαῦμα.

Καὶ βαδίζει: κάτω ἀπὸ οὐρανὸ πάντα γαλανό, δίπλα ἀπὸ βράχους πάντα πυργωμένους, μέσα ἀπὸ ἄλση πάντα ἱερὰ, ἀπάνω ἀπὸ πεδιάδες πάντα χλοερές, γύρω ἀπὸ ἐλαίωνες θαλεροὺς πάντα.

Καὶ ὀδηγεῖ ἡ Ἀθηναῖα τὸν μεγαλοφυῆ, ὁ Διώνυσος τὸν ἐμπνευσμένον, ὁ Πᾶν τὸν ὄρατοπαθῆ.

Καὶ τοῦ δείχνουν τὸ λησμονημένο μυστικὸ μονοπάτι τῶν ἀθανάτων αὐλήφρων.

Ἄλλὰ προβαίνοντας ὁ Βύρων, βλέπει γύρω του ὄλο καὶ ἐρείπια: καὶ σὰν ἔφτασε στὴν Ἀκρὰ τοῦ Σουνίου, ἤρε μονάχα μερικὲς ἔρημες κολῶνες καὶ τοῦ φάνηκε πὸς ἔβλεπε ὠραῖες παρθένες νὰ θηνοῦν τίς ἀδελφές των, αὐτὲς ποὺ κοίτονταν κομματιασμένες καὶ σφριασμένες ἔδω κι' ἐκεῖ.

Καὶ τοῦ φάνηκε πὸς ἔβλεπε καὶ αὐτὰ τὰ λακτίσματα τῆς βαρβαρότητας κατὰ τῆς εὐιορφιάς: καὶ τοῦ φάνηκε ἀκόμη πὸς ἔβλεπε, πάνω στὰ κίτρινα καὶ βροσοκέπαστα συντρίμματα, νὰ κάθεται ἡ Λήθη καὶ νὰ γελᾷ. Καὶ δὲν ἐβάσταζε πιά.

Καὶ ἐνῶ ὁ ἐρειπωμένος ναὸς λάμπει μέσα στὸ Ἀττικὸν φῶς, αὐτὸς κατεβαίνει στὴ θάλασσα κάτω.

Καὶ κάθεται ἀπάνω στὴν πιὸ ἀπότομη πέτρα τοῦ γιαλοῦ.

Δὲν εἶναι τώρα κανένας ἄλλος, παρὰ μονάχα αὐτὸς καὶ τὸ κῆμα.

Καὶ μουρμουρίζουν τὸ κοινὸ τους παράπονο.

Ἐξαφνα ὁ ἔφηβος τῆς Ἀλβιῶνος σηκώνεται, καὶ κρατώντας ψηλὰ ἕνα κύπελλο γεμιστὸ με Σαμιώτικο κρασί, φωνάζει: «Φτάνει πιά! ἔδω, σὰν τὸν κόκκο, θὰ φάλλω τὸ στερνὸ μου τὸ τραγοῦδι, κι' ὕστερα θ' ἀγκαλιάσω τὸ κῆμα καὶ θὰ χαθῶ μαζί μ' αὐτό».

Καὶ τὸν ἀκούει ἡ Ἀθηναῖα. Καὶ τραβιέται ἀπ' τὴ συντροφία τῶν εὐθύμων Θεῶν δακρυσιμένη.

Καὶ ὁ Βύρων φάλλει τώρα:

«Δούλων πατρίδα σὰν εἶσαι σὺ, δὲ σὲ γνωρίζω: καὶ στὸ ἀκρωτήριο κρατώντας ξέχειλο ἀπὸ κρασί στὸν ἄγριο βράχο σπᾶω τὸ κροντήρι.»

Ἄλλ' ἡ Ἀθηναῖα τοῦ κρατεῖ τότε τὸ χέρι καὶ τοῦ φιθυρίζει σιγά, σιγά: «Ἡ Ἀττικὴ εὐμορφία ζῆ».

Κ' εὐθύς τοῦ φανερόνεται τότε, σὰν ὀπτασία μπρὸς του, ἕνα σπιτάκι τῆς Ἀθήνας ποὺ ἔχει καὶ λεμονιές.

Καὶ πίνει τότε τὸ Σαμιώτικο κρασί. Καὶ τραγουδεῖ τὴ ζωντανὴ εὐμορφία. Ἀκόμη καὶ ὁ ἐρειπωμένος ναὸς λὲς πὸς εὐθύς ζωντανεῖ μέσα στὸ Ἀττικὸ σκιάφως. Καὶ τοῦ φαίνεται τώρα ὁ ναὸς αὐτὸς σὰν μυστικὴ ζωγραφία μέσα σ' ὄνειρο.

Καὶ ἡ Ἀθηναῖα τὸν βλέπει πάλι, καὶ σηκώνει με περηφάνεια μπρὸς τοὺς ἄλλους θεοὺς τὸ ξανθὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ χαμογελά.

Εἶναι γυρισμένος τώρα ὁ Βύρων κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους, ἔτσι ποὺ φαίνεται ἕνα με τὸ περιγάλι.

Καὶ δὲν εἶναι πάλι κανένας ἄλλος, παρὰ μονάχα αὐτὸς καὶ τὸ κῆμα.

Καὶ μουρμουρίζουν μαζί τὸ ἐρωτικὸ τους νανούρισμα τώρα.

Ἐξαφνα νοιώθει πὸς ἕνα κῆμα τοῦ Νοτιά ἔρχεται καὶ τοῦ ἐγγίζει τὰ χεῖλη.

Καὶ ὁ Βύρων φιλεῖ τὸ κῆμα.

Φεύγει αὐτό, γιὰ νὰ διαλαλήσῃ τὴν τύχη του στὸ κῆμα ποὺ ἐγέννησε τὴν Ἀφροδίτη.

Καὶ ἀκολουθοῦν τώρα ὅλα τ' ἄλλα κῆματα τὸ φιλημένο κῆμα.

Καὶ με ἀπορία τοῦ ὁ ναύτης βλέπει πὸς ἔτσι, ξαφνικά, καὶ με μιᾶς ἐγόμισε ὁ καιρὸς.

Πέρασαν χρόνια, καὶ τὰ κῆματα ἀδιάκοπα χόνονται στοὺς βράχους ἀπάνω, ἀλλὰ τὸ μυστικὸ τοῦ ποιητοῦ δὲν τὸ ἀκοῦνε πιά.

Μὰ οἱ εὐλαβεῖς διαβάται θαῦβρον κάποτε ἕναν βωμό, γιὰ νὰ προσευχηθοῦν.

Εἶναι κειμηλιόμορφος ἀπὸ μάρμαρο τοῦ Σουνίου ὁ βωμὸς αὐτός, καὶ εἶναι στημένος στὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, κοντὰ στ' ἀπομεινάκια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηναῖας, κοντὰ στὴ θέση τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀφροδίτης.

Ἄνομα δὲν ἔχει ὁ βωμὸς αὐτός, οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχη:

Εἶναι ὁ βωμὸς τοῦ ἡμθέου.

Καὶ θὰ διαβάσουν οἱ ἀναχωρηταὶ τότε χαραγμένους ἀπάνω στὸ μάρμαρο τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ, σὰν κᾶτι τέτοιους στίχους:

Μπορεῖ τὸ μάρμαρο νὰ θαμπωθῆ καὶ χλοῆ ἀπάνω του νὰ πρασινίσῃ: μὰ τ' ἄγραιο ὄνομα δὲ θὰ χαθῆ: αὐτό . . . ἡ Λήθη δὲν θὰ τὸ σῆσῃ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΟΥΓΓΡΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΧΡΟΝΟΥΣ⁽¹⁾

Ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Οὐγγρῶν ἤρχισεν ἤδη πρὸ τῆς κατακλι-
σεως τῆς Παννονίας, δηλ. τῆς σημερινῆς
πατρίδος των, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Οὐγγροὶ
νομαδικῶς κατὰ τὴν ἐνάτην μ. Χ. ἑκατον-
ταετηρίδα ἐπλανῶντο παρὰ τὰς σιέπνας τῆς
μεσημβρινῆς Ρωσίας τὰς μεταξὺ τῶν πο-
ταμῶν Τανάιδος καὶ Δανάστρου ἐκτεινο-
μένης. Οἱ Οὐγγροὶ ἐνησχολοῦντο ἐκεῖ εἰς
τινα οὐστηματοειῆ ἐμπορίαν μετὰ τῶν Βυ-
ζαντινῶν, πωλοῦντες εἰς τὸ ἐπίγειον τοῦ
Καιρη τοῦ Εὐξείνου Πόντου τοὺς σκλάβους
τῶν ἀπὸ μεταξωτῶν καὶ χρυσοκεντήτων
φορημάτων. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοφίλου
(829—842) ἀναμιγνύονται ἐνεργῶς πλη-
σίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἰστροῦ εἰς τὸν πό-
λεμον τῶν Βουλγάρων καὶ Μακεδόνων, τοὺς
ὁποίους ὁ χαγάνος Κροῦμος εἶχε μετοικίσει
πρότερον πλησίον τῆς Ταυρικῆς χειρσονήσου
εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰστροῦ. Πε-
ρὶ πῶν κατὰ τὸ ἔτος 860, Οὐγγροὶ ἱππεῖς
συνήτησαν Κομισατίνον τὸν ἀπόστολον,
ἐνῶ αὐτὸς μετέβαινεν εἰς τοὺς Χαζάρους χά-
ρην ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς τὸν Χριστιανισμόν.
Κατὰ τὸ ἔτος 894 οἱ Οὐγγροὶ τοῦ Ἀτελ-
κουζοῦ, δηλ. τῆς περὶ τὸν ποταμὸν Δάνα-
στρου χώρας, ἐπολέμουν ὡς σύμμαχοι τοῦ
βασιλέως τοῦ Βυζαντίου Λέοντος τοῦ Φι-
λοσόφου κατὰ Συμεῶνος τοῦ τσάρου τῶν
Βουλγάρων, νικήσαντες εἰς δύο μάχας αὐ-
τόν, εἰς τὴν τρίτην ὅμως ὑπ' αὐτοῦ νικη-
θέντες. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον σύμ-
μαχοι τῶν Βουλγάρων ἦσαν οἱ Πατζινα-
κῖται, οἱ ὁποῖοι ἐπειθήσαν ἐν ἀπουσίᾳ τῶν

Οὐγγρῶν κατὰ τῶν ἐγκαταστάσεων τῶν ἐν
Ἀτελκουζοῦ καὶ καταστρέφοντες τὰ ἐκεῖ
καταλειφθέντα ἀγαθὰ των, τοὺς ἠνάγκασαν
διὰ τούτου νὰ ἀφήσουν τὴν ἐκεῖ πρότερον
καταληφθεῖσαν χώραν των καὶ νὰ μετα-
ναστεύσουν εἰς τὰ περὶχωρα τοῦ Ἰστροῦ
καὶ Τίτζας, δηλ. εἰς τὴν σημερινὴν πατρίδα
των. Τουντοτρόπως ἀποτέλεσμα τοῦ πολέ-
μου τούτου ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῶν Οὐγγρῶν,
κατάκτησις τῆς Παννονίας, τῆς ὁποίας ἡ
μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συμμαχία εἶχεν ὡς
ἀποτέλεσμα νὰ ἀσφαλισθῇ τὴν οὐδετερότητα
καὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν παντελῶς
ἐξαναληθέντων καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν
ὑποταχθέντων Βουλγάρων. Οὕτως ἡ πολι-
τικὴ τῶν Βυζαντινῶν ὑπεστήριξεν ἐμμέσως
τοὺς Οὐγγρούς εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς ση-
μερινῆς Οὐγγαρίας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Παννονίας, οἱ
Οὐγγροὶ συνεχίζουσι κατὰ τὴν διάρκειαν πε-
ρὶ πῶν μιᾶς ἑκατονταετηρίδος τὰ νομαδικὰ
ἔθιμά των, ἐνῶ τὰ ἱππικὰ στίφη αὐτῶν
διατρέχουσι λεηλατοῦντα ὅλην τὴν κεντρικὴν
καὶ δυτικὴν Εὐρώπην χάριν ἐξασφαλίσεως
τῶν πλαγίων τοῦ νεοσπλ ἰδρυθέντος κρά-
τους των. Φυσικὰ οἱ Οὐγγροὶ ἱππεῖς συχνὰ
διήρχοντο καὶ τὰς Βαλκανικὰς χώρας μέχρι
τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς
πόλεως τοῦ Βυζαντίου, ὁπόθεν, κατὰ πα-
λαιὰν συνήθειαν, ἀφ' οὗ ἐπώλουσι τοὺς αἰ-
χμηλιότους των εὐρηκτικῶς ἐπέστρεφον. Εἰς
τῶν ἀρχόντων των, ὁ Βουλοσουδάης, ἦλθε
κατὰ τὸ ἔτος 940 φιλικῆς ἐπισκέψεως ἐνεκα
εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκεῖ ἐβαπτίσθη Χριστι-
ανός καὶ ἔλαβε τὸ ἄξιωμα τοῦ πατριάρχου.

Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔμεινε σταθερός εἰς τὴν
νέαν πίστιν καὶ ἀπηργήθη κατόπιν τὸν χρι-

στianισμόν, ἄλλος ὅμως ἄρχων, ὁ Τυλάς,
ὁ ὁποῖος ἐβαπτίσθη τὸ ἔτος 946 ἐν Κων-
σταντινουπόλει, ἔμεινε πιστὸς μέχρι τέλους
καὶ μετετέθεισε τὸν μοναχὸν Ἰερῶθεν, ὑπὸ
τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου χειροτο-
νηθέντα ἐπίσκοπον τῆς Οὐγγαρίας, χάριν
ἐπιστροφῆς τῶν Οὐγγρῶν εἰς τὸν Χριστια-
νισμόν.

Ὁ ἅγιος Στέφανος, ὁ πρῶτος βασιλεὺς
τῆς Οὐγγαρίας (ὄπως καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ,
ὁ ἄρχων Γεοργίτζ) ἔφυγεν ἱεροῖς ἀπὸ τὴν
δυτικὴν Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, ὡς πιστὸς
ζηλωτὴς τῆς Ρωμαϊκῆς πίστεως, ἀπήρησε
τὸ βασιλικὸν στέμμα ἀπὸ τὸν πάπαν Σιλ-
βεστρου II καὶ ἐγένετο μέγας προστατίας
τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἰς Οὐγγαρίαν. Ὁ
ἀντιβασιλεὺς δὲν φαίνεται ἐχθρὸς τῆς ὁρθο-
δόξου Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας μόνον τὸν ἀρ-
χαῖον ἔθνησμον τῶν Οὐγγρῶν κατεπολέ-
μησεν ἀπηνῶς καὶ ἐξωλόδοθενσε κατὰ μέγα
μέρος. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἰδρυτὴς τῆς μονῆς τῶν
Ἑλληνίδων καλογραπτῶν εἰς τὸ Νεσζηρέμ-
βόρησιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἑλληνιστοῦ
γεγραμμένου κεισορικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν γρη-
σίῳ ἀντιγράφῳ φυλάσσεται σήμερον εἰς τὸ
Ἐθνικὸν Μουσεῖον τῆς Βουδαπέστης. Αὐ-
τὸς αὐτὸς ἐκτίσεν ἐκκλησίαν καὶ ξενοδοχεῖον
διὰ τοὺς προσκυνητὰς εἰς τὴν Κοισταντι-
νούπολιν, ἐπομένως δὲν ἐκόλυσε ἀλλὰ μᾶλλον
ὀψιστήριξε τὰ συμφέροντα τῆς ὁρθοδόξου
ἐκκλησίας.

Ὁ ἅγιος Στέφανος διετήρησεν ἀκριβῶς
τὴν πατροπαράδοτον φιλίαν τῶν Οὐγγρῶν
ἄρχόντων πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ
Βυζαντίου καὶ ἐγένετο δραστήριος σύμμα-
χος Βασιλεῖον II τοῦ Βουλγαροκτόνου κατὰ
Σαμουὴλ τοῦ τσάρου τῶν Βουλγάρων.

Ὅμοιος καὶ Ἀνδρέας ὁ I', ὁ τέταρτος
βασιλεὺς τῶν Οὐγγρῶν, ὁ ὁποῖος ἐβαπτί-
σθη ὁρθόδοξος εἰς τὴν ἀλλήν τοῦ μεγάλου
ἐν Κίεβῳ ἄρχοντος, τοῦ Γιαροσλάβου, ὅπ-
τινος ἐγένετο γαμβρός, διετέλει εἰρηγεῖαν πρὸς
τοὺς βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου Κοισταντίνον
τὸν Μονομάχον καὶ Ἰσαάκιον τὸν Κομνη-
νόν. Αὐτὸς αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς, εἰς τὸν ὁ-
ποῖον ἐπέτιλε Κοισταντίνος ὁ Μονομάχος
τὸ βασιλικὸν στέμμα, τοῦ ὁποῖου τὰ τεμά-
χια φυλάττονται σήμερον εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μου-
σεῖον τῆς Οὐγγαρίας.

Τὴν φιλικὴν αὐτοῦ σχέσιν πρὸς τὴν ὁρ-
θόδοξον ἐκκλησίαν μαρτυρεῖ τὸ ἱστορι-

κὸν γεγονός, ὅτι αὐτὸς ἔκτισε τὸ ὁρθόδο-
ξον μοναστήριον τοῦ ἱεροῦ πάγματος τοῦ
ἁγίου Βασίλειου, πλησίον τοῦ φρουρίου
Visegrad.

Τὴν πατροπαράδοτον ταύτην φιλίαν τῶν
Οὐγγρῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς διε-
τάραξαν οἱ μετὰ τὸ 1071 ἐπαπειληθέντοι
ἄγῳνες τῶν δύο κρατῶν περὶ τῶν γοτείων
συνόρων τῆς Οὐγγαρίας, δηλ. περὶ τῆς κα-
τοχῆς τῶν φρουρίων τοῦ Βελιγραδίου καὶ
τῆς Βρανιζόβας, ὡς καὶ τῶν χωρῶν τῆς
Κροατίας καὶ Δαλματίας. Ὁτός ὁ ἄγῳν,
ὅστις διήρκεσε περίοδον μίαν ἐκατονταετη-
ρίδα μὲ ἀμοιβείας ἐπιτυχίας τῶν Βυζαντι-
νῶν καὶ Οὐγγρικῶν στρατευμάτων, ἐτελειώθη
κατὰ τὸ ἔτος 1185 ὑπὸ τοῦ βασιλέως Βέλᾶ III
ὁ ὁποῖος ἐκράτησεν ὅλας τὰς λεγομένας φι-
λοτιμουμένας χώρας σταθερῶς εἰς τὴν κα-
τοχήν του, τὴν χώραν ὅμως μεταξὺ Βελι-
γραδίου καὶ Σοφίας, τὴν ὅποian κατέκτησε
πρότερον ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἔδωκεν ὁ-
πίσω ὡς προῖκα εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ
Μαργαρίταν, τὴν γυναῖκα τοῦ βασιλεως Ἰ-
σαακίου τοῦ Ἀγγέλου, τὸν ὀπῳὶον καὶ ἐγκα-
τέστησεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου τῇ
ἀρωγῇ του.

Παρὰ ταῦτας ἐν τούτοις τὰς φιλονεικίας,
δὲν ἔπαυαν οὐδόπως αἱ φιλικαὶ σχέσεις τῶν
Βυζαντινῶν καὶ Οὐγγρικῶν βασιλικῶν οἰ-
κων τοῦναντίον ἀρχίζουσι κατὰ ταύτην τὴν
ἐποχὴν αἱ γαμικαὶ συνάφειαι αὐτῶν. Γεωσίτς
ὁ I νυμφεύεται τὴν Συναδηνήν, τὴν ἀνεψιὰν
τοῦ βασιλέως Νικηφόρου Βοτανιάτου, καὶ
λαμβάνει παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Δούκα
τὸ περίφημον βασιλικὸν στέμμα, τὸ ὁποῖον
ἐγένετο καὶ ἔμεινε ἐκτοτε τὸ κατώτερον μέ-
ρος τοῦ ἁγίου Οὐγγρικοῦ στέμματος, τοῦ
συμβόλου τῆς τελείας κυριαρχίας τοῦ Οὐγ-
γρικοῦ κράτους καὶ ἀναποδογρᾶστου σκεύους
τῆς στέψεως καὶ ἕλων τῶν Οὐγγρῶν βασι-
λέων.

Ἐπίσης ὁ δούξ Βορόσης, ὁ υἱὸς τοῦ βα-
σιλέως Κολομάννου, ἔλαβε γυναῖκα ἀπὸ τὸ
Βυζάντιον, ὁ υἱὸς δ' αὐτοῦ Κολομάννος ἐ-
ξεπαιδεύθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἐγένετο ἐπαρ-
χος τῆς Κιλικίας.

Ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως Στεφάνου τοῦ
τετάρτου ἦτο Μαρία ἡ Κομνηνὴ. Βέλᾶ ὁ IV
ἔνυμφεύθη τὴν Μαρίαν Λάσκαρι, θυγατέρα
τοῦ Θεοδώρου I. Λασκάρεως. Ἐπίσης ἡ
γυνὴ τοῦ δουκὸς Γεωργίτζ, τοῦ νεωτέρου ἁ-

¹⁾ Διάλεξις γενομένη ἐνώπιον τῶν μελῶν τῆς
Ἐταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν τὴν 17ην Ὀκτωβρ. 1930.

δεληφῶν τοῦ βασιλέως Βέλτα III, ἦτο Βυζαντινῆς καταγωγῆς.

Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως ἁγίου Λαδολάου, Ρίσιρα, δαυνοδοθήτη τὸν Ἰωάννην Κομνηνὸν καὶ Εὐδοκίαν μετανομισθεῖσα ἐγένετο βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου. Ἡ γυνὴ τοῦ Θεοδώρου II Λασκάρους ἦτο ἀνεμιά τοῦ βασιλέως Βέλτα IV, καὶ ἡ πρώτη γυνὴ τοῦ Ἀνδρονίκου II ἦτο Ἄννα ἡ ἐκ τῶν Οὐγγύων.

Μερικοὶ τῶν δουκῶν τῆς Οὐγγαρίας ἐφυγον εἰς τὴν βασιλικὴν ἀσπλὴν τοῦ Βυζαντίου, ἀποδιωχθέντες ἕνεκα τῶν περὶ τοῦ θρόνου φιλονεικιῶν, ὡς ὁ Σαλμουτζής, ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Στεφάνου II. Οὗτος ἐξῆσε μετὰ τὴν φυγὴν του μέχρι τέλους εἰς τὴν ἀσπλὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Κομνηνοῦ, μετανομισθεὶς εἰς Κωνσταντῖνον.

Τελείας ἐκπαιδεύσεως ἔλαβεν ἐν Βυζαντίῳ ὁ δουξ Βέλτα, ὁ κατόπιν βασιλεὺς Βέλτα III. Τοῦτον μετέφερον παρ' ἑαυτῷ ὁ ἀνεμιάς του, ὁ βασιλεὺς Μανουήλ ὁ Κομνηνός, ἔχων τὸν σκοπὸν νὰ τὸν κατιστήσῃ γαμβρόν του καὶ διάδοχον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου. Ὁ νέος Βέλτα ἐβαπτίσθη πάλιν ἐκεῖ καὶ ἄρθόδοξος γενόμενος μετανομάσθη Ἀλέξιος καὶ ἔλαβε τὸ ἄμεινος μετὰ τὸν βασιλέα ἐπόμενον ἄξιωμα τοῦ κράτους, δηλ. τὸ τοῦ δεσπότη. Πλὴν ὅλα ταῦτα τὰ σχέδια ἐμυταιώθησαν ὅτε τῷ Μανουήλ ἐγεννήθη υἱός, Ὁ Ἀλέξιος Βέλτα ὑπεβιβάσθη εἰς τὸ ἄξιωμα τοῦ Καίσαρος καὶ οἱ ἄρραβῶνές του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μανουήλ διελεύθησαν, τὰ δέκα ἔτη ὁμοῦ τὰ ὅποια ἔζησεν ὁ Βέλτα εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν διήλθον ἀτελεσφόρητα· τοῦναντίον ἔχον μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν ἄρχοντικὴν διαγωγὴν του, ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του, οἱ Οὐγγῶι ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς Οὐγγαρίας.

Ὁ θεῖος πατὴρ του, ὁ βασιλεὺς Ἐμμανουήλ, ἠθέλε νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴν παλαιὰν Ρωμαϊκὴν αυτοκρατορίαν προσπαθῶν τὴν Οὐγγαρίαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Δύο τῶν Οὐγγύων βασιλέων, Λαδίσλαος II καὶ Στέφανος IV, ὑπεστήριξαν πραγματικῶς ταύτην τὴν προσπάθειαν τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀνοίξαντες ἐλευθέραν ὁδὸν εἰς τὴς ἐπιρροὰς τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τὴν Οὐγγαρίαν. Ἀλλὰ ἡ κυβερνήσις των διήρκεσε μόνον ἐν

ἔτος καὶ ὁ διάδοχός των, ὁ Στέφανος III, ὁ πάλιν προσκληθεὶς εἰς τὸν θρόνον ἀνταχθῆ κοραινωδῶς κατὰ τῆς μεγάλης ἰδέας τοῦ Ἐμμανουήλ πολλὰς μάχας κατ' αὐτοῦ συνήρας καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους ἐδιετύχως κατ' αὐτοῦ ὑπερασπίσας.

Βέλτα ὁ III, καίτοι μαθητὴς τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀπέβαλεν ἐπίσης τὴν ἀκατάλληλον ἰδέαν τῆς Βυζαντινοουγγρικῆς ἐνώσεως, διεφύλαξεν ὅμως τὸ ὑγιεινὸν σπέρμα της, δηλ. τὴν ἰδέαν τῆς Βυζαντινοουγγρικῆς ὁμοιοῦς καὶ φιλίας, ὡς δεδοκιμασμένον κληροδότημα τῆς πατροπαράδοτου Οὐγγρικῆς πολιτικῆς. Τὰ στρατεύματά των ἐπολέμησαν ὑπὸ τὴν ἄρχηγίαν τοῦ Βάνου Ουιβολ καὶ τοῦ βοιβόδου Γενστακ μετὰ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Σελτσούκων Τούρκων εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Ὁ Βέλτα μετέφερεν ἐκ τοῦ Βυζαντίου πλὴν μαθήματα μίαν ὑψηλῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς σχολῆς καὶ ἐφήρμοσε πάντῳ μίαν μεγαλοδύναμον, ἀκριβῶς διὰ τῶν μέσων τῆς Βυζαντινῆς ἀσπλῆς στηριζομένην, πολιτικὴν. Διὰ τῆς λεπτοειδέους διπλωματίας, διὰ γαμικῶν σχέσεων σχεδὸν πρὸς ὅλους τοὺς βασιλικούς οἴκους τῆς Εὐρώπης, ἐπέτυχεν αὐτὸς νὰ ὑψώσῃ ἄνευ μεγάλης ἀιματοχυσίας τὸ Οὐγγρικὸν κράτος εἰς περιωπὴν μίαν μεγάλης δυνάμεως, ἡγεμονουούσης ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν. Εἰς τὰ ἐσωτερικὰ κτήματα ἐπολλαπλασίασε τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους καὶ κατ' ἐξοχίαν τὴν κεντρικὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως, παραλαβὼν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου πρὸς ἀσφάλειαν τῶν συνόρων τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διοργάνωσιν τῶν Ἀκριτῶν καὶ μεταπλάσας τὰ ἄξιώματα τῶν μεθορίων κομητῶν εἰς ἰσθμια καὶ διαδοχικά, εἰς οὓς ἐδώρησεν ἀπεράντα κτήματα. Ἐπίσης, ὡς πρὸς τὴν πολλαπλὴν ἐπέκτασιν τῆς δυνάμεως τοῦ βασιλέως καὶ τῆς πειθαρχίας τῶν ὑπηκόων, δὲν δυνάμεθα ν' ἀγνοήσωμεν τὸ Βυζαντινὸν ὑπόδειγμα.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς 13 ἑκατονταετηρίδος, ὡς γνωστὸν, ἀρχίζει νὰ καταπίπτῃ ἡ δύναμις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἐφ' ἐνός μὲν ἢ Λατινικῆς βασιλείας, ἂφ' ἐτέρου δὲ οἱ Τούρκοι συσφίγγουν τὴν εἰς Νίκαιαν ἐκδιωχθεῖσαν Ἑλληνικὴν βασιλείαν καὶ βραδέως ὑποκαίπτουν τὰς ζωτικὰς δυνάμεις της. Ἀλλ' αἱ πατροπαράδοτοι Ἑλληνοουγγρικαὶ φιλικαὶ σχέσεις διαρκοῦν ἀδιαλείπτως καὶ κατὰ ταύ-

την τὴν ἐποχὴν. Ὁ κύριος δὲν δύναται νὰ διασπασθῇ εἰς πόλειον κατὰ τοῦ Ἰωάννου Λούκι Βατάντζη τὸν Οὐγγύον βασιλέα Βέλτα IV, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶδομεν, διὰ πολλαπλῶν γαμικῶν σχέσεων συνδέεται πρὸς τοὺς ἐν Νικαίᾳ βασιλεῖς. Ὅτι δὲ οἱ Τουργικοὶ κίνδουνοι ἤρχισαν νὰ γίνονται ἀπειλητικώτεροι, οἱ Παλαιολόγοι ἐζήτησαν τὴν πρώτην ἀρωγὴν παρὰ τῶν Οὐγγύων βασιλέων, καὶ ὄχι ματαιῶς. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ὁ μέγας ἐστράτευσε κατὰ τῶν Τούρκων παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου V τοῦ Παλαιολόγου κατὰ τὸ ἔτος 1366, καὶ τὸν θρίαμβόν του κατὰ τῶν Τούρκων διακηρύττει καὶ σήμερον ἡ περίφημος ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ Μαρτίαζελ τῆς Συρίας, ἰδρυθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ὡς εὐχαριστήριον πρὸς τὴν Θεοτόκον.

Δύο βασιλεῖς τῶν Βυζαντινῶν, ὁ Ἐμμανουήλ II καὶ Ἰωάννης VIII ὁ Παλαιολόγος, εἰς τὴν ἐν Πούδῃ ἀσπλὴν του ἐζήτησαν τὴν ἐπιστήριξιν τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου κατὰ τῶν Τούρκων. Ὁ Σιγισμούνδος ἐπολέμησε πολλάκις κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ ἴστια τῶν στρατευμάτων του τὸ 1396 εἰς Νικοπολὶν ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ ἐσήμενε τὴν ἀπώλειαν ὅλων τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν τῆς Οὐγγαρίας. Τὸ φρούριον ὁμοῦ τῶν συνόρων, δηλ. τὸ Βελιγράδιον, καὶ ὁ ἴδιος Ἀμουράτης δὲν ἐπέτυχεν νὰ ἐκπολιορκήσῃ. Μετὰ τὴν τελείαν ἐκμηδένισιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Βυζαντίου, ἀναδέχεται ἡ Οὐγγαρία τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, δηλ. τὴν ἐπερσάσιον τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν ἐχθρικῶν καὶ φροβερωτῶν ἐφόδων τῆς Ἀνατολῆς. Ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ ἥρωος τοῦ χριστιανισμοῦ, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Οὐνιάδου, τὰ Οὐγγρικά στρατεύματα διεξήγαγον λαμπροτάτους πολέμους κατὰ τῶν Τούρκων, πλὴν αἱ δύο ἀτυχεῖς μάχαι εἰς Βάρνην καὶ εἰς Κόσοβον ἐστερέωσαν τελείως τὴν Τουργικὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἐπεσφράγισαν ἐπομένως τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Παρ' ὅλα ταῦτα οἱ Τούρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαβοῦν μονίμως τὰ Οὐγγρικά σύνορα· ἰδίως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεκρούσθησαν ὑπερόχως, νικηθέντες ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Οὐνιάδου εἰς τὸ Βελιγράδιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐνιάδου, αἱ θύραι τῆς Οὐγγαρίας

ἀνεόχθησαν ἐνόπιον τῶν Τούρκων καὶ ἔκτοτε ἤρχισαν αἱ μάχαι αἱ περὶ κατοχῆς τῆς Οὐγγαρίας, ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας διαρκέσασαι. Συνεπὴ τούτων τῶν μαχῶν ἡ Οὐγγαρία ἠναγκάσθη νὰ παραδῶσῃ τὸ τρίτον μέρος τῆς χώρας της εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ δὲν ἐπαυσε μέχρι τέλους πολέμουσα κατ' αὐτῶν. Ἀποτέλεσμα τούτων ἦτο ἡ τελεία παρεμποδίσαι τῶν Τούρκων ἐφόδων εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἡ παντελὴς κόλυσις τῆς διαβάσεως αὐτῶν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Οὐγγαρία ἐπέτελεσε διὰ τῆς αἱματοχυσίας καὶ τῆς θυσίας τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀκραιότητος τὴν ἁγίαν ἀποστολὴν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν διεδέχθη ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἐξησφάλισεν ἀπὸ τοῦ Τουργικοῦ κινδύνου τὴν ἡσυχὴν ὑπαρξίν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Ἀυτικῆς Εὐρώπης.

Μετὰ τὰς τόσας πολιτικὰς σχέσεις μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Οὐγγαρίας, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τὸν Οὐγγρικόν. Πρὸ πάντων ἡ Βυζαντινὴ τέχνη ἐπρεπε νὰ ἐξασκήσῃ μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ τέχνης ἀπὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη, ἡ ὅποια εἶχε τὴν ἡγεμονίαν εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρις Ἰσπανίας καὶ Βενετίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ ἄνευ ἐπιδράσεως μίαν χώραν, ἡ ὅποια ἔκειτο εἰς τὰ σύνορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ πολιτικῶς συγχρῆκε συνεδέθη μετ' αὐτοῦ.

Εἰς τὰς ἱστορικὰς πηγὰς εὐρισκομεν πλειστάκις πληροφορίας εἰς ταύτην τὴν ἐπιρροὴν ἀναφερομένας. Βενιαμίν ὁ ἐκ Τουδέλας λέγει, ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Βέλτα III εἰσῆχθη εἰς Οὐγγαρίαν ἄπειρον πλῆθος ἐμπορευμάτων Βυζαντινῶν ἀποτελουμένων ἐκ μεταξωτῶν ὄφρασματων καὶ χρυσῶν ἀντικειμένων. Τὸ εἰκονογραφημένον χρονικὸν τῆς Βιέννης μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ἅγιος Στέφανος εἶχε προσκαλέσει Ἑλλήνας πετροκόπους πρὸς ἀνέγκοις τῆς ἐκκλησίας τῆς παλαιᾶς Πούδης. Τὰ ἐπιφανέστατα ὅμως τεκμήρια ταύτης τῆς ἐπιρροῆς εἶνε τὰ μνημεῖα τὰ ἴδια. Ἀνοτυχῶς πολὺ ὀλίγα μνημεῖα τῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ τέχνης ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς ἡμᾶς, καὶ ταῦτα δὲν ἐξητάσθη-

σαν ἐλαφρῶς ἀπὸ τὴν ἐποικὴν τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης των, ἐπομένως τὸ μέγιστον μέρος τῶν μνημείων δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἢν ὀριστικῶς ἔχει ἄμεσον ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ καταγωγὴν ἢ τυχόν ἐκ τῆς Ἀντικῆς Ἑυρώπης ἐπίδρασιν. Παρ' ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐνὸς τυπικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐν Οὐγγαρίᾳ τέχνης, ὃ ὁποῖος μετὰ τινος ἀвтоτελείας ἐν ἐξελίξει ἐφήρμοσε τὰ ἀλλογενῆ στοιχεία τῆς τέχνης. Ἐδῶ ἀνοίγεται εὐρύτατον ἔδαφος εἰς τὰς μελλούσας ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦδε δὲν ἀγνοῦνται οἱ νεώτεροι Οὐγγροι ἱστορικοὶ τῆς τέχνης (π. χ. ὁ Dinold) τὴν σημερινὴν καὶ κατ' ἐπικρατήθειαν ἐπίδρασιν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἐπὶ τὴν Οὐγγρικὴν ἀπὸ τῆς δεκάτης μέχρι τῆς δεκάτης τρίτης ἑκατονταετηρίδος. Πρὸ πάντων τὰ ὀραϊώτατα μνημεῖα τῆς βιομηχανικῆς τέχνης ἡμῶν εἶναι ἀναμφιβόλως Βυζαντινῆς καταγωγῆς.

1. **Τὸ ἅγιον βασιλικὸν στέμμα τῆς Οὐγγαρίας.** Τὸ καινότερον μέρος του, δῶρον, ὅπως εἴπομεν, τοῦ Μιχαὴλ Δούκα εἰς τὸν βασιλεῖα Γεωστίτζ I, μετὰ τῶν σμαλτωμένων εἰκόνων, πολυτέμων λίθων, ἀλυσιδωτῶν ἐξαρτημάτων του, ἀντιπροσωπεύει τὸν γνήσιον καὶ διακρηπῆ τύπον τοῦ Βυζαντινοῦ στέμματος. Αἱ εἰκόνες παριστάνουν τὸν Χριστόν, τοὺς ἀρχαγγέλους, ἁγίους, τὸν βασιλεῖα Μιχαὴλ Δούκαν, τὸν υἱόν του Κωνσταντίνον καὶ, ὡς ἠεπιγραφὴ λέγει, Γεωστίτζ τὸν πιστὸν κράλην Τουρκίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος του, οἱ Οὐγγροι πιστεύουν ὅτι εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ πάπα Σιλβέστρου II εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον ἀπεσταλμένον στέμμα.

Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω. Τοῦτο εἶναι νεώτερον ἢ τὸ στέμμα τοῦ Δούκα καὶ κατασκευασθὴ ἴσως τὴν 13 ἑκατονταετηρίδα, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου τῶν προσκολλήσεων τῶν λίθων. Λείψανα τοῦ στέμματος τοῦ Σιλβέστρου δύνανται νὰ ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰς σμαλτωμένας εἰκόνας τοῦ ἀνωτέρου μέρους (ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἄποστολος). Ἡ ἑχνογραφία καὶ τεχντροπία κατωτέρως ἀξίας καθιστοῦσι πιθανὴν τὴν προέλευσιν ἀπὸ τῆς Ἀντικῆς Ἑυρώπης, ὅπου ὅμως κατασκευάσθησαν αὐταὶ βεβαίως κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ὑπόδειγμα.

2. **Τὸ βασιλικὸν στέμμα Κωνσταντινου τοῦ Μονομάχου.**

Τοῦτο ἀνευρέθη εἰς τὸ χωρὸν Νυμίτα-Ιουίτικα τῆς πρώην βορείου Οὐγγαρίας καὶ ἐννέα πλάκες αὐτοῦ χρυσαὶ σμαλτωμέναι φυλάττονται σήμερον εἰς τὸ Ἔθν. Μουσεῖον τῆς Βουδαπέστης.

Αἱ πλάκες παριστάνουν τὸν βασιλεῖα Κωνσταντίνον τὸν Μονομάχον, τὰς δύο βασίλισσας Ζωὴν καὶ Θεοδώραν, δύο μορφὰς ἀλληγορικὰς, δύο χορευτριάς καὶ τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν.

Τὸ σμάλτωμα εἶναι λεπτότατον, ἢ δὲ ἑχνογραφία καὶ ἐπεξεργασία τῶν πλακῶν μετοίας ἀξίας.

3. **Ὁ κατὰ τὴν βασιλικὴν στέψιν χρησιμοποιούμενος μανδύας.**

Ὁ μανδύας εἶναι μεταξωτὸς καὶ χρυσοκέντητος. Κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ κεντηθεῖσαν Λατινικὴν ἐπιγραφὴν, κατασκευάσθη ἀρχικῶς ὡς φόρεμα κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τὸ ἔτος 1031 διὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐν Székesfehévarg βασιλικῆς ἐκκλησίας κατ' ἐντολήν τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς γυναίκος του. Οὗτος ἔλαβεν ὕστερον τὴν σημερινήν του μορφήν καὶ ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὰς στέψεις τῶν Οὐγγρων βασιλέων. Τὴν ἀναμφιβόλως Βυζαντινὴν προέλευσιν τούτου δείκνυει, ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ τρόπου τῆς ἐπεξεργασίας, καὶ τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ Χριστὸς εὐλογεῖ ἐν αὐτῷ κατὰ τὸν Βυζαντινὸν τρόπον. Ἡ ἐν οὐρανῷ Ἱερουσαλήμ εἶναι ἀπεικονισμένη διὰ Βυζαντινῶν κόνων, οἱ ἅγιοι καὶ ὁ βασιλεὺς Στέφανος δ' ἴδιος φοροῦν τὴν Βυζαντινὴν βασιλικὴν ἐνδυμασίαν.

Ὡς ἔξοχα παραδείγματα τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἑξῆς.

1. **Ἡ ἐν Székesfehévarg Βασιλική.** Ἐκτίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς XI ἑκατον. ὑπὸ τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Ἐκεῖ ἐγένετο ἡ στέψις τῶν βασιλέων, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐτάφησαν εἰς αὐτὴν. Κατεδαφίσθη τελείως ἀρχομένης τῆς 18 ἑκατον., ἐσώθησαν δὲ μόνον συντρίμματα τῆς βάσεως καὶ τῶν γλυπτῶν κοσμημάτων τῆς.

Ἡ κάτοπις τοῦ ναοῦ ὁμοιάζει, ὡς δεικνύουσιν αἱ ἀνασκαφαί, πολὺν μὲν τὴν παλαιοχριστιανικὴν βασιλικὴν τοῦ Turmaniin τῆς Κεντρικῆς Συρίας καὶ τὴν Sant' Apollinare

ἐν Classe εἰς τὴν Ραβέννην, ὡς καλῶς τὸ ἀπέδειξε ὁ Forik ἐν τῇ περὶ τούτων μελέτῃ του.

Διακεῖται διὰ δύο κιοανοστοιχιῶν εἰς τοιαύτην, ἔχει μίαν ἡμικύκλιον ἀψίδα μετὰ δύο τετραγώνων καμαρωτῶν, κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν πλευρὰν του ἔχει ὁ ναὸς προσκεκολλημένον τριμερὴν τέρμα.

2. **Ἡ ἐν Entergom Βασιλική.**

Ἐκτίσθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τὸ ἔτος 1010. Τὴν ἀρχικὴν μορφήν αὐτῆς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ μιᾶς εἰκόνης τῆς XVIII ἑκατονταετηρίδος, διαφυ-

λαχθείσης εἰς τὴν ἐν Entergom πινακοθήκῃ, ἢ ὁποῖα παριστάνει τὴν μεγάλην θύραν τῆς βασιλικῆς τῆς δωδεκάτης ἑκατον., πρὸς δὲ ἐκ τῶν γλυπτῶν τεμαχίων ἐνίων κιοανοκράνων καὶ ἐπιστολιῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν μέγιστος ἡμῶν διασωθεῖ. Αἱ διακοσμῆσεις τῶν κιοανοκράνων ἀποτελοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης, κατὰ τὸν ἀπὸ Συρίας εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς διαδοθέντον τρόπον.

Τὸ ἐπάνω τῆς θύρας ἡμικύκλιον, ὅπως καὶ τὰ πλάγυι, εἶχον σκεπασθεῖ διὰ πολυχρόμων μαρμαρίνων πλακῶν, αἱ ὁποῖαι περιπτυνόν τὰς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, διαφόρων ἁγίων καὶ βασιλέων.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐρχόμενον)

EYGENIOS DARKO

Οἱ Ἰάπωνες καὶ ἡ Ἰαπωνία

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β' (Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον)

II.—Ἡ ΝΑΡΑ

Ἡ Ὀλιμπία ἐχαρακτήρισθη ὡς «ἀπαράμιλλος ἑστία τέχνης ἐν μέσῳ ποιητικωτάτου περιβάλλοντος». Ὁ ἐπιτυχὴς αὐτὸς ὀρισμὸς ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν Νάραν.

Τὰ ἀριστουργήματα δι' ὧν τὴν ἐκόσμησαν οἱ ἐν αὐτῇ ἔδρευσαντες ἀπὸ τοῦ 710 μέχρι τοῦ 782 αὐτοκράτορες, καὶ ἅτινα δὲν ἐσύλησαν οὔτε ξένοι ἐπίδρομοι οὔτε στρατευματικὸς φρινατισμὸς, τὴν καθιστοῦν ἀληθῶς μουσεῖον τῆς Ἰαπωνικῆς τέχνης κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα. Καθ' ἑαυτήν δὲ ἔχει πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ φυσιολάτρην ποιητήν. Εἶναι ὀλιγώτερον πόλις παρὰ ἀπέραντον πάρκον, περικλειὸν παντοειδῆ καλλιτεχνήματα. Ὁποιον στραφῆ κανεὶς βλέπει δένδρα καὶ νερά. Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως εὐρίσκειται λίμνη τετραγώνος, ἣν μνημονεύουσι συχνὰ οἱ Ἰαπωνικοὶ στιχοὶ, διότι ἐν αὐτῇ ἐξήτησε τὸ τέρας ἄτυχοῦς ἕρωτος δεσποινίς τῶν τιμῶν τῆς αὐτοκρατείας, Ὁρηλία Ἰάπωνος Ἄμλέτου, καὶ ἦ τις λίμνη, καὶ τῶν ἀγνοούντων τὸ

ἐπεισὸδιον διαθέτει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν πόλιν, ἰδίως τὸ βράδυ ὅταν ἀντικατοπτρίζη τὰ φῶτα τῶν πέριξ οἰκοδομῶν.

Πρὸς τούτοις ἡ Νάρα κεῖται εἰς τοὺς πόδις μικροῦ ὄρους, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἀπολαύει τις λαμπροῦ πανοράματος. Διὰ νὰ φθάσῃ δὲ κανεὶς ἐκεῖ, διέρχεται διὰ μέσσω δάσους, προσπατευσομένου ἀδαιτηρῶς κατὰ τῶν ὑλοτόμων, καὶ τὸ ὅποῖον περιλαμβάνει ποικιλώτατα ὄρατα δένδρα, ἐν

Ἱεραὶ ἔλαφοι τῆς Νάρας

οίς και πολλές γιγαντιαίες κρουτομερείες, κέδρους της Άπω Ανατολής, των αί γεροντότερα έχουν 100 πόδας ύψους.

Το δάσος αυτό είναι γεμάτο πουλιά, και εις τους κλάδους των δένδρων κιάζει πλήθος μικρών πιθήκων. Άκριβώς δέ ένα από τα χάριματά της Νάρας είναι η έλευθερία με την όποιαν περιφέρονται τα ζώα προ παντός δ' αί έλαφοι, ζώον θεωρούμενον εκεί ιερόν (1). "Ότε έφθιάσαμεν, μάς ώδήγησαν εις όρειον ξύλινον οικόδομημα, ουδ' έξώστης έβλεπεν επί μεγάλου πίρκου. Κατ' άρχάς έΐδιμεν εκεί μόνον μερικούς πελαγογούς, οίτινες περιφέροντο ή μάλλον ίσιαντο μετά της χειροκροτούσης αυτός ρομιαντικής μελαγχολίας. Άλλ' έπιπιάτης έσήμανε σάλπιγγα, και εις τό τροφοδοτικόν αυτό σύνθημα έσπευσαν συρρέοντα τό έν μετά τό άλλο κοπάδια έλάφων, άτινα ήρχισαν να μάς περιτριγυρίζουν. Χωρίς κανένα φόβον πλησιά-

(1) Λόγω τήν μορφήν έλάφου έλαφεν λατρεύμενος εκεί θεός.

Αί Ιεραί χορεύτριαι τής Νάρας

ζουν και λαμβάνουν τά ειδικά τροφικά όποια μάς είχαν δοθή πρός διανομήν. "Όμοίτερα και ήμερώτερα ζώα δέν έχω ιδή ποτέ (2).

Τά έργα των ανθρώπων δέν είναι ολιγώτερον ποιητικά των έργων τής φύσεως. Είς τήν πρώτην γοιμηρήν δέ τούτων (άπό ποιητικής άπόψεως) εύρίσκειται ό «Ναός τής Άνοιξιάτικης Ημέρας». Ούτος, όπως όλοι οί Ιαπωνικοί ναοί, άποτελείται άπό σύμπλεγμα κτιρίων. Είσερχεται κανείς διά μακράς άνωφερούς λεωφόρου φυτευμένης έκαστέρωθεν με κρουτομερείας και κοσμημένης με άπειρίων λιθίνων φανών, δηλαδή μικρών κνημείων, ύψους 1-2 μέτρων, εις τά όποια άνάπτουται λυχνίαί τήν νύκτα. Η λεωφόρος αύτη οδηγεί εις σειράν οικόδομών, των έκάστη έχει ίδιον τύπον και ίδιον ένδιαφέρον. Είς μίαν έξ αυτών αί Ιεραί χορεύτριαι χορεύουσι πανάρχαιον χορόν, συνδεόμενον πρός θρησκευτικάς παραδόσεις, αίνες εις τόν Δ^ρ Couichou, τόν γνωστότατον έν Άθήναις, καθ' ό σύζυγον Έλληίδος, (σύγγαμβρον μάλιστα του μακαρίτου μεγάλου γλύπτου Bourdelle), υπενθυμίζουσι παραδόσεις συνδεόμενας με τήν λατρείαν τής Δήμητρος. Άνεξαρτήτως πάσης παραβολής με τήν Έλευσίνα, ή παρέλασις των μικροσκοπικών αυτών χορευτριών με τά ιδιόρρυθμά των ένδύματα και κοσμήματα, διά μέσον αλωνοβίων δένδρων και παλαιών κτιρίων, δίδει γραφικήν ενότια εις τό μεγαλοπρεπές αυτό περιβάλλον και αυξάνει άκόμη τήν ρομιαντικότητά του.

Μεσόκοπος και κάπως βαρλοειδής Άγγλίσ, διά να με πείση ότι οί Ευρωπαίοι όσαν και οί Ίάπωνες συνηθάνοντο τήν ποιητικότητα τής Νάρας, μ' έπληροφόρησεν ότι και αύτή, όπως σχε-

Μεσόκοπος και κάπως βαρλοειδής Άγγλίσ, διά να με πείση ότι οί Ευρωπαίοι όσαν και οί Ίάπωνες συνηθάνοντο τήν ποιητικότητα τής Νάρας, μ' έπληροφόρησεν ότι και αύτή, όπως σχε-

(2) Έν τούτοις άναγκάζομαι να καταγγείλω εις τάς διά τήν Ισότητα των φύλων μοχθούσας άγαπητάς κυρίας, ότι οί άρρενες έποιούντο χρέσιν των κεράτων με τά όποια προνομιακάς έπροέκισεν αυτοίς ή φύσις, όπως άπομακρύνουσι τάς έλαφίνας άπό των διανεμόντων τάς τροφάς.

δόν όλοι οί ξένοι οίτινες έτέλεσαν τούς γάμους τον έν Ίαπωνία, διήλθεν εκεί τήν σελήνην του μέλιτος. Προσέθηκα δέ με τό πρακτικόν πνεύμα τής φυλής τής, ότι ύπάρχει άλλως ξενοδοχείον very comfortable και εις τιμάς λογικάς.

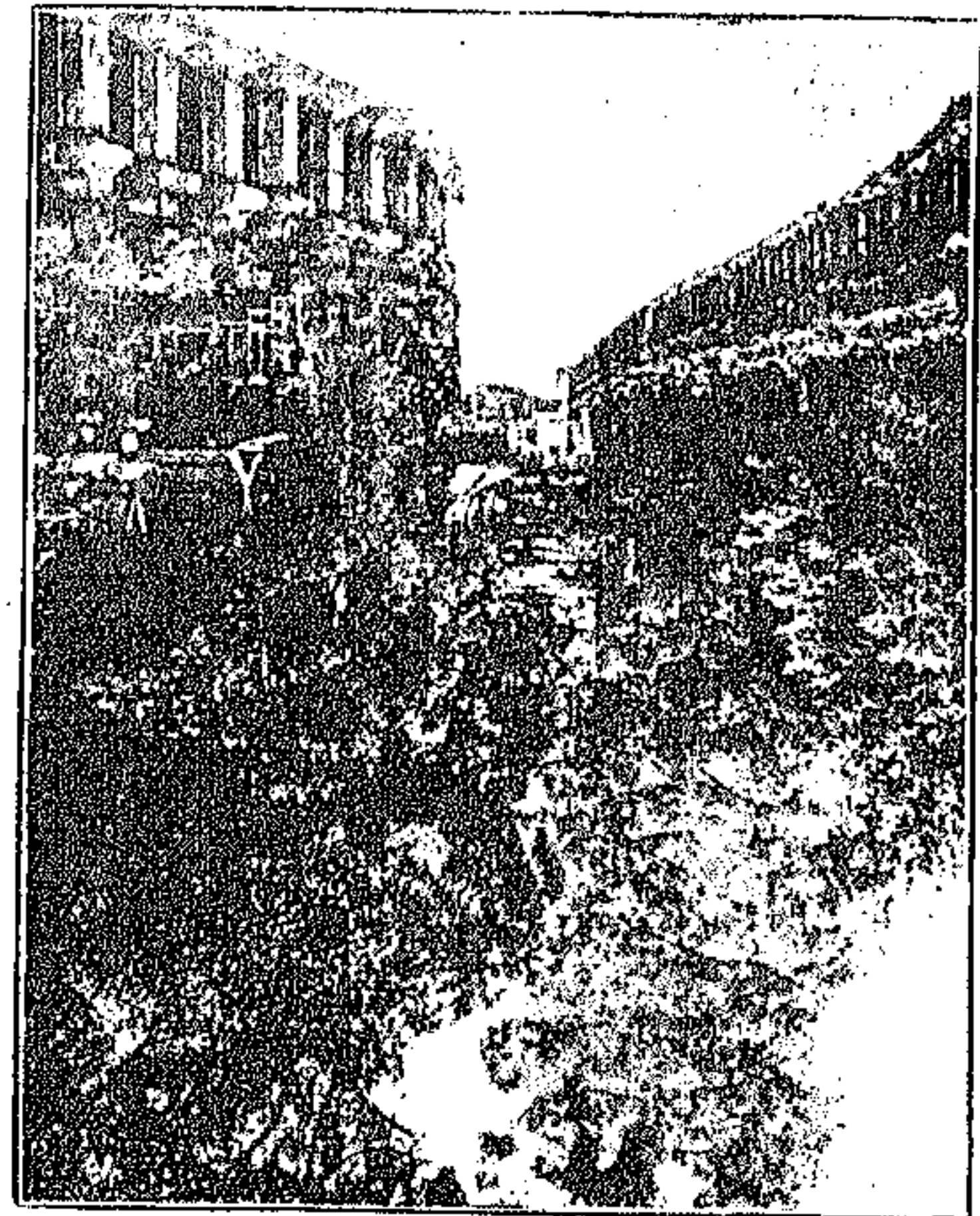
Γενόμενος άκριβώς προχθές 54 έτών, δέν είμαι ούτε άρκετά νέος, ούτε άρκετά γέρον δια να έπωρεληθώ πρός τό παρόν τής πληροφορίας. Έχω όμως καθήκον να τήν μεταδώσω εις τούς τυχόν άμεσώτερον ένδιαφερομένους, έπιβεβαιών ότι έντως έν Νάρα, όπως σχεδόν εις κάθε θέρειρον Ιαπωνικόν, εύρίσκονται ξενοδοχεία με διεύθυνσιν μεν και ύπηρεσίαν άποκλειστικώς Ιαπωνικάς, αλλά καθ' όλα άντιάξια των έλβετικών ή άμερικανικών, άτινα τοίς έχρησίσαν ως πρότυπα.

Έν τούτοις θα συνίστατον τήν Νάραν μάλλον εις τούς συνάψαντας ότι οί Γάλλοι καλοῦσι mariage de convenance. Θα ήτο έντως κριμα, υπερβολική άπασχόλησις με πολυαγαπημένον ήμισυ, να περιέσπατην προσοχήν των νεονύμφων και να τούς ήμπόδιζε να ιδούν λεπτομερώς τά έξαίμα άριστουργήματα, των έχει τό μονοπώλιον ή «Πρωτεύουσα τής Ειρήνης».

Τό έξαιρετικόν δ' ένδιαφέρον τής Νάρας έγκειται εις τό ότι είναι, ως ήδη είπον, τρόπον τινά τό θησαυροφυλάκιον τής Ιαπωνικής τέχνης κατά τόν 8ον αιώνα. Αύτη, ως υπέδειξε και ό κ. Κυριβίας, συνδέεται άρρήκτως με τόν Βουδδισμόν. Ούτως είσιχθείς προσπατάς, όπως όλοι αί νέα θρησκείαι, ένέπνεε μέγαν ζήλον και συνεπώς προεκάλει έξαιρετικάς εκδηλώσεις λατρείας.

Η γνωστότέρα είναι τό άγαλμα του Μεγάλου Βούδδα, δι' ό, όπως διδάσκειται και άπό όλους τούς όδηγούς, έχρησιμοποιήθησαν 938 000 λίτραι όρειχάλκου, 500 λίτραι άπέφθου χρυσού και 954 λίτραι ύδρογύθρου (1). Πρός τάς διαστάσεις του

(1) Ο κολοσσός στεγάζεται εις ναόν, έν ω λειτουργεί κατά τρόπον ιδιότυπον και μαντεϊόν. Ίερεής κρατεί κυλινδρικόν κυβώτιον έχον όπήν

Η είσοδος εις τόν ναόν τής Άνοιξιάτικης Ημέρας

Μεγάλου Βούδδα συναγωνίζεται και ό έα αυτού άρχαιότερος (7ος αίων) «Μέγας Κόδων», έχων ύψος 13 1/2 ποδών και διάμετρον 9,2. Άλλά πολύ πλέον των κολοσσών τούτων κινούσι τό ένδιαφέρον των φιλοτέχνων άλλα τινα, και δη ό ναός τής Τρίτης Σελήνης, έν μέσω του όποιου εύρίσκονται τοποθετημένοι, επί έπιπέδου όλίγων υπερέχοντος του έδάφους, σειραι άγαλμά-

άλλά τόσον στενήν, ώστε δι' αύτης δύναται να έξέλθη μόνον ένα από τά πολλά ήριθμημένα ξυλάκια που περιέχει. Είναι πρόθυμος άντι μικρού πασού, εισπραττομένου χάριν τής συντηρήσεως του τεμένους, να τινάξη τό κυβώτιον χάριν των έπισκεπτών. Έπί δέ τή βύσει του άριθμού που φέρει τό ξυλαράκι, δίδεται, εις άλλο διαμέρισμα, λεπτότατον έντυπον προαιγγέλον τό μέλλον έξάτην. Τό ιδιόν μου μου υπέσχετο πάσαν εύδαιμονίαν επί τῷ όρω να μη παρεκκλίνω τής όδοῦ τής άρετής και των διδυγμάτων τής θρησκείας. Και οί άλλοι σύντροφοί μου έλαβον άναλόγους άπαντήσεις, «φυλαττούσας, κατά τό δή λεγόμενον, τήν όπισθίαν» και άποδεικνυσάσας ότι τό «ήξεις άρήξεις» δέν είναι μονοπόλιον τής Λεφκικής Πυθίας.

των ἱερῶν ἐκ λίθου ἢ κατεργασμένου ἀργίλλου. Εἶναι τὸ ἐν ὀραιότερον τοῦ ἄλλου καὶ διὰ τὴν ἐκφρασὴν καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν κοσμοῦντων τινὰ ἐξ αὐτῶν χρυσαῶν φωτοστεφάνων καὶ ἄλλων καλλιτεχνημάτων.

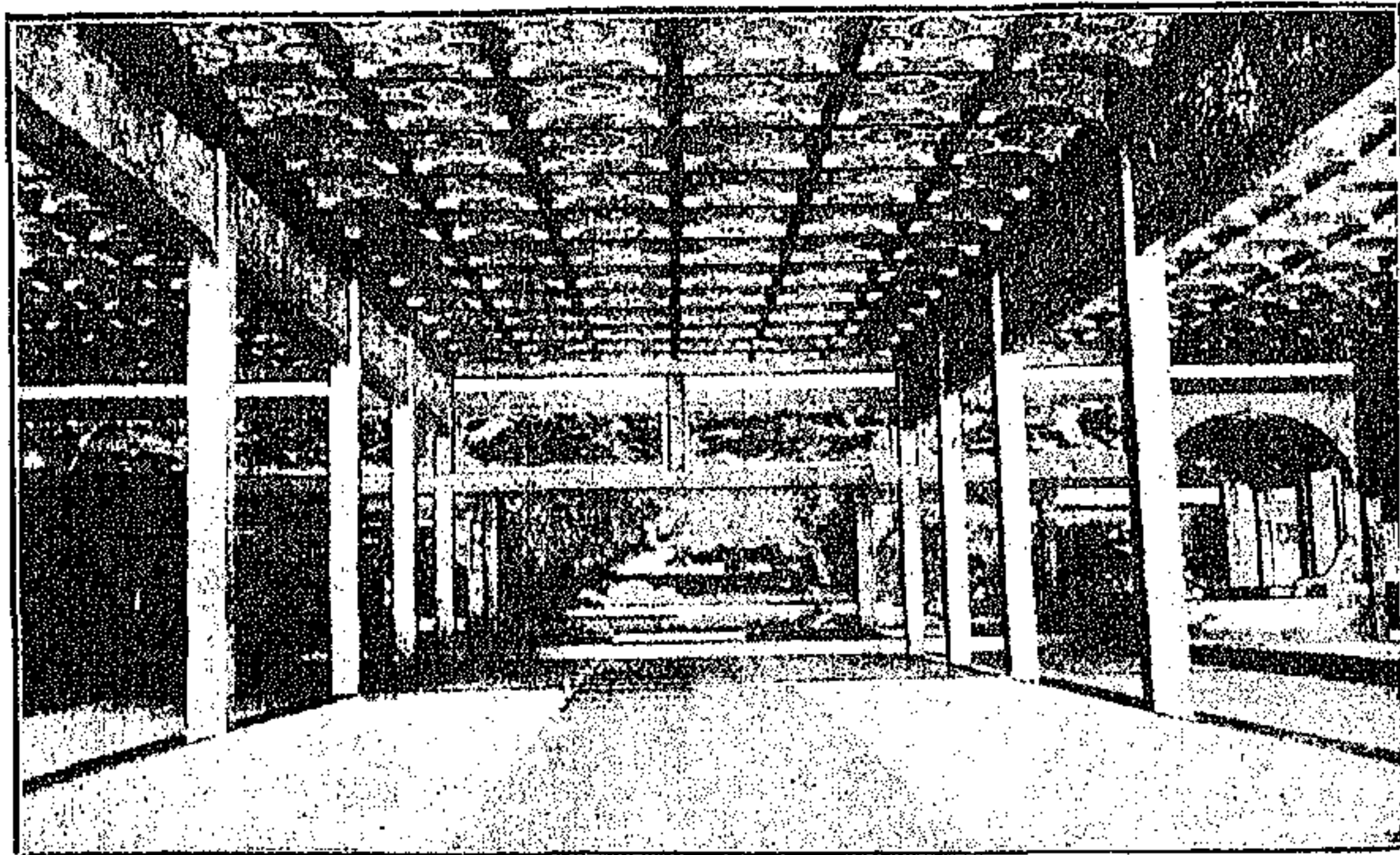
Ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ μοναδικὴ εἶναι, καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀνεκτίμητος, διότι τότε, δηλαδή τὸν 8ον αἰῶνα, ἡ τέχνη τῆς ἐπὶ ἀργίλλου γλυπτικῆς εἶχε φθιάσει εἰς τὸ ζενίθ της. Διὰ τὰ ἐννοήσατε τὴν ἀξίαν τῶν ἀριστουργημάτων αὐτῶν, θὰ ἐπρεπε φυσικὰ νὰ ἠδυνάμην νὰ προσβάλω ἀπεικονίσματά των. Μπορεῖτε ὅμως νὰ μὲ πιστεύσετε ἂν εἶπω, ἢ μᾶλλον ἂν ἐπαναλάβω, ὅτι μόνον συλλογὴ τῶν καλλιτέρων θρησκευτικῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως θὰ ἠδύνατο νὰ μᾶς κάρη νὰ τὰ λησμονήσωμεν. Αὕτη ἄλλως μᾶλλον θὰ τὰ ὑπενθύμιζε. Πράγματι, εὐκόλως δόκιμος τεχνολόγος θὰ εὗρισκεν ἐν αὐτῇ ἔργα παρουσιάζοντα ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἐν Νάργ.

Τοῦτο ὁμολογουμένως καὶ δι' ἓνα γενικότερον λόγον, δηλαδή τὰς μεγάλας ἐξωτερικὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τῆς Βουδδικῆς

καὶ τῆς Λατινικῆς λατρείας. Πολλὰ πράγματα ἔχουσι τὰ κοινὰ ὡς πρὸς τοὺς τύπους Καθολικισμὸς καὶ Βουδδισμὸς, καὶ δὴ τὸν ἀνοικτὸν (δηλαδή μὴ διὰ τέμπλου κεκλεισμένον) βωμόν, τὸν πλοῦτον ὅστις περικοσμῆ αὐτόν, τὰ ἄνθη καὶ τὰ θυμιάματα, τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἱερέων, τὴν στάσιν τῶν πιστῶν, τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν κλπ. Ἡ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης εἶναι τοιαύτη, ὥστε, ὅταν ἐνεφανίσθησαν οἱ πρῶτοι Πορτογάλλοι ἱεραπόστολοι, μερικοὶ Ἰάπωνες ὑπέλαβον ὅτι ἀνῆκον εἰς νέαν βουδδικὴν αἵρεσιν (1).

Ἄν διέθετα περισσότερον χρόνον, θὰ σᾶς ἔλεγα πολλὰ ἄλλα περὶ Νάργ, διότι δύο τοῦλάχιστον τῶν πέριξ αὐτῆς ναῶν (τὸ Toshō-Dai-ji καὶ ἰδίως τὸ Hong-ji) οὐδαμῶς ὑπολείπονται εἰς καλλιτεχνικὸν καὶ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἤδη μνημονευ-

(1) Ἀντιθέτως ὁ Β. Βλάσκο - Ἰμπάνες, ὅστις δυστυχῶς τροχάδην ἐπισκέφη καὶ περιέγραψε τὴν Ἰαπωνίαν, εἰσελθὼν εἰς Βουδδικὸν ναόν, ἐνόμισεν ὅτι ἐπανευρίσκατο εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἰσπανίαν, καὶ ἀναπτύσσει τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς τρεῖς ὁλοκλήρους σελίδας (βλ. *Τὸ ταξείδιον μυθιστοριογράφου περὶ τὸν κόσμον*, τομ. Α' κεφ. XXI).

Ἐν ἀπὸ τὰ τμήματα μεγάλου ναοῦ τοῦ Κιότο. Ὅλοι οἱ τοῖχοι καὶ τὰ ταβάνια εἶναι θαυμασιῶς στολισμένα μὲ ζωγραφίας καὶ εἰκόνας.

Ἰαπωνία.— Ἀνθισμένες κεραιαὶς

θέντων. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πόλει ὑπάρχει, πλην λαμπροῦ Μουσείου, συλλογὴ τριῶν χιλιάδων ἀντικειμένων, ὧν ζῶν ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ βασιλεὺς τριακοντα καὶ πλέον ἔτη (724—756) αὐτοκράτωρ Shomu, καὶ ἅπανα προσέφερεν εἰς τὸν ναόν τοῦ Μεγάλου Βουδδα ἢ χήρα του. Χάρις εἰς τὴν δωρεάν ταύτην κατηρίσθη θησαυρὸς πρὸ τοῦ ὅπου ὠχριοῦν οἱ περισσθέντες εἰς τοὺς τάφους τῶν ἐνδοξοτέρων τῶν Φαραῶ.

Ἰδέαν ἀκριβεστέραν τῆς Πρωτενοῦσης τῆς Εἰρήνης δύνασθε νὰ λάβετε ἀπὸ βιβλίον ἀγγλιστὶ γεγραμμένον καὶ πλουσίως εἰκονογραφημένον, ὅπερ κρατῶ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀκροατῶν. Ἐκ τούτου θὰ διδαχθῆτε ἐπιπροσθέτως: α') Εἰς ποῖον ὕψος ἵσταται ἐν Ἰαπωνίᾳ ἡ ἐκδοικὴ τέχνη. β') Πόσον τελείως ἐξέμαθον οἱ Ἰάπωνες τὴν ἐπιστήμην τοῦ τουρισμοῦ. Πράγματι, τὸ καλλιτεχνικώτατον τοῦτο βιβλίον ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Νομαρχίας τῆς Νάργ καὶ προσφέρεται δωρεάν.

III.—ΤΟ ΚΙΟΤΟ

Ἡ Νάργ διετήρησε τὴν ἰδιότητα πρωτεύουσης μόνον ἐπὶ 72 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 710 μέχρι τοῦ 782. Διίδοχος αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ Κιότο, τοῦτο ἐκλήθη καὶ Miyako, δηλαδή «Πρωτεύουσα». Κατῳρθωσε δὲ τῷ ὄντι μέχρι τοῦ 1868 νὰ παραμείνῃ ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως, ἢ τοῦλάχιστον ὁ τόπος ἐν ᾧ διέμενεν αὐτοκράτωρ. Ἀκόμη δὲ σήμερον θεωρεῖται τρόπον τινὰ ὡς δευτέρα πρωτεύουσα (1). Τοῦτο ἐξηγεῖ διατὶ οὐδαμῶς ἀλλαγῶν θὰ εὗρετε τὴν συσσωρευσιν ἱστορικῶν ἀικοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, καὶ τόσας θρησκευτικὰς πανηγύρεις συνδυαζομένας πρὸς γραφικωτάτας λιτανείας.

Καὶ αὕτη ἡ μετάθεσις τῆς πρωτεύουσης εἰς τὸ Γόκιο ὑπῆρξεν ἔμμεσος εὐλογία διὰ τὸν περιηγητὴν, ἐφ' ὅσον ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, ἐὰν εἰσέδυσεν (ὡς μαρτυροῦν καὶ τὰ νέα δημόσια καταστήματα καὶ ξενο-

(1) Ἐκεῖ τελοῦνται πολλὰ τελετὰ συνδεύμενα πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος.

δοξεία), ούχ ήτιον δέν εξετίπασε τόν ιαπωνικόν χωρικόν, οστίς δηλοῦται καί διὰ τῆς ἐπιβιώσεως τῶν παλαιῶν κλλιτεχνικῶν βιομηχανικῶν (1). Διὰ πίντα ταῦτα τὸ Κιότο, ἡ καὶ καρδία τῆς Ἰαπωνίας κληθεῖσα, παρέχει διὰ τὸν ξένον μετίζον ἐνδιαφέρον πάσης ἄλλης πόλεως καὶ δύναται γὰρ τὸν ἀπασχολήσῃ εὐκόλως ἐπὶ ὄλοκληρον ἐβδομίδα. Ἐν δὲ πάλιν ὁ περιηγητής, μὴ διαθέτων παρὰ μίαν ἡμέραν, μὲ ἠρόατα πῶς νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ, δᾶ τῷ ἑδίδον τὰς ἐξῆς συμβουλίας.

Ἐν πρώτοις γὰρ ἐκλέξῃ ἐβδομίδα καθ' ἣν τελεῖται μία τῶν μηνιαίων μεγάλων πανηγύρεων, εἴ δυνατὸν δὲ ἢ τῶν κερασέων (2), ὁποῦτε ἐν τῷ μοναδικῷ πλαισίῳ τῆς ἀνθισμένης πόλεως τελοῦνται πλεῖστα ἑορταί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ «Μέγας Χιρρός» (εἰς ἕνα τῶν μεγάλων ναῶν) καὶ ἡ «Παρέλασις τῶν Μεγάλων Ἐπιρῶν», περιβεβλημένων πολυτελεστάτας ἱστορικῆς ἐνδυμασίας. Εἰρησθῶ δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ

(1) Εἰς τὴν διακρίσιν ταύτην τοῦ νιππο-νισοῦ χρόματος συνέεινε μεγάλως καὶ τὸ ὅτι ἐπέβη τὸ Κιότο ὁ τρομερὸς σεισμὸς καὶ ἡ ἀπολαυθῆσασα αὐτὸν φοβερὰ σεισμιά, ἐξ ὧν κατεστράφησαν τὸ Τόκιο καὶ ἡ Γιοκοχάμα.

(2) Λύθη τελεῖται τὴν ἀνοιξιν, διότι τὰς κερασέας, ὅπως καὶ τινὰ ἄλλα καρποφόρα δένδρα, οἱ Ἰάπωνες καλλιεργοῦσι διὰ τ' ἀνθὶ καὶ ὄχι τὰ ὄπωρικά...

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθέων. — Ἀγρὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν καλλιέργειαν ἱρίδων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων περιφέρονται πελαργοί.

Κιότο, διαφυλάξιν καὶ ταύτην τὴν παράδοσιν, εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γκεῖσσῶν. Αὐταὶ δέ, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰς ἀθλητριδας καὶ τὰς ὀρχηστρίδας τῆς ἀρχαιότητος, διδάσκονται νεώταται καὶ ἐπὶ σειράν ἑτῶν ὀρχηστικὴν, μουσικὴν, ἀκόμη δὲ καὶ λογοτεχνίαν εἰς τὸ αὐτόθι εἰδικῶν Ὁδείου. Τοῦτο, ἐν τῶν σπουδαίων καλλιτεχνικῶν κέντρων τῆς Ἰαπωνίας, περιλαμβάνει αἰθουσαν θεάτρου, ἀπὸ τῆς σκηπῆς τῆς ὀπίσθεν δίδονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, πρὸς τὴν διακρίσιν Ἰαπόνων ἢ ξένων, παραστάσεις, αἵτινες ὄντως ἐπιτρέπουσι ν' ἀντιληφθῆ ἢ τις πόσον τελεία καὶ πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις μένει ἢ ἐν τῷ Ὁδείῳ παρεχομένη διδασκαλία.

Καί ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπισκέψεως· μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν θαυμασίων κτιρίων, δὲ συνίστων (πάντοτε εἰς τὸν ἔχοντα τὴν ἀτυχίαν νὰ μὴ δυνῆθῃ ν' ἀφιερώσῃ εἰς τὸ Μιγιάκον παρὰ μίαν ἡμέραν)· πρῶτον, τὸ ἀνάκτορον τοῦ σογκοῦν (τί δ' ἦτο ὁ σογκοῦν δὲ ἴδωμεν ἄμέσως κατωτέρω)· δεύτερον, δύο τοῦλάχιστον τῶν ναῶν· τρίτον, τὸν παρὰ τὴν πόλιν κῆπον τοῦ αὐτοκράτορος

Ἰὸ ἀνάκτορον τοῦ σογκοῦν, ὅπως ἄλλως καὶ τὸ Μέγα ἀνάκτορον τοῦ Τόκιο, περιβάλλει τεῖχος περιεφρομένον, δηλαδὴ φρούριον· ἐξωτερικῶς δὲ παρουσιάζει τὴν μορφήν μονορρόφου καὶ λιτοῦ ξυλίνου οἰκοδομήματος. Ἡ μαγεία ἀρχίζει ἅμα εἰσέλθετε ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐκαστον διαμέρισμα

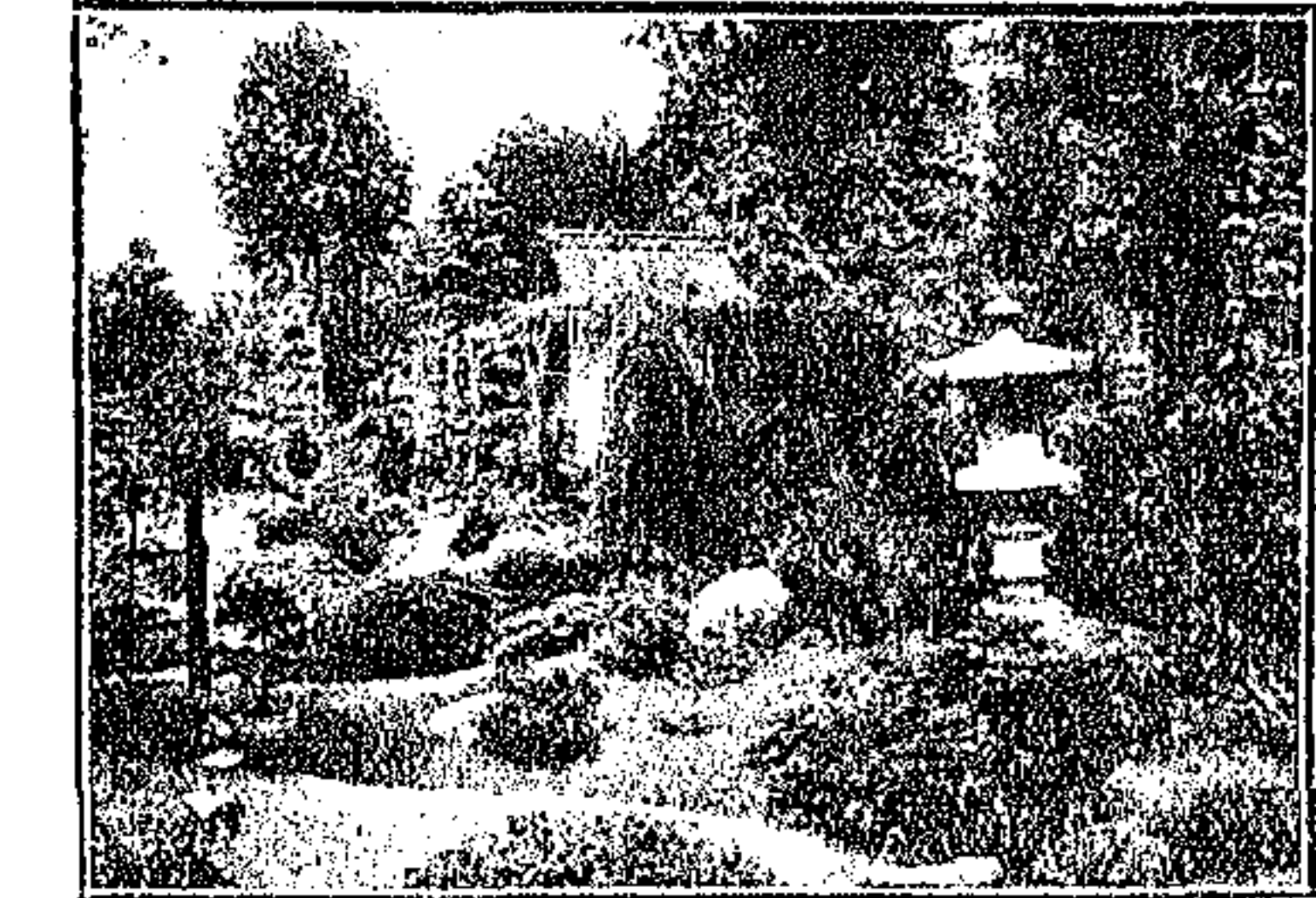
Ἐν ἀπὸ τέρχαιότερα Ἰαπωνικὰ ἱερὰ ἀγάλματα τοῦ Βουδδᾶ.

εἶναι κεκοσμημένον κατὰ τρόπον διάφορον καὶ φέρει τὸ ὄνομα «τοῦ μυτίβου», συνήθως φυτοῦ ἢ ζώου, ὑπερ ἐνέπνευσε τοὺς διακοσμητὰς (λ. χ. διαμέρισμα τῶν μισμοῦ, τῆς τίφρεως καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς). Ἐκάστη δὲ ἰδιαιτέρα διακόσμησις εἶναι θαῦμα τέχνης. Καταπλῆσσει δ' ἰδίᾳ τὸν ἐπισκέπτην τὸ κάλλος τῶν ἐπιτελιῶν (κεναμονῶ) καὶ τῶν ξυλογουριῶν. Μία τούτων δὲ ἦρκε διὰ νὰ καταδείξῃ εἰς ποῖον σημεῖον ἀπιστεῦτον δεξιότητος εἶχον φθᾶση κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα οἱ Ἰάπωνες λεπτοργοί. Ἐπὶ τεμαχίων ξύλου βλέπετε σκαλισμένα πετηνὰ τόσον ζωντανά, ὅστε νομίζετε δεῖν δὲ πετάξουν. Τὸ ξύλον εἶναι διάτρητον (αἰ jouti), φαίνεται λοιπὸν ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ ἡ ἄλλη αὐτοῦ ὄψις. Ἐν ταῦτοις, ἂν διέλθετε τὴν θύραν, ἣν κοσμεῖ τὸ ἀριστοῦργημα αὐτό, βλέπετε θαυμασίον σύμπλεγμα ἀνθέων καὶ φύλλων, ἀντιστοιχοῦντων ἀκριβῶς πρὸς τὰ σώματα καὶ τὰ πτερὰ τῶν πετηνῶν. Τὸ ἔργον ἀποθίδεται εἰς τὸν Hidari Zigoro (1594—1634), τὸν μεγαλύτερον τῶν Ἰαπόνων ξυλογουριῶν, ὅστις, προσθετέον καὶ τοῦτο, εἰργάζετο διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς (1).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ναοὺς, ὁ ταξειδιώτης ἔχει κυριολεκτικῶς τὸ βίβαννον τῆς ἐκλογῆς, διότι ὑπάρχουσι 980 βουδδικοὶ καὶ 10 σίντο (2), πολλοὶ δ' αὐτῶν δὲ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐπισκε-

(1) Ἐξ οὗ τὸ ἐπίθετον Χιδαρι — ξεροὸς. Ὑπάρχει μάλιστα θρόνος, καθ' ὃν ὁ Ζιγορόδ εἶχε στερεθῆ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, πληρωθεὶς ὑπὸ ξηλοτυπῶντος συναδέλφου, καὶ ὅτι εἰς μεγάλην ἡλικίαν ἦρξατο ἐργαζόμενος διὰ τῆς ἀριστερᾶς.

(2) Τοὺς δευτέρους καλοῦσιν οἱ Ἰάπωνες δι' ἰδιαιτέρου ὀνόματος, ἀποδιδόμενου ἀγγλιστὶ διὰ τοῦ shrine (λείψανθῆμη), διότι δὲν προσκίζονται εἰς τὴν λατρείαν θεοῦ, ἀλλὰ τῆς μνήμης ἡρώδης τινος (πολλῶν αὐτοκράτορος), ὅς οὐχὶ σπανίως περιλαμβάνουσι τὸν τάφον. Θὰ ἠδύνάτο τις ὅθεν νὰ καλέσῃ ταῦτα ἱερὰ, τεμένη ἢ μουσωλεῖα. Προσθέτω, ἐν ταῦτοις, ὅτι καὶ ὁ ὄρος νὰς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ, διότι πρόκειται περὶ λατρείας, καὶ οὐχὶ ἀπλῆς τιμῆς, ἀποδιδόμενης εἰς τὴν σκιάν μεγάλου νεκροῦ (πρβλ. ἐν παραγράφῳ Ἰ' τοῦ παρόντος κεφαλαίου τὴν μακρὰν περὶ σιντοῖσμοῦ σημείωσιν).

Πρότυπος Ἰαπωνικὸς κῆπος

Κιότο (θεῖα θαυμασία), πλαισιοῦνται δεξιᾶ ὑπὸ χωράδρας ἐν ἢ παρλάζει χειμαρρῶς, παλαιὸν δὲ καὶ πυκνὸν δάσος χρησιμεῖται ὡς βιάθος τῆς εἰκόνας.

Οἱ ἀκούσαντες πρὸ ὀλίγου ὅτι τὰ ἀριστα τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καλλιεγοῦνται ἐν Ἰαπωνία χάριν τῶν ἀνθέων, οἱ ἰδόντες φωτογραφίας ὀλοκλήρων ἀγρῶν φτενυμένων με ῥοιδας ἢ χρυσάνθεμα, οἱ ἀναγνώσαντες ὅτι κατὰ τὰς ἐφόδους κατὰ τοῦ Πόρτ' Ἀρθούρ οἱ ἐπιτιθέμενοι ἐπρόσεχαν νὰ μὴ καταπατήσωσι τὰ ἐντὸς τῆς γλῶφης ἄνθη, οἱ ἀντιληφθέντες ὅτι ἡ διασκευὴ τῶν

(3) Ἐνίοτε ἐκράμιλλα τῶν κοσμητικῶν τὸ ἀνάκτορον τοῦ σογκοῦν.

Το αυτοκρατορικόν αγροκήπιον τού Κινκά - Κουϊ (Χρυσό Κιότσι) παρά τὸ Κιάτο, ἐν ὄρῃ χειμῶνος

συλλεγέντων ἀνθέων ἀποτελεῖ πολύπλοκον ἐπιστήμην (¹), καὶ γενικώτερον πάντες οἱ γνωρίζοντες ὅτι οἱ Νίππωνες εἶναι ἀνθοπαθέςτεροι καὶ αὐτῶν τῶν Ὀλλανδῶν, θὰ πληροφορηθῶσι μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἀποκλείουσι τὰ ἀνθη ἐκ τῶν κήπων των. Διαπρεπῆς Ἰάπων ἐξήγησεν εἰς τὸν λόρδον

(¹) Αὕτη ἐγέννησε τρεῖς σχολιάς, αἵτινες διαφέρουσι ἐν πολλοῖς, ἔχουσι κοινὴν κεντρικὴν ἀρχήν, ὅτι αἱ διασκευαὶ πρέπει ἄχι μόνον νὰ ἐναρμονίζωνται μετὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκφράζουσι κάποιαν ἰδέαν (ἀλλὰ εἶναι πένθημοι, ἀλλὰ χαρμόσυνοι καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς). Πρὸς τοῦτοις, ἂν εἰς τὰ δοχεῖα ἀποδίδεται ἡ δέουσα σπουδαιότης, τ' ἀνθη δὲν τίθενται πάντοτε ἐντὸς αὐτῶν ἐνίστατε κοσμοῦσαν ἐπιπλα καὶ τραπέζας ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄμιον, τεράζμα ἐκλεπτῶν λίθων κτλ.

Κατὰ τὴν δεξιῶσιν τῶν μελῶν τοῦ Στατιστικοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου τοῦ Τόκιο, δύο δωμάτια, μετατραπέντα εἰς αὐτοσχέδιον ἔκθεσιν, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας νὰ λάβουσι ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἰδιορρυθμίας ταύτης ἐκδηλώσεως τῆς Ἰαπωνικῆς ἀνθοκομίας.

Φριδερίκον Χάμιλτων (²) τὸν βιαιότερον λόγον τοῦ τοιούτου ἐξοστρακισμοῦ. «Οἱ κήποι μας ἀποβλέπουσιν, εἶπεν, οὐχὶ εἰς τὸ νὰ ἐμπνεύσωσι φαιδρότητα, ἀλλὰ νὰ διαθέσωσι τὴν ψυχὴν εἰς ρεμβώδη μελαγχολίαν». Τὴν δ' ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀνθέων δυσχέριαν ὁ καλλιτεχνικὸς αὐτὸς λαὸς ὑπερπηδᾷ διὰ ἐντεχνωτάτων συνδυασμῶν ποικίλων δένδρων, βράχων, πετρῶν, λιμνῶν, καταρροέντων ὑδάτων. Οὐδαμοῦ δ' ὅμως οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι ἔδωκαν πλέον ἐπιτυχημένα ἀποτελέσματα, ἢ βοηθοῦσης καὶ τῆς φύσεως, εἰς τὸ παρά τὸ Κιάτο αυτοκρατορικὸν ἀγροκήπιον. Δι' ὃ καὶ κατατάσσω τὴν ἐπίσκεψιν τούτου μετὰ τῶν πραγμάτων ἅτινα ὁ ἐπισκέπτης δὲν πρέπει νὰ παραλείψῃ, ἂν κατορθώσῃ, ἐννοεῖται, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀπαιτουμένην Ὑψηλὴν Ἀδειαν.

(²) Ἄγγλον διπλωμάτην καὶ πολιτευόμενον δημοσιεύσαντα μετὰ τὸν πόλεμον τριτόμοις Ἀναμνήσεσι, ἰδίᾳ ταξιδιωτικῆς. Πρβλ. «My yesterday» σελ. 293.

Νὰ ἐπαυξηθῆσι τις νὰ περιγράψῃ τὸ Κιάτο ἐντὸς τεσσάρτου τῆς ὥρας, εἶναι ἐγχείρημα τόσον μίταιον ὅσον ἂν ἤθελε νὰ δώσῃ ἐνῆος δεκαπέντε λεπτῶν ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς

Ῥώμης ἢ τῆς Βενετίας. Ὄθεν ἀπλῶς ἠθέλησα νὰ υποδείξω τί χάνει ὁ μὴ ἐπισκεφθεὶς τὴν μοναδικὴν ταύτην πόλιν. Ἦδη συνεχίζω τὴν ἱστορικὴν ἀφήγησιν.

(Ἀκολουθεῖ) Α. Μ. ἈΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΑΡΡΩΣΤΟΥ

Στὴ μέση τοῦ τοίχου εἶναι βαλμένο ἕνα καρφί. Σαπλωμένος ὅπως εἶμαι, σηκώνω τὸ χεῖρ καὶ τοποθετῶ τὴν παλάμη μου ἀπάνω του. Κανονίζω ἕτσι πού νὰ γίνῃ τὸ κέντρο τῆς. Ἄλλὰ τὸ νὰ θέλω νὰ μεταθέσω τὸν πόνον, εἶναι μιὰ ματαιόπονη πλεονεξία. Ἡ Ἱερὰ Ἱστορία μ' ἀφήνει, φανερά, ἀσυγκίνητον· ἔχω ὅμως σὸ κεφάλι μου τὸ βαρὺ, πού τὸ νοιώθω σὰν τρινημιτισμένο, μιὰ θλίψη πραγματικὴ καὶ ἄγρια, πού δίνει τὴν ἔκφραση ἑνὸς νεομάρτυρος.

* *

Ἡ μικρὴ, πάρα πολὺ μικρὴ λάμπα πού μου φέγγει, μοιάζει μὲ μιὰ γυναῖκα κοντούλια, ὅλη ὑποταγή. Τὸ φῶς τῆς εἶναι θαμπό, σὰν τὰ μύτια πού συνηθίσαν νὰ μὴν ἐλπίζουν. Ἄμα τὸ βαρεθῆς, μπορεῖς νὰ τὸ σβήσῃς μ' ἕνα φύσημα, χωρὶς δεύτερο κόπο. Θυμᾶμαι κατὰ μητέρες βασιανισμένες, πού περνοῦν ὅλη τὴ ζωὴ τους σὰ μιὰ τιμωρία. Σήμερα τις τυραννοῦν οἱ ἄντρες των, αἴριο θὰ τις τυραννοῦν τὰ παιδιά τους. Κι' αὐτῆς ὑπομένουν, ἔτοιμες καὶ πρόθυμες, σὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ κάμουν τίποτ' ἄλλο.

* *

Τὸ κρεββάτι, μερικὲς φορὲς, γίνεται ὄμοιο μὲ λάκκο. Ἀνοίγεται αὐτόματα κάτω σου καὶ βουλιάζεις μέσα του σὰ σὲ σκιμμένο χῶμα. Κι' ὅταν θελήσῃς ἔπειτα νὰ βγῆς, σκοτίζεσαι καὶ τρικλίζεις καὶ πάλι πέφτεις. Εἶναι μιὰ σκοτεινὴ ἀγκαλιὰ πού σὲ καλεῖ, ὄλο σὲ καλεῖ καὶ σοῦ λέει πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλοῦ θέση γιὰ σένα. Ὡ στενόμακρε τάφε τῆς ἡμέρας, ὅταν φτάσῃ τὸ τελευταῖο μας πρωῒ, κάμε νὰ σὲ δεχτοῦμε σὰ μιὰ κούνια ἀναπαυτικὴ καὶ λικνιστικὴ, σὰν τὴν πρώτη μας ἐκεῖνη κούνια!

* *

Τὰ σχήματα τῆς γεωμετρίας πού μαθαίνουν οἱ μικροὶ στὸ σχολεῖο, εἶναι στερεὰ

καὶ ἀμετακίνητα, κροσμένα μὲ σχολαστικὴ βεβαιότητα. Αὐτὸς εἶναι ἴσως ὁ λόγος πού πολλοὶ ἀποστρέφονται τοῦτο τὸ μάθημα, καὶ πρὸ πάντων οἱ θλιμμένοι καὶ οἱ ἀμίλητοι. Γιὰ νὰ τὸ βροῦν ὑποφερτό, πρέπει νὰ μεγαλώσουν ἀκόμα, ν' ἀρρωστήσουν κατ' ἐπανάληψιν καὶ νὰ γείρουν στὴν κλίση πονεμένα. Τότε μποροῦν νὰ χειρονομοῦν ἀργὰ καὶ σοβαρά, μὲ τὰ δάχτυλα ἀνοιγμένα ἢ κλειστά, μὲ τὸν καρπὸ κρεμασμένο σὰν ἀπὸ δέντρο, μὲ τὸν ἀγκῶνα σὲ κλίση γωνίας, γιὰ νὰ ἐξετάσουν ὄλο τὰ φανταστικὰ σχήματα πού θὰ σκεπάσουν τὴν γεωμετρίαν τοῦ τοίχου.

Ἐνα γιατρικὸ πού περιμένει, φέρνει κάποτε τὴν πῶ ἀσχετὴ ἀνάμνησιν. Πάνε καίμποσα χρόνια ἀπὸ τότε πού, μὲ παιδικὰ φρουσιάνια, μὲ πῆρε ἡ μάνα μου γιὰ νὰ πάη νὰ βγάλη ἐντὶ δόντι τῆς. Σ' ὄλο τὸ δρόμο βιαστοῦσε τὸ στόμα τῆς καὶ βογγοῦσε συγκρατημένα. Ὅταν, ὕστερ' ἀπ' τὴ δοντάγρια μὲ τὰ γυαλιστερά σκέλη καὶ τὸ αἶμα πού τῆς ἔφρευε πολὺ, εἶδα τὴ μάνα μου λιπόθυμη, μέσα στὴν τρεμουλῆ μου, πίστευμα πὼς τὴν εἶχανε σκοτώσει. Καὶ μένω πάντα μ' αὐτὴ τὴν ἐντύπωση τοῦ φόνου.

* *

Ὁ ἄνθρωπος στερεῖται συνοχῆ καὶ ἀλλάζει μὲ τις ὥρες. Μὰ ὁ νοῦς καὶ τὸ σῶμα δὲν εἶναι τόσο ξεχωριστά, ὅσο τὰ παριστάνει τὸ λατινικὸ ρητό. Ἄν τὸ ἔξεραι αὐτὸ τὰ παιδιά, οἱ ἄντρες θάταν καλύτεροι. Κι' ὅσοι ἀγαποῦνε τὸ πνεῦμα, δὲ θὰ παραμελοῦσαν τὸ κορμί. Εἶναι μιὰ ἀλήθεια πού μόνο μὲ τὴν ἀνάλυσιν, μὲ τὸ συγχρονισμό, μὲ τὸ παράδειγμα θὰ γινόταν ἀντιληπτῆ. Μέσα στὰ κείμενα μένει ἱερογλυφικὸ μυστήριον πού γυρεῖ τὸν ἐρμηνευτή. Ἄλλὰ ποιὸς λέει πὼς οἱ γιατροὶ δὲν εἶναι χρησιμότεροι ἀπὸ τοὺς δασκάλους;

Πάρε μια άπλη υπόθεση και παρακολούθησέ την: Σημειώνει να σου πριζεται το μάγουλο και ν' άργη να ξεπρωτῆ. Κιταίξεται κάθε τόσο στον καθρέφτη κι' άδημονείς. Οι φουκαριάδες που γυροῦν με τους ὄγκους του λαιμοῦ, του σιγονιού και του προσώπου, αρχίζουν να σου φαίνονται λιγότερο άποκρουστικοί: είναι μια σιέψη προνομίας για κάτι που μπορείς να πιάθης. "Αν λοιπόν τύχαινε να μη λείψη ποτέ αυτή ή φουσκωμένη άσχημία που σου παραμορφώνει την όψη, τι θάζες να πῆς για την άόριστη έμφραση των διαβατών, για την άποστρωφή των φίλων, για την άπομάκρυνση της αγαπημένης, έτσι ξαφνική και τόσο φρυσική;

* * *

Ο ήλιος είναι το φωτεινό βλέμμα του Θεοῦ· αλλά για έναν άρρωστον είναι το φοβερό μιστίγιο της ειρωνείας. "Ερχεται κοντά σου με υποκριτική καλωσύνη για να σε περιπαίξει, άπέξω, με τις φωνές των παιδιών, με τους θορύβους του δρόμου, με τον παιάνη της υγείας. Σου χρυσώνει τον άσβεστωμένο τοίχο έπίτηδες, για ν' άποσύρη όλες τις σκιές στην εύπαθη ψυχή σου. Κι'

όταν φεύγει, έχει στον άποχαιρετισμό του το κρυφό δηλητήριο των άνεκδήλωτων έχθρῶν.

* * *

"Όταν είσαι ξενητεμένος, δὲ θυμάσαι τρυφερότερα τους δικούς σου, παρά σαν άρρωστίσης. Τότε κλείνεις τα μάτια για πολύ, καρτερώντας να αισθανθῆς στα μαλλιά το μητρικό χάδι, να νοιώσης άποπάνω σου την άγρύπνια της γαϊγιάς, ν' άκούσης την άνήσυχη στοργή των μικρῶν άδερφῶν, και τέλος, να υποψιαστῆς, εκεί κοντά, την άγνωριστη άγωνία της πατρικής άξιοπρέπειας.

* * *

Η συχνή άρρώστια είναι μεταφορά στην πραγματικότητα με τη χυδαιότερη βία. Είναι άκόμα διακοπή, και σύγχυση, κ' έκτροπή. Σου φέρνει τον κίνδυνο μπροστά για να δοκιμάση την ὀλιγοπιστία σου, και σε καθησυχάζει με μια γενναιοδωρία που ταπεινώνει. Σε τρομάζει, κι' άμέσως σε γελοιοποιεί. Σου βάζει στο φοβισμένο στόμα ὄνόματα ιερά, για να σ' έξευτελίση άργότερα που θα γίνης καλά και θα βλαστημάς. . .

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΤΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1

Με τον ρυθμό μιας μουσικής να γέρνης και να σπᾶς.
τόρα να δέσαι κ' ύστερα ν' άντιμιλείς, ψυχή μου
σε μέθη δνειρου να πετᾶς, ν' άλαφροπερπατᾶς,
ν' άνθίζεις σαν τῆ φοινικιά στα μάκη μιᾶς έρήμου.
Με τον ρυθμό μιας μουσικής να γέρνης και να σπᾶς.

Και νᾶναι ἡ νύχτα γαλανή και νᾶναι ἡ σιωπή
ἀπο διπλή βιολέττα ευωδιασμένη
μόνο ἡ φωνή ὡς κελαΐδισμα πουλιῶν ν' άντιλαλή
και νᾶναι εκεί, ἀπ' τὸ βρόχι της, ψυχή μου, κρατημένη
μέσ' σε μια νύχτα γαλανή, γεμάτη σιωπή.

2

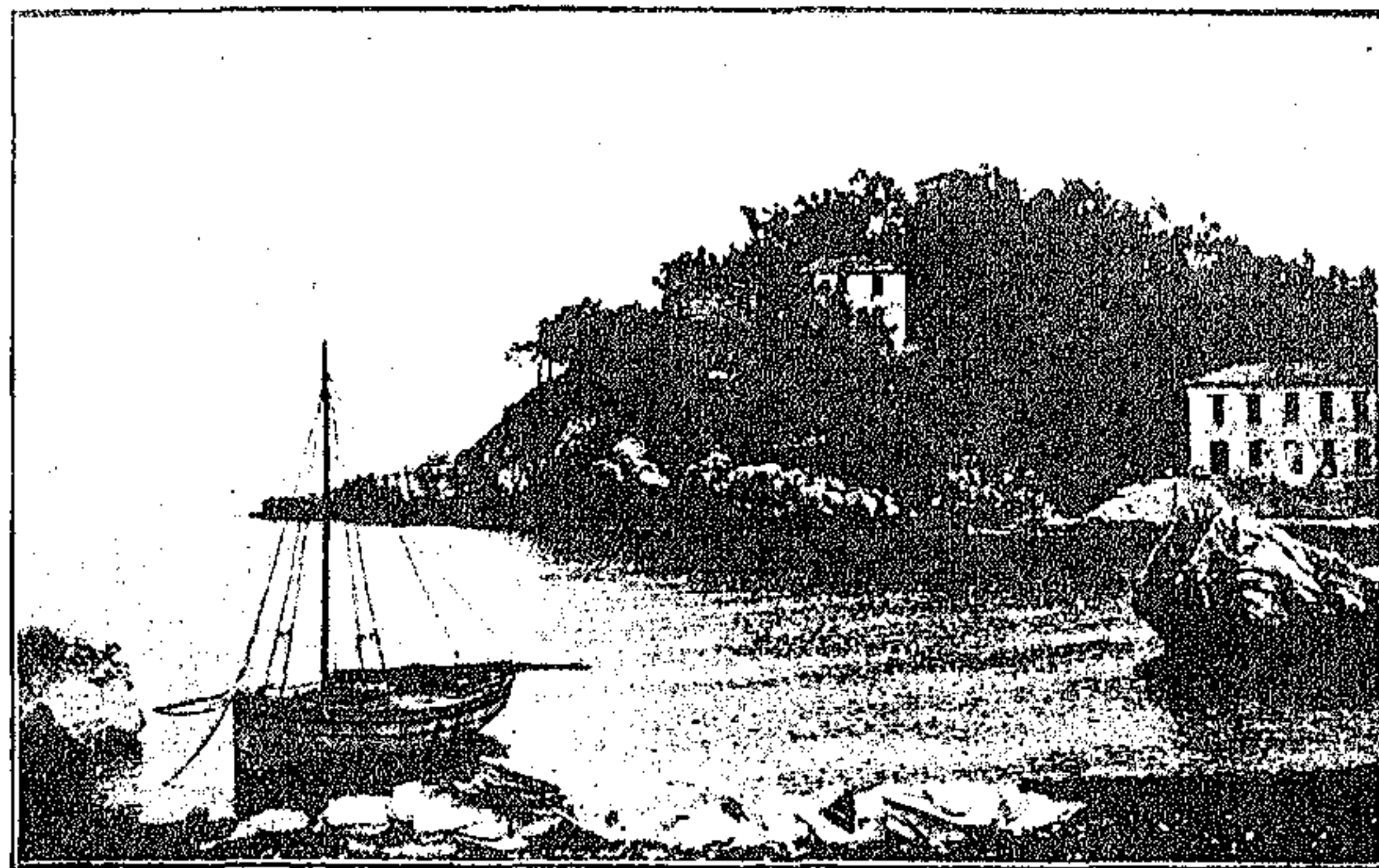
Σφύριγμα άνέμου ἢ σταλασιμὸς
βροχῆς σε πέτρα ξασπρισμένη,
του ὄρθρου γλυκὸς κελαιδισμὸς,
ἄστατο νέφος, κουρασμένη
θύελλα ἠχώ, αναστριναγμὸς
ὀδύνης, φλόγα που άνεβαίνει,
— τίποτε ἀπ' ὅλα ὀλόγουρά μου,
μικρὸ ἢ μεγάλο, δὲ μορεῖ

να μην ξυπνήση την καρδιά μου,
που ὄσο κι' αν αποκοιμηθῆ,
σπόρος στη γῆ πεσιμένος χᾶμου
πλούσια προσφέρει άνταμοιβή.

3

Βράδιασμα στον έξωστη. "Ο ουρανὸς
να μην τελειώνη πουθενά. Και νᾶναι
μόνο δυὸ νέφη άντίκρυ, που ὄλο πάνε
κι ὄλο τὰ διώχνει άγέρας βορεινὸς.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Πήλιο.— Νταμουχσρῆ

ΤΟ ΠΗΛΙΟ

— ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ — (*)

Β'

Είναι γνωστό πὸς τὸ καθυτὸ Πήλιο δὲν παρουσιάζει στην αρχαία ἐποχὴ ἀρχαιολογικὸ ἔνδιαφέρον. "Όσο κι' αν τὸ ὑμνησε ὁ "Όμηρος και οἱ ἄλλοι ποιητῆς και συγγραφείς, ἡ ἱστορία του στην καθυτὸ κλασικὴ ἐποχὴ τῆς ἀρχαίας "Ελλάδας μᾶς είναι ἀγνωστη.

"Εξᾶλλου πιστεύω πὸς τὰ χῶματά του δὲν κρύβουν τίποτα εὐρήματα που μοροῦν να διαφωτίσουν τὴν ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. "Επάνω σῆνα βουνὸ που εἶταν τότες ἐν' ἀπέραντο θᾶσος, και στην ανατολικὴ του μεριά ἄλλισμο, δὲν μοροῦσαν ν' ἀκμάσουν πόλεις που ν' αναπτύξουν σπουδαίο πολιτισμό. Ξέρουμε μόνο πὸς τὸ μέρος αὐτὸ λεγότανε Μαγνησία και οἱ κάτοικοί του Μάγνητες. "Αν και καλά καλά δὲν ξέρουμε ποιά εἶταν τὰ ὄρια τῆς Μαγνησίας (1), κι' αν ὑπῆρ-

χε με τὸ ὄνομα Μαγνησία πόλη στο Πήλιο. Τὸ πιὸ πιθανὸ ὅμως είναι πὸς Μαγνησία λεγότανε ὄλο τὸ Πήλιο. "Ο "Όμηρος ("Ιλιάδα Β. 756, 758) λέει:

Μαγνήτων ε' ἦρχε Πρόθοος "Ευθρυδόνος υἱός,
οἱ περὶ Πηνηϊὸν και Πήλιον εἰνοσιφυλλον
ναίεσκον' τῶν μὲν Πρόθοος θεὸς ἠγεμόνευεν,
τῷ δ' ἄμα τεσσαράκοντα μέλαινα νῆες ἔποντο.

"Ο "Όμηρος αναφέρει ἄκόμα και ποιῆς πόλεις εἶχε τὸ Πήλιο. Τὴν "Ιωλκὸ, Μεθώνη, "Ολιζωνά, Θαυμακιά, Μελίβοια, Βοίβη και τις Γλαφυρές, αν τὸ ὄνομα Γλαφυρές δὲν

Μάγνητες θεωροῦντανε μισοβάρβαροι. "Η Μαγνησία τῆς Μικρασίας είναι ἀποικία τῶν Μαγνητῶν του Πηλίου. Κατὰ τον "Πρόθοο (VII 132), οἱ Μάγνητες μαζί με τους Δόλοπες, Περραιβοὺς και "Αχαιοὺς, ἔδωκαν γῆν και ὕδωρ στον Ξέρξη. Πιὸ ὕστερα ὑποτάχτηκαν στους Μάκεδόνες κ' ἔλευτερῶθηκαν ἀπο τὸ μακεδονικὸ ζυγὸ ἀπὸ τους Ρωμαίους μαζί με τις ἄλλες Θεσσαλικὲς φυλές, ὕστερ' ἀπο τῆ μάχη στις κυνὸς Κεφαλαῖς (Πλούταρχος, βίος Τίτου Φλαμίνιου).

(*) Συνέχεια ἀπο τὸ προηγούμενο.

(1) Μᾶλλον τὸ ὄνομα Μαγνησία ἐπεκράτησε ἀπο τὸ ὄνομα του Μάγνητος, του γιοῦ του Αἰδίου. (1)

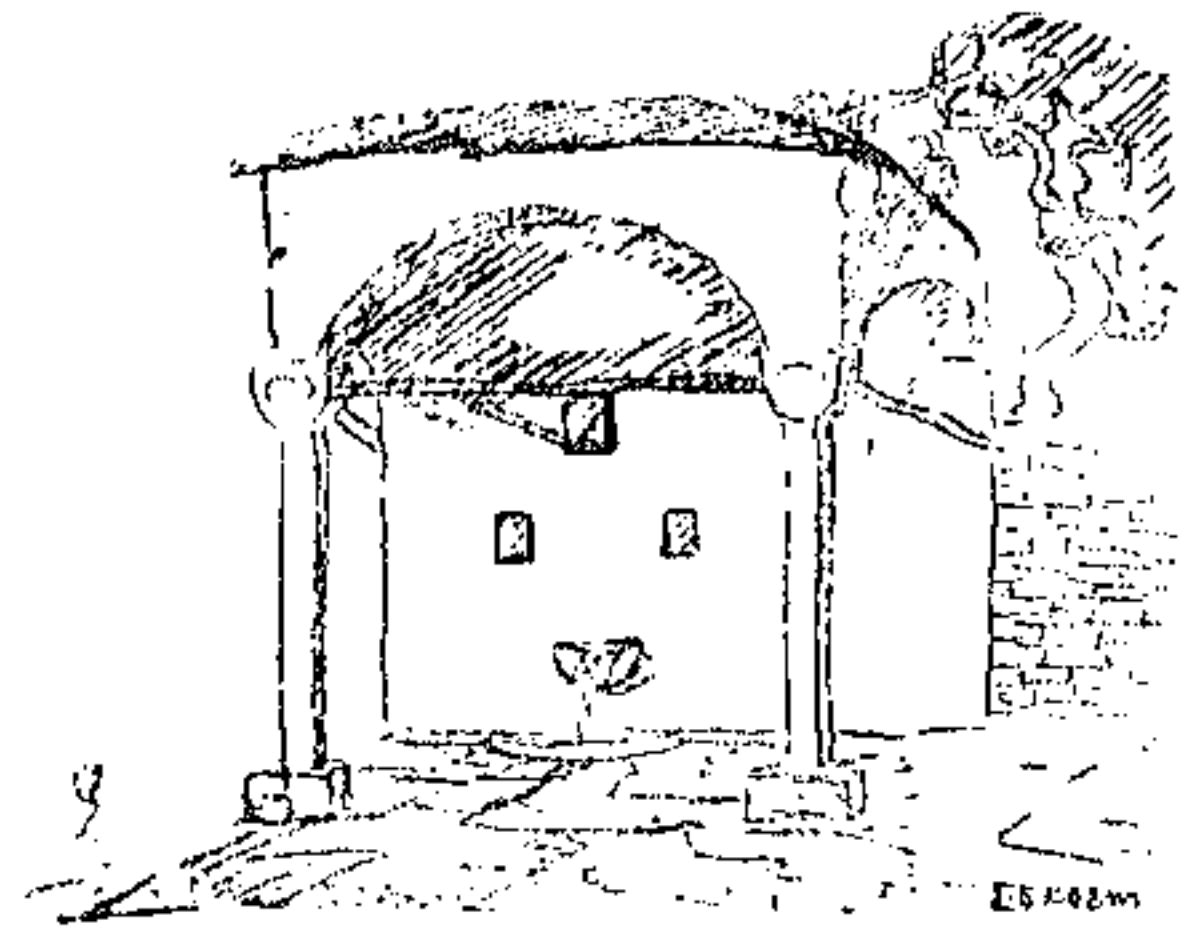
εἶνε ἐπίθετο τῆς Βαίθης οἰκίας. Παρρηίω, οὐσαὶ ὑποστήριξε ὁ Ζῶσι. Ἐσφρημέντις (περιοδ. Πραμηνίδης Βόλου, Π. 161 καὶ Ξ. 652). Δὲν ξεκαθαρίζει ἕμῃς καὶ ποῦ εἶταν αὐτὰς οἱ πόλεις. Πιὸ ὕστερα ὁ Στράβων, ὁ Πρῶτος, ὁ Σκύλοξ κ. ἄλ. ἀναφέρουν τῆ Διμητριάδα, Ὀρμένιο, Νηλία, Καρακίς, Παγασές, Σπάλαθρα (ἢ πιὸ οὐσαὶ Σπάλαυθρα) πρὸς τὴ μεριά πού εἶναι ὁ κόρφος τοῦ Βόλου καὶ τῆς Μύρας, Κασσανκία, Ριζοῦν, Ἰδρυμένιος, στὴν ἀνατολική μεριά. Ἦς Λακερείω, Ἄμυρα, Διότιο καὶ Σακοῦριο, πρὸς τὴ μεριά πού εἶναι ἡ λίμνη Κάρλι. Οἱ τοποθεσίαι τῶν παραπάνω πόλεων, ἀκόμα ἴσαμε τὰ σήμερα, δὲν ἐξῆκρηθῆναι σὲ καὶ μέρως εἶτανε.

Γιὰ τὴ Διμητριάδα, ἀν καὶ πιστευθῆναι ὡς τὰ τῶρα πῶς εἶταν χωρισμένη πιὸ παραπέρα ἀπ' τὸ σημερινὸ Βόλο, στὰ βουναλάκι Ἰορίτσα, ὁ γερμανὸς ἱστορικὸς Βολοχ ἀπέδειξε μὲ θετικὰ ἐπιχειρήματα πῶς δὲν εἶταν στὸ μέρος αὐτὸ, παρὰ στὸ ἀντίθετο, ἐκεῖ πού ἀρχίζει ὁ δρόμος Βόλου—Ἄμυρα.

Ἀκόμα, ἐξὸν ἀπὸ τῆς ἐγχρημῆς πλάκες τῶν Παγασῶν καὶ μερικὰ ἄλλα εἰρήματα πού βρεθῆκανε στῆς ἀνασκαφῆς πού ἔγιναν ἀπὸ τὸ 1907 κ' ὕστερα γύρω στὴν περιοχή τοῦ σημερινοῦ Βόλου, τίποτα ἄλλο ἀξιόλο-

Κοτζιμασιδικο σπίτι στὴ Ζαγορά.
Σκίτσο τοῦ ζωγράφου Γ. Δ. Κόσμου

Μία παλιὰ ἐρώση στὴν Παρταριά.
Σκίτσο τοῦ ζωγράφου Γ. Δ. Κόσμου

γο ἀπὸ ἀρχαιολογική ἀποψη βε βρέθηκε (1). Μόνο στὴ Νηλία, Χόρτο καὶ στὸ νησάκι Ἀλατῆς βρέθησαν παλαιοχριστιανικά γλυπτικά, καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μερικὲς ἐνεπίγραφες πλάκες ἀρχαίας ἐποχῆς, πού δὲν προσθέτουν ἕμῃς τίποτα στὴ γνηστή ἀρχαία ἱστορία τοῦ Πηλίου (2).

Μὰ καὶ ἡ βυζαντινὴ ἱστορία του, ἐξὸν ἀπ' τὴν Ἐκκλησιαστική, μᾶς εἶναι ἀγνωστὴ. Ἀπὸ τὸν Καντακουζηνὸ (Β. 28) μαθαίνουμε πῶς ὁ σημερινὸς Βόλος λεγότανε Βόλος (3) (1333).

(1) Στὴ Ζαγορά, στὴ θέση Ἀΐ-Θανάσης, ἐδῶ καὶ 20—30 χρόνια, ὁ Ἀπόστολ. Π. Πέντος, ἐξεσφώνοντας ἐκεῖ κοντὰ ἕνα μπαρὶ (χερσότοπο), βρῆκε—κατὰ τὴ στοματικὴ παράδοση—μερικὰ ξίφια καὶ νομίσματα μὲ παραστάσεις τῆς Ἀργῆς καθὼς καὶ δαχτυλιόλιθους πού κανένας πιά δὲ θυμᾶται τί παραστάσαν. Ἦς εἰρήματα ὅμως αὐτὰ δὲν ἐξετάστηκαν ἀπὸ εἰδικούς οὔτε στάλθηκαν στὸ Μουσείο.

(2) Κοίτα γιὰ τὰ εἰρήματα αὐτὰ τοῦ Ν. Γιαννοπούλου «Ἀρχαιολογικαὶ Ἔρευναι ἐν Μαγνησίᾳ τῆ Θεσσαλίας».

(3) Γιὰ τὴν ἐτυμολογία τοῦ Βόλος ἀπὸ τὸ οὐραϊκὸ Βόλι ἢ Βολιος ἔγινε λόγος πιὸ μπροστά. Σημειῶνω μόνον πῶς, πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες, ὁ Γ. Κατζίδακις, σὲ ἀνακοίνωσή του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, δέχτηκε κι' αὐτὸς πῶς τὸ Βόλος εἶναι ἀπὸ τὸ Βόλος καὶ τὸ Βόλος ἀπὸ τὸ οὐραϊκὸ Βόλιος. Ἦς κυριώτερη ἐπιχειρήματα τοῦ Χ. εἶναι α) πῶς φωνητικὰ τὸ Βόλιος μπορεῖ νὰ γίνῃ Βόλος· β) γιὰ τὴ γύρω στὸ Βόλο ὑπάρχουν «λοφιοκαὶ πετρώδεις», ἄρα ἄδεντρο μέρος (κλδ=ἄδεντρο, σπανὸ μέρος)· γ) γιὰ τὴ γύρω στὸ Βόλο χώρα.

Πήλιο, — Πλατεία Μαυρινίτσας

Γιὰ ἄλλες πόλεις ἢ χωριά δὲ γίνεται λόγος, παρὰ μόνον γιὰ μερικὰ τσιφλίκια καὶ γιὰ τὴ Διμητριάδα, Λεχώνια, Ζαγορὰ καὶ Λαῦκος (φράγγικα Ladé - Λάδε) (1) Γιὰ τὴ Ζαγορὰ ὅμως πρέπει νὰ γίνῃ ξεχωριστὸς λόγος. Εἶν' ἀλήθεια πῶς στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, πρὶν ἀπὸ τὸν 9ο αἰῶνα, τὸ ὄνομα Ζαγορὰ εἶταν ἀγνωστο. Ὅταν ἦρθαν οἱ οὐράβιοι Βελεγιζίτες (ἢ Βιελέσται) καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸν κάμπο πού εἶναι ἀνάμεσα Βελεστίνου καὶ Βόλου, συνηθίστηκε στὴν ἀρχὴ νὰ λέγεται ἡ ἀνατολικὴ μεριά τοῦ Πηλίου Ζαγκόρα (=ἡ πίσω ἀπ' τὸ βουνὸ χώρα). Σιγὰ σιγὰ ἕμῃς καὶ τὸ Πήλιο πῆρε τὴν ὀνομασίαν ὄρος τῆς Ζαγορᾶς, πού βάσταξε ἴσαμε τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου αἰῶνα (=βουνὸν τῆς Ζαγορᾶς).

Ὅστόσο, τῶρα τελευταῖα ὁ Ἰσοποτὸς στὸ βιβλίον του «Ὁ Παγασητικὸς Κόλλος καὶ

ἔχει κι' ἄλλες οὐραϊκὲς τοπωνυμῆς (Ζαγορὰ, Βελεστίνον, Σιγαδίτες κλπ.) Ἦσαι οἱ φλυαρίαι τοῦ Δ. Κ. Ἰσοποτᾶ πῶς τὸ Βόλος δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ Βόλιος (Βόλος), παρὰ ἀπὸ τὸ Βόλος=Βολή=μέρος πού ρίχνουν οἱ φαράδες τὰ δίχτυα κλπ. ἀποδοκιμάστηκαν κι' ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Κατζίδακι.

(1) Πιθανὸ τὸ ὄνομα Λάδε (Ladé) πού ἀναφέρουν οἱ φράγγικες πηγές, νὰ εἶναι ὁ Λαῦκος (τὸ λιμανάκι—ὄρος τῆς Νηλίας καὶ Χόρτου). Ἦς γνώμη αὐτῆ ὑποστήριξε ὁ Λάμπρος κ. ἄλ. καθὼς καὶ ὁ Ν. Γιαννιόπουλος.

ὁ Βόλος» σ. 20), ὑποστηρίζει πῶς «τὸ ὄνομα Ζαγορὰ ἐδόθη ἀρχικῶς οὐχὶ εἰς χωρίον ὑπὸ μόνιμως ἐν ἀδελφῶ ἐγκατασταθέντων Σλαύων, ἀλλ' εἰς τοποθεσίαν ἢ τμήμα τοῦ Πηλίου...» Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπόλυτα σωστὸ. Βέβαια, ὅπως ὑποστήριξα κι' ἐγὼ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰσοποτὸ, στὴν ἀρχὴ οἱ Σλάβοι τοῦ Βόλου—Βελεστίνου εἶδαν τὴν ἀνατολικὴ μεριά τοῦ Πηλίου Ζαγκόρα, μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἐγκαταστάθηκαν τὸ δίχως ἄλλο καὶ στὴν ἀνατολ. μεριά τοῦ Πηλίου οὐραϊκὲς οἰκογένειαι, κι' ἔτσι τὸ κρηνολοχῶρι, πού ὑπῆρχε ἐκεῖ κοντὰ στὴ σημερινὴ θέσι Ἀϊθανάσης, πῆρε τὸ ὄνομα Ζαγκόρα πού ἔγινε πιὸ ὕστερα Ζαγορὰ. Ἦς νὰ παραδεχθῶμε πῶς ἡ ἀνατολικὴ μεριά τοῦ Πηλίου εἶταν ὀλίγου ἀνατολική καὶ μόνον ἕνα τσιφλίκι τῆς Κυρὰ Καλῆς τοῦ Ζερβοῦ ἢ τῆς Κυρὰ Καλίτζας ὑπῆρχε, εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἀπίθανον. Ὁ Ἰσοποτὸς ὅμως, γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ, μὲ ὀδηγὸ πάντα τὴ γερωντικὴ φαντασία του, πῶς οὔτε οἱ οὐράβιοι Βελεγιζίτες ἦρθαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸν κάμπο τοῦ Βόλου—Βελεστίνου,—ὅπως παραδέχονται ὄλοισοί ξένοι καὶ ρωμαῖοι ἱστορικοὶ τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας, —οὔτε ἄρα ἐγκαταστάθηκαν τέτοιοι Σλάβοι στὸ Πήλιο, παρερμηνεύει τὰ κείμενα τὰ βυ-

ζαντινά, γιὰ νὰ βγάλῃ τὰ συμπεράσματα πού τοῦ χρειάζονται. Ἀπὸ ἔγγραφο τοῦ σελιστοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ Παλαιολόγου μαθαίνομε πῶς :

«Ὅτι τὸ χωρίον τὸ ἐπιλεγόμενον τῆς Κυρᾶ Καλῆς τοῦ Χερσοῦ τὸ καὶ διακείμενον ἐν τῇ Ζαγορᾷ ἐν διαφέρον γονικῶθεν τῇ οἰκίῳ, τῇ κραταίῃ καὶ ἀγρῷ ἡμῶν αὐθέντη καὶ βασιλεὶ καὶ περιπολίτῃ μοι γαμβρῷ κῆρ Νικολᾶφ τῇ Μαλίσσῳ καὶ . . . ἐδέξασε δὲ καὶ ἔδωκε καὶ δέδωκε τοῦτο αὐτός τῇ Ζωριάνῃ διὰ τινὰ καιρικὴν περιπέτειαν. . .» (κοίτα Miklosich et Muller Acta et Diplomata Monasteriorum tom. A. σ. 385).

Ἡ φράση τοῦ παραπάνω ἔγγράφου «τὸ καὶ διακείμενον ἐν τῇ Ζαγορᾷ», δὲ σημαίνει, ὅπως λέει ὁ Τσοποτόζ, πῶς τὸ ἀγρίδιον (τσιφλικάκι) τῆς Κυρᾶ Καλῆς εἶταν κοντὰ στὴν τοποθεσίᾳ ἢ χώρᾳ πού λέγονταν Ζαγορᾶ, ἀλλὰ πῶς εἶταν κοντὰ στὸ χωριὸν (κεφαλοχώρι) Ζαγορᾶ, γιατί: α) ἂν τὸ Ζαγορᾶ εἴσῃμαινε τοποθεσίᾳ, τότε τὸ «χωρίον ἢ ἀγρίδιον τῆς Κυρᾶ Καλῆς καὶ τὸ ἡσυχαστήριον ἢ μετόχιον Ράσουβα δὲν θὰ ἐτοποθετοῦνταν ἀόριστα κοντὰ στὴ Ζαγορᾶ. Ἀφοῦ μὲ τὸ Ζαγορᾶ ἐννοοῦσαν δὴ τὴν ἀνατολ. μεριά τοῦ Πηλίου, τὰ βυζαντινὰ χρυσόβουλα κί' ἄλλα ἔγγραφα, γιὰ νὰ καθορίσουν τὴν ὁροθεσίᾳ τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ράσουβας καὶ τοῦ τσιφλικιοῦ τῆς Κυρᾶ Καλῆς θὰ μεταχειρίζονταν ἀλλιώςτικὴ φρασεολογία, κί' ὄχι γενικά Ζαγορᾶ (=ἀνατολικὴ μεριά τοῦ Πηλίου). β) Μιὰ πού στὰ ἴδια χρόνια (13ος αἰῶνας) ἔλεγαν ὄρος Ζαγορᾶ, τότες μποροῦσε στὰ ἔγγραφα νὰ μὴ γίνεται διάκριση τῆς Ζαγορᾶς ἀπὸ τὸ ὄρος Ζαγορᾶ ἂν εἶταν ἕνα καὶ τὸ αὐτό, ἂν δηλαδὴ δὲν ὑπῆρχε κεφαλοχώρι (μητροκωμία) Ζαγορᾶ. γ) Τὸ τσιφλικάκι (στάσις, ἀγρίδιον κλπ.) τῆς Κυρᾶ Καλῆς εἶταν ἰδιόχρητο τοῦ ἀρχοντα Ζωριάνου⁽¹⁾, πού θὰ πῆ πῶς ὁ ἀρχοντας αὐτός, ἢ πιὸ σωστὰ ἢ οἰκογένεια Ζωριάνου, θὰ καθόντανε ἐκεῖ κοντὰ σὲ κάποιον μεγάλο χωριό. Καὶ δ) πιὸ παραπάνω ἀπὸ τὴ σημερινὴ θέση Παπαπαναγιώτη τῆς Ζαγορᾶς καὶ κοντὰ στὸ ρέμα Καλοκαιρινός, λένε ἴσαμε τὰ σήμερᾳ Παλιόκαστρο τὸν ἀψηλὸ λόφο πού βρίσκεται στὴ θέση αὐτῇ, γιατί γύρω του ὁ

πάρχουν ἐρείπια ἀπὸ τείχη βυζαντινά. Ἰὸ δίχως ἄλλο, ἂν γίνουν συστηματικὲς ἀνασκαφές, θὰ βροῦν ἐρείπια κί' ἀπὸ καμιά ἀρχαία πόλη. Γιατὸ δὲν εἶναι ἀπίθανη ἡ γνώμη τοῦ Γεωργιάδη («Θεσσαλία» σ. 47) πῶς τὰ λίγα ἀρχαία ἐρείπια πού σκεπάζουν σήμερᾳ τὰ βῆματα καὶ τ' ἀγριόδεντρα, νὰ «ἀνήκουσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Σκύλακος μόνον μνημονευόμενας Μύθας». Ἀκόμα στὴν παραλία τοῦ Πουριοῦ καὶ τῆς Μιτζέλας ὑπάρχουν θέσεις πού τις λένε Καστέλι καὶ σήμερᾳ. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸ στὴ μεσαιωνικὴ ἔποχῃ νὰ εἶταν ὀλότελα ἀκατοίκητη ἢ ἀνατολικὴ μεριά τοῦ Πηλίου; Εἴταν δυνατὸ μόνον καὶ μόνο γιὰ τὰ τσιφλίκια καὶ τὰ ἀγρίδια, νὰ γίνων τὰ κάστρα;

Καὶ ὅμως ὁ ἴδιος Τσοποτόζ στὸ βιβλίον του: *Γῆ καὶ Γεωργοὶ τῆς Θεσσαλίας* (Βόλος 1912 σ. 18 καὶ 36) ὑποστήριξε ἄλλοτε, πῶς ἡ ἀνατολικὴ μεριά τοῦ Πηλίου δὲν εἶταν ἀκατοίκητη—ὅπως ὑποστηρίζει σήμερᾳ (1930) κί' ἀκόμα πῶς «κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ τὰ λοιπὰ τότε ὑπάρχοντα χωριά τοῦ Πηλίου (Δημητριάς, Ζαγορᾶ), ἦσαν μητροκωμῖαι (κεφαλοχώρια), οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν ἐλεύθεροι γεωργοὶ μετὰ μικρᾶς ιδιοκτησίας ἀμπέλων, συκαμινεῶν, χωραφίων καὶ νομῶν».

Ὁ Τσοποτόζ ὅμως, ἀπὸ τὴ μανία του καὶ τῇ βιασύνη του νὰ νοθέψῃ τὴν ἱστορία καὶ ν' ἀποδείξῃ πῶς «οὐδαμοῦ (τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Θεσσαλίας) ἐγκατεστάθη ποτὲ σλαβικὸς λαὸς δυνάμενος νὰ ἐπηρεάσῃ ἢ ἀλλοιώσῃ τὴν ἑλληνικὴν τῶν μερῶν σύστασιν τῶν κατοίκων», παθαίνει καὶ μιὰ μεγάλῃ γκάφα. Γράφοντας γιὰ τὴν ὀνομασίᾳ τοῦ Κράλη ἢ Βρούση (τῆς Ζαγορᾶς), τοποθετεῖ τὴ βρούση κοντὰ (!!!) στὸ μοναστήρι Ράσουβα, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ συμπέρασμα του. Ἡ βρούση ὅμως τοῦ Κράλη, πού σώζεται ἴσαμε σήμερᾳ μετὰ τὸ ἀφτονο καὶ παγωμένο νερὸ τῆς, βρίσκεται σὲ διαφορετικὸ ὑψόμετρο, καὶ *μιάμιση ὥρα* μάλιστα μακριὰ ἀπ' τὸ μοναστήρι Ράσουβα. Ὅσοσο ὁ Τσοποτόζ, κάνοντας τὸν «ἐμβριθῆ», γράφει:

«Μετὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα, εὐκόλως ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὄνομα «βρούση τοῦ Κράλη», τὸ ὅποιον φέρει κρήνη τις παρὰ τὴν μονὴν τῆς Ράσουβας. Κράλ σημαίνει σλαβιστὶ βασιλεύς καὶ εἶναι ἀνεξέχονον οἱ αὐτοὶ δουλοπάροικοι σλάβοι νὰ ἔδωκαν τὸ ὄνομα τοῦτο «βασιλικὴ βρούση» εἰς τὴν εὐεργετικὴν δι' αὐτοῦς καὶ τὰ ποίμνια κρήνην. Ἀλλὰ δὲν ἀποκλεί-

ται νὰ κατασκευάσθῃ αὕτη βραδύτερον, χάριν τῆς Μονῆς τῆς Ράσουβας, διὰ δαπάνης Σέρβου βασιλέως ἐν τῶν ὀλίγων μόνον ἐτη ἀρξάντων τοῦ Βορείου μόνον τμήματος τῆς Θεσσαλίας (Καλαμικάκας—Τριγκαλιών)» (Ὁ Παγκασητικὸς Κόλλος καὶ ὁ Βόλος, σ. 22).

Ἡρῶτα πρῶτα, ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνω, ἡ Βρούση τοῦ Κράλη δὲν εἶναι «παρὰ τὴν μονὴν τῆς Ράσουβας», ἀλλὰ στὴ Ζαγορᾶ, ἀποκάτω ἀπὸ τὸ λόφο τοῦ Ἀθωνα, καὶ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴ Ράσουβα *μιάμιση ὥρα*. Δεύτερο «οἱ δουλοπάροικοι σλάβοι» πού καθόντανε; στὴ Ράσουβα ἢ στὴ Ζαγορᾶ; Καὶ γιατί νὰ δώσουν τὸ ὄνομα οἱ «δουλοπάροικοι» καὶ ὄχι «ἐλεύθεροι» γεωργοὶ; Πῶς συμβαίνει—μὲ τὴ λογικὴ τοῦ Τσοποτόζ—οἱ περισσότερες πηλιορεϊτικὲς τοπωνυμῖες νὰ «ἐπεβλήθησαν» ἀπὸ «ὀλίγους δουλοπαροίκους σλάβους»; Καὶ γιατί νὰ μὴν παραδεχτοῦμε πῶς οἱ πολλοὶ ἐλεύθεροι γεωργοὶ ἄλλαξαν τις ἀρχαίες καὶ βυζαντινὲς τοπωνυμῖες σύμφωνα μετὰ τὴ γλῶσσα τους; Ἄν πάλι αὐτοὶ οἱ ἐλεύθεροι εἶταν «Ἕλληνες», δὲν ἔπρεπε στὶς τοπωνυμῖες νὰ δώσουν Ἑλληνικά ὀνόματα; Ἡ μήπως ὑπῆρχαν *δουλοπάροικοι καὶ ἐλεύθεροι*, μὰ σλαβικῆς καταγωγῆς; Αὐτὸ εἶναι τὸ πιθανώτερον. Ἀς ξαναγυρῶμε στοῦ «Κράλη τῆ Βρούση» πού δὲν «κατασκευάστηκε χάριν τῆς Μονῆς Ράσουβας», ἀφοῦ εἶναι τόσο μακριὰ ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἀλλῆ τοποθεσίᾳ. Ἰὸ πιὸ πιθανὸν λοιπὸν εἶναι πῶς ἡ ὀνόματις (=βασιλεύς) τῆς Σερβίας⁽¹⁾ Ντουσαν ἀνέβηκε στὴ Ζαγορᾶ καὶ ἔμεινε ἐκεῖ κάμποσο καιρὸ κί' ἔφτιαξε ὁ ἴδιος τὴ Βρούση, ἢ ὁ Συμεὼν Οὐρώσης (σέρβος), ἢ κανένας ἄλλος σέρβος πρίγκηπας πέρασε ἀπὸ τὴ Ζαγορᾶ καὶ ἔφτιαξε τὴ Βρούση ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν Ἀθωνα⁽²⁾, πού ἀπὸ τότες ἴσαμε τὰ

(1) Ἡ σερβικὴ ἐπιδρομὴ καὶ κατοχὴ στὴ Θεσσαλία ἐγένεε στὰ χρόνια 1340—1349 καὶ 1349—1410.

(2) Εἶναι ἀκόμα πολὺ πιθανὸν τὸ μοναστήρι πού ὑπῆρχε ἐπάνω στὸν Ἀθωνα σὲ ὄνομα τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἀθῶν (τὸ Μοναστήρι τὸ θυμήθηκα κί' ἐγώ, τὸ γάλασε ὁ Παν. Παφίλης ἢ Κωνσταντᾶρας στὰ 1909). Εἶναι ἐξ ἄλλου γνωστὸ πῶς στὰ χρόνια τῆς σερβ. κατοχῆς ἐπεκράτησε ὁ μοναστηριακὸς βίος στὴ Θεσσαλία, ὄχι βέβαια ἀπὸ καμιά ἀπιφαιτησὴ θεϊκῆ, μὰ ἀπὸ ἀνάγκη οἰκονομικῆ. Οἱ ξενικὲς ἐπιδρομὲς ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά καὶ τὸ φεουδαρχικὸ σύστημα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀνάγκασαν τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸν νὰ προτιμᾷ τὸν καλογερινὸ βίον, γιατί εὕρισκε σ' αὐτὸν ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια ἀπὸ φόρους καὶ στρατιωτικὲς καταπίσεις. Θαρρῶ λοιπὸν πῶς τὸ

σήμερᾳ λέγεται τοῦ Κράλη ἢ Βρούση (=τοῦ Βασιλιά ἢ βρούση). Ἰὸ φτιάσιμο ἕμως τῆς βρούσης αὐτῆς μαρτυρεῖ καὶ κάτι ἄλλο, πῶς στὸν 14ον αἰῶνα δὲν εἶταν ἀκατοίκητο τὸ μέρος πού λέγεται σήμερᾳ Ζαγορᾶ. Μάλιστα ἀπὸ τὸ φτιάσιμο τῆς βρούσης αὐτῆς (πού δὲ χρῆσῃμενε γιὰ τὸ πότισμα κοιταδιῶν, γιατί τὸ νερὸ καὶ πρὶν θὰ ἔτρεχε μέσα ἀπὸ τὰ βράχια) βγαίνει τὸ συμπέρασμα πῶς στὰ χρόνια τῆς σερβικῆς ἐπιδρομῆς, στὴ Θεσσαλία καὶ Πήλιο, ὄχι μόνον ὑπῆρχε χωριὸ Ζαγορᾶ, μὰ ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο: πῶς τὸ χωριὸ αὐτὸ

Πηλιορεϊτίσση μετὰ τὴν παλιὰ ἐνδυμασίᾳ. Σκίτσο τοῦ ζωγράφου Γ. Δ. Κορδοῦ

δὲν εἶταν πολὺ χαμηλά, στὸν Ἀϊ-Θανάση, μὰ πιὸ ψηλά πρὸς τὸν Σιωτήρα—Ἀϊ-Γιῶργη. Γιατὶ ἀπὸ τις πειρατικὲς ἐπιδρομὲς ἴσως ἀναγκάστηκαν ν' ἀνέβουν οἱ Ζαγοριανοὶ πιὸ ψηλά, γιὰ νὰ εἶναι περισσότερο ἀσφαλισμένοι.

(Ἀκολουθεῖ) ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

Μοναστήρι τοῦ Ἀθωνα τῆς Ζαγορᾶς τότες θὰ χτίστηκε καὶ ἴσως νὰ φιλοξένησε κανένα σέρβο κράλη (βασιλιά ἢ πρίγκηπα). Ἄν παραδεχτοῦμε μιὰ τέτοια πιθανὴ ὑπόθεση, τότες ἐξηγιέται καλύτερα γιατί ἐγένε ἡ βρούση πού πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ Κράλη. Ἰὸ δίχως ἄλλο, θὰ ὑπῆρχαν ἐκεῖ γύρω καλλιεργημένους ἔχτάσις κί' ἀκόμα καὶ γιδωπρόθανα τῶν καλογέμων.

(1) Γιὰ τὴν ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν Ζωριάνου κοιτα: Acta et Diplomata τοῦ Miklosich καὶ Muller tom. I. σ. 385 καὶ περιῶδ. Βυζαντινῆς (1910) τ. Α. σ. 236 κ. πρ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΜΠΥΣΗ

— ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ κ. ΚΑΡΟΛΟ ΝΤΙΤΕΡΙΧ (*) —

Ἀθήνα, 15, ὁδὸς Οἰκονόμου
2/14 τοῦ Μάη τοῦ 1897

Ἀξιότιμε κύριε,

Ἔλαβα τὸ γραμματάκι σας ἀπὸ τόσον καιρὸ, κ' ἐνῷ ἤθελα νὰ σᾶς γράψω κίαι, τὸ χέρι μου ἐπιάνονταν καὶ δὲν μποροῦσα. . . Ἡ ψυχὴ μου ἀλάικρη εἶναι γιομάτη τόσω λογισμὸ πόνους! Κίαι τοὺς πόνους ἀφ' αὐτοῦ, βλέπω πὼς δὲν μπόρεσε νὰν τοὺς ἐμποδίσει ἢ καὶ νὰν τοὺς μετριάσει ἢ πεποιθήσῃ μου ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀφορμῶν, πὼς θὰ δυστυχήσει ἡ πατρίδα μου. . .

Προχτὲς εἶδα μιὰ σας διατριβὴ γιὰ τίς σκέψεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Γερμανίας γιὰ τὴν ἔχτορητα τῆς Γερμανίας στὴν Ἑλλάδα. Δὲν θέλω νὰ πῶ τὸν ἀντίλογό μου στοὺς λόγους ποὺ φέρνατε, μὰ μὲ κυρίεψεν ἕνας πόθος νὰ σᾶς γράψω λίγα λόγια, ἴσως κ' ἄσκετα. . .

. . . Ὁ Κλασικισμὸς! . . . Βραχνὰς μοῦ κάθεται στὰ στήθια. Κάθε φορὰ ποὺ τὸν ἀκούω, ὄλο μου τὸ κορμὶ ταραζεται καὶ φρισονάρει! . . . Δὲν εἶναι γιὰ μᾶς μεγαλιότερο ἄλλο κατάμουντρα πέταμα τῆς μικροτήτάς μας καὶ τῆς ἀδυναμίας μας, παρὰ νὰ μᾶς θυμίζουν τὸν κλασικισμὸ καὶ νὰ μᾶς δειχνουὺν μιὰ προστασία ἢ νὰ μᾶς λένε ἕνα γλυκὸ λόγο, σὰν ψιχάλο σὲ διακονιά-

ρη, μόνο γιατί ζοῦμε στοὺς τόπους, ποὺ ἔζησεν ἄλλοτε ὁ Περικλῆς κ' ὁ Φειδίας! . .

. . . Ἡμῖθους καὶ τί ἀνθρώπους νὰν τοὺς περνοῦσαν ἐκείνους στὴ φραντσία τους οἱ Φιλέλληνες τῆς ἐποχῆς! . . ὦ λάμψη ποὺ θὰ σκορπίζου κ' οἱ ἀπόγονοί τους! . . Τρεχάτε, Φιλέλληνες, στὴν Ἑλλάδα! . . Ἐκεῖ θὰ ἰδεῖτε τὴ χλιαμύδι· θ' ἀκούσετε στὴν Ἀθήνα τοὺς σοφιστῆς καὶ τοὺς ρήτορες στὴν Πνύκα· στὸ σαλόνι τῆς Ἀσπασίας θὰντικρύστε τοὺς καλλιτέχνες καὶ τοὺς φιλοσόφους· στὸ θέατρο θ' ἀκούσετε τοῦ Αἰσχύλου τοὺς «Πέρσης» καὶ τοὺς «Βατραχούς» τοῦ Ἀριστοφάνη. Τίς ραψωδίες τοῦ Ὀμηροῦ ὄλοι τους θ' ἀκούουν στὰ χεῖλια κ' οἱ νεανία πὼς θὰ τραγουδοῦν στὰ σοκάκια τοῦ Πίνταρου τοὺς ὕμνους καὶ τῆς Σαρῶς τὰ μινυρίσματα! . . Τρεχάτε στὴν Ἑλλάδα, τῶν περιάτων Φιλέλληνες κ' ἀρχαιοφίλοι! Ἐκεῖ στὸ στόμο τοῦ Πειραιᾶ θ' ἀντικρύστε τὸ μνημοῦρι τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ μέσα στὸ λιμένα οἱ τριῆρες οἱ δοξασιμένες, οἱ Σαλαμινομάχιες, ἐκεῖ θὰ πλέχουν. . . Τρεχάτε στὴν Ἑλλάδα γιὰ τοὺς Ἑλληνες. . . «κ' ἂν εἶναι νὰ πεθάνουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὄ θεία δάφνη, μὰ φορὰ κανεὶς πεθαίνει!»

. . . Μὴν τὰ θυμάμαι ἀφτά. . . Τὸ βάρος τῶν προγόνων μου εἶνε πολὺ πολὺ μεγάλο. . . Γ' ὄνομά τους καὶ μόνο μὲ πλάκωνει, σὰ βουνό, σὰν τὸν Ὀλυμπο! . . Δὲν εἶμαι ἐλέφτερος καθόλου κ' εἶμαι καταδικασμένος νὰ εἶμαι αἰώνια σιλάβος τους. Νὰ κάμω τίποτα δὲ μπορῶ, γιατί εἶμαι ἀπόγονος τοῦ Ἑβριπίδη. Ἡ Ἀκρόπολις λάμπει κ' ὁ Παρθενώνας ἀτίμητο πετράδι

τῆς γιγάντιας αὐτῆς κορόνας τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τῶν αἰώνων, μὲ θαρρόναι καὶ μὲ στεριάζει! . . Ὅτε νὰ περλαίωω δὲ μπορῶ καὶ μονιάζω κλαῖω. . . κλαῖω, γιατί εἶμαι ὁ ἀνάξιος ἀπόγονος τῶν μεγάλων προγόνων! . .

. . . Γκρόμισε τὴν Ἱστορία, σάσε τὰ Βιβλία, θάρπε τὴν παράδοση, νὰ ζωντανέρω λίγα, νὰνισαίνω λίγα, νὰ γίνω κ' ἐγὼ κομῆτι ἀνθρώπος. . . Νὰ μὲ κοιτάζου κ' ἐμένα καὶ νὰ λένε: εἶνε ὁ Ρωμηός! . . ὦ! ἄς πάλω πιά νὰκούω; εἶνε ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνων! . .

. . . Μισαιρισμένοι ποὺ δὲν κατοικοῦν σ' ἀρχαίους τόπους! Μισαιρισμένοι, καὶ ποὺ κατοικοῦν τὴ Φοινίκη, ποὺ κατοικοῦν τὴν Αἴγυπτο, ποὺ κατοικοῦν τὴν Καρχηδόνα. . . Δὲν ἔχουν οὔτε προγόνους, οὔτε φίλους τῶν προγόνων τους! "Ἄν τοὺς ἀγαπάει κανεὶς, ἀγαπάει τοὺς ἴδιους! . . Σᾶς ζουλέβω, μακαρισμένοι. . . Ἐσεῖς θὰ ζεῖσθε, θὰ γίνετε κ' ἐσεῖς πρόγονοι μιὰ μέρα, ἂν τὸ θελεῖσθε, κ' ἄς μὴν κάμετε ὅ,τι θὰ κάμω ἐγὼ, ὅ,τι κάμω ἐγὼ, ὅ,τι ἔκαμα ἐγὼ ὁ Ρωμηός! . . Ἐγὼ εἶμαι φτωχὸς καταδικασμένος τῆς Μοίρας! . . εἶμαι ἀπόγονος! . .

Τοὺς θρήνους μου, ἀξιότιμὲ μου κύριε, μὴν τοὺς παρεξηγεῖστε. . . Ἐξέρω πὼς ὁ ἐχθρός μου ὁ μέγιστος δὲν εἶνε τόσο ὁ φίλος τῶν προγόνω μου, ὅσο ἀφτὸς ὁ ἀπόγονος, ἐγὼ ὁ ἴδιος! . . Ναὶ! . . Τὸν κλαδικισμὸν ἔχομε προσίραγι κ' ἐμεῖς! . . ὦ, οἱ Τοῦρκοι! Δὲν εἶνε τίποτε οἱ Τοῦρκοι! Οἱ Ρωμηοὶ μου τοὺς ἐταΐμισαν τότε. . . Καὶ σήμερα οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων τοὺς ξανάφεραν. . . Δὲν εἶνε σὰν τοὺς δασκίλους καὶ αἰσθητικοὶ σὲ μᾶς οἱ Τοῦρκοι! Ὁ Τοῦρκος ἴσως ἄβριστο ξαναφύγει, καὶ θὰ ξαναταυτιάζονταν ἂν τοῦ ῥιχτόνταν ὁ Ρωμηὸς κ' ὄχι ὁ ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνων. . . μὰ ποῖος Φρειδερίκος Μεγάλος θὰ κάμει ἕθνος καὶ τὸ δικό μου τὸν τόπο;! . .

Γλυκειά μου πατρίδα, ποὺ σοῦ βούλοσαν τὴ ζωὴ σου μὲ τὴν ἀρχιαιότητα. . . ἄς εἶταν νὰ γιατρεύουσιν ἀπὸ τὴν τρομερὴν αὐτὴν ἀρώστεια! . . Οἱ κωμπαῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας ξανά θ' ἀκούγονταν στὰ τετραπέδα τῆς Ρωμηοσύνης! . .

Θὰ ἤθελα νὰ σᾶς ἔλεγα κίαι γιὰ τὴ γλώσσα μας, ἀπαντῶντας καὶ στὸ γραμματάκι

σας' καὶ κίαι γιὰ τὴν καταγωγὴ μας, ἀπαντῶντας καὶ στὴ διατριβὴ σας. . . Μὰ θὰ σᾶς πῶ μόνο πὼς ἐμεῖς εἶμαστε Ρωμηοί. "Ἐχομε μέσα μίς πολὺ χυμὸ κ' ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες κ' ἀπὸ τοὺς Ρωμαιοὺς κ' ἀπὸ τοὺς Σλάβους καὶ τοὺς Βενεταίνους καὶ τοὺς Ἀρβενίτες καὶ τοὺς Τοῦρκοι κ' ἀπὸ κάθε πὼς πέρασεν ἀπὸ τὸν τόπο μίς κ' ἀφομοιώθηκε. . . κ' ἔτσι μοιρολόγηκε ἡ φυλὴ μίς, ἡ φυλὴ τῶν Ρωμηῶν. . . Ἀπὸ τέτια φυλὴ χλιαδιωταβρομένη πετάχτηκε ἡ γιγάντια γενεὰ τοῦ 1821. . . Καὶ, θεέ μου, ἀρῆσαι 70 χρόνια δασυαλικὸ δηλητήριο, νὰ γίνουμε ἐκφυλισμένοι Ἑλληνες! . .

Σταματῶ πιά! . . Συμπιεθεῖστε με, ποὺ σᾶς κούρασα τόσο. Μοῦ εἶσατε πολὺ πολὺ ἀγαπημένος. . . Ἄν ἀγαπάτε τὴν Ἀρχιαιότητα μὰ ξέρετε καὶ τοὺς Ρωμηοὺς καὶ κίαι δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ σᾶς εἶνε κ' ἀφτοὶ ἀγαπητοί. . .

Σᾶς χαιρετῶ ἀπὸ τὴν καρδιά μου
Δικός σας
ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ
19/1 XII 97

Ἀγαπημένε μου κ. Ντίτεριχ.
Πιστέφετέ μου, πὼς θαυμάζω, πολὺ θαυμάζω τὴ γνώση σας γιὰ τὰ κριτικῆς τῆς φιλολογίας μας. Ρωμηοὺς νὰ ψάξω δὲν θὰ βρῶ νὰν τὴν ξέρουν ἔτσι. Τόσο γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ τὸ αἰσθητικὸν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ὄλη κίνηση. Πῶς λοιπὸν ξέρετε τόσα γιὰ μᾶς καὶ χωρὶς ἀκόμα νὰ ξέρετε τὸν τόπο μίς; Γιατί ὁ κ. Πισσαγιάννης μὲ βεβαίωσε πὼς στὸ Βερολίνο μᾶς γνωρίσατε κ' ἀπὸ ἐῖρτοῦ μᾶς παρακολοῦθατε μονάχα.

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ πολὺ γιὰ τὰ κολακευτικά σας τὰ λόγια. Τὰ βιβλία μου εἶναι φτωχὰ ἀκόμα· ὅταν δὲν λένε ὅ,τι θέλει κ' ἀπαιτεῖ τὸ ἀπιαστόν ὄνειρό μου, γιὰ μένα εἶναι φτωχὰ κ' ἀνεπαρκῆ. Δὲν ξέρω ἂν θὰ μπορῶ μιὰ μέρα νὰ κάμω κίαι ποὺ νὰ προσεγγίσει σ' ὅ,τι θέλω, μὰ σήμερα, ἂν δὲν εἶμαι ἀπογοητευμένος μὲ τὸ ἔργο μου, εἶναι γιὰ τὸ λόγο ποὺ εἶπα στὸν προλογάκι: «Ἡ Τέχνη μου εἶναι μιὰ Ζωή». Μοῦ ζητᾶτε νὰ σᾶς στείλω τίς ἀληθινῆς κρίσεις τῶν δικῶνε μίς. Δὲν θὰ λάβω τὴν ἐφαρμόσθησιν νὰ σᾶς τίς στείλω. Ὅχι κρι-

(*) Ὁ ἴδιος ὁ κ. Ντίτεριχ εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ τ' ἀνακοινώσῃ στὴ «Νέα Ἑστία». Τὰ τέσσαρα κριτικὰ ὁ συγγραφέας τοῦ «Δακτυλιδιοῦ τῆς Μάννας» τοῦ τᾶστειλε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Τὸ πέμπτο εἶναι ἀπὸ τὸ Μόναχο, ὅπου εἶχε πάει ἐντομεταξὺ ὁ Καμπύσης γι' ἀνώτερες σπουδές.—Σ. τ. Ν. Ε.

σεις, μὰ οὔτε ἀναγγελία τοῦ βιβλίου δὲν ἔγινε. "Ό,τι γράφηκε μόνο στὸ «'Αστὺ» μὴ μέρη, σὰς τὸ στέλνω γιὰ χάρη. Μοῦ ζητᾶτε ἀκόμη νὰ σᾶς πῶ τὴν ἰδέα μου γιὰ τὶς ἐντυπώσεις τὶς δικές σας. "Ός τὴν ὥρην κέρτισσον φίλοι μοῖστέλειαν σὲ γράμμα τὴν κρίση τους — οἱ περισσότεροι ἀξιομακίην. "Έλαβον τὴν ἐρκαιρία νὰ τιξιομῆσω μερικὰ πρίματα, ἀπαντῶντας σὲ τὶς κρίσεις ἐκεῖνες. Κάτι γιὰ τὴ γλώσσα· κάτι γιὰ τὸ διάλογο· κάτι γιὰ τὴ Ρωμῆικὴ ψυχὴ· κάτι γιὰ τὴν τεχνολογίαν. "Τι τὰ θέλετε· οἱ δικές σας οἱ ἐντυπώσεις, ὅπως τις λέτε, φτιάχνουν βιθύτητα σὲ ἄρχικὸ πνεῦμα μου πὸ ἐσύλαβε κ' ἐμόρφωσε τὰ δυὸ στερνά μου δράματα. "Έχω παρατηρήσει κ' ἄλλοτε τὴν δεξιάειση τοῦ Γερμανοῦ. "Όξω πὸν σήμερον ἡ Τέχνη, ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τῆς τᾶστέρον ἔχει ρίξει στὸν τόπον σας. Δὲν μιλῶ γιὰ τὸ μεγάλο Νορρηγό· μὰ ποτές δὲν θὰ μπόρῃσω νὰ ῥηθῶ τῶν σημερινῶν δραματικῶν σας τὸ Leicl τους τὸ καινούργιο καὶ μεγάλο. Μεσουρανεῖ ὁ Χάουπτιμαν καὶ τοῦ Σούντερμαν ἡ δρόμος οὔτε ἐκλῆσε οὔτε κ' ἐστῆνεψε. "Απὸ καθε ἄλλον τόπον, διακρίνετε τὸ ξεχωριστὸ προσήτερον καὶ ἀριότερον. Καὶ κριτᾶτε, ἂν κριτᾶτε, ὅ,τι πρέπει μονάχα. Καὶ σεῖς μου τὸ δεῖξτε κ' ἄλλοτε καὶ τὴν τῆς φυλῆς σας τὸ προσήτερον. "Τι νὰ σᾶς πῶ γιὰ τοὺς «Κούρδους»; "Τίποτε δὲν ἔχω, σὰς βεβαίονω. Να, εἶμαι ἐγὼ ὁ Πέτρος καλλιτεχνικῶς. "Ένας Ρωμῶς μὲ πόθο γιὰ ἔρεβνα, μὰ μονάχα Ρωμῶς. Τὴ μεταμόρφωση πὸν λέτε, δὲν τὴν κατᾶλαβε κάποιος ἀπὸ τὸ Παρίσι, πολὺ περισσότερο δὲν μπόρῃσε νὰ χωνεῖται, πῶς ὁ Πέτρος δὲν σκοτόνει στὸ τέλος τὸ Βύσο ἢ τοῦλάχιστο δὲν γίνεται ἀληθινὸς σοσιαλίστας. Μὰ ὁ Ρωμῶς πὸν ποθεῖ νὰ ἔρεβνᾷ, τοὺς σκοτωμοὺς καὶ τὶς ἐνεργείες δὲν τις βγάνει ἀπὸ τὸ μυαλό του παρὸξω. Τοῦ τᾶγρωμα ἄφρα καὶ τὰ παραδέχτηκε ὁ Πιουσιάνος. Ουμῶσαστε κ' ἄλλοτε μιλῆσαμε γιὰ τὸ Ρωμῶ. Εἶναι ἀπὸ τὰ πρόσωπα τὰ δυσκολώτερα τὴν ἀκριβῆ ἀντίληψη τοῦ παρατηρητῆ. Οἱ μεταπτώσεις του εἶναι περιεργότατες, μὰ ὄχι ἀδικαιολόγητες κ' ἀξήγητες ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. "Ας εἶναι. "Έχετε δικαίωμα καὶ γιὰ τὴ «μὴ Κούξλεῦ»: μυρῶζει τὸν ἄερα τοῦ θεάτρο κ' εἶναι φκιαστῆ σὲ πολλά. Θὰ σᾶς πῶ, πῶς τέτιο τὸ σκέδιασα τὸ ἔργο πρὸ τοῦ τὸ γράψω.

Θέλησα ἀπὸ ἐξωτερικὰ γεγονότα, πὸν νὰ μὴν ξεβγαῖνον ὅμως ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικήν ἀλήθειαν, νὰ δημιουργήσω τις σκηνές πὸν θὰ ὁδηγοῦσαν στὴ φυσικὴν ἀκολουθίαν, γιὰ νὰ βγεῖ ἡ ἐξέλξη ὁρισμένου νόμου ζουμένου.

"Ισως νὰ εἶναι ἐπίδομη ξένη. Μὰ τοῦτο ἂς τὸ παραδεχθῶ μὴ ἀπὸ τις ὀργανικῆς μου ἀδυναμίας. "Ό,τι ὅμως καὶ στὴ «μὴ Κούξλεῦ» εἶναι, εἶναι πὸν σεῖς μονάχα νιώσατε τὴν ἰδέαν τῆς, τὴν thèse νὰ πῶ. "Η Δοκούστα περνᾷ καὶ ψιῦει ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὰ μιλιά μας. Μὰ Δοκούστα εἴταν κ' οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες γιὰ τὸ "Έθνος μας. Σὰ στερνὸ σπιθοβόλημ, λυχναριοῦ πὸν σφύνει. "Όμως ἔχω νὰ σᾶς πῶ καὶ κάτι ἄλλο γι' αὐτὴν. "Η τεχνολογία τοῦ ἔργου εἶναι περιπλεγμένη, ἀπὸ πρόθεση περιπλεγμένη. Θέλησα νὰ ξεχωρήσω τρεῖς περίοδες ἀπὸ μικρὰ διαστήματα. Κάθε μὴ καὶ τὴν ψυχολογίαν τῆς. "Όιαν νὰ μιλοῦσε πᾶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐνστικτου, χωρὶς προσηγούμενη ἀλληλουχία γιὰ τὴ μεγάλην ἰδέαν τοῦ ἔργου. Γι' αὐτὸ φαίνεται ὄχι τόσο διήφανος ὁ χαρακτήρς τοῦ Περικλῆ, τ' ἀνθρώπου πὸν ἐνεργεῖ. ὅπως τοῦ σφυρίζει ἡ θέση πὸν βρισκται. "Αγαπᾷ τὴ Μάρθα μὲ τὸν ἔρωτα πὸν σκεπάζει καθε ἄλλο αἴστημα νὰ πῶ ὅμως ἀγαπᾷ καὶ τὴ Μαρίνα μὲ ἰδιαίτερον ὄλωσ διόλου αἴστημα. Βάλτο στὴν ψυχὴ του τὸ προσήτερον ἀπὸ τις ἐξωτερικῆς ἐπιβολῆς τοῦ Στάμου, τῆς ἴδιας τῆς Μαρίνας καὶ ὄλου τοῦ milieu πὸν περνᾷ γύρω του. Εἶναι Ρωμῶς κ' ἄφρα, στὴ θέση του. Τὸ διπλὸν αἴστημα δὲν ξέρω ἂν παρουσιάζονταν εἶσαι σέναν "Ιταλὸ ξάφρον, ἂν τοῦ ἐδίδονταν οἱ περιστάσεις πὸν ἐδόθησαν στὸν Περικλῆ. Μὰ τοῦτος μὲ τις ξιφνικῆς καὶ Ρωμῆικῆς ἀποφάσεις του, πὸν ἐλάβρινε ἀνάλογα τῆς τορνής ἀφικαρδίας του, τὴ μὴ φορὰ δηλητηρίασε τὴν ψυχὴ τῆς Μαρθᾶς καὶ τὴν ἄλλη σκότωσε τὴ Μαρίνα. Εἶναι τὸ σικουρὶ τῆς Δοκούστας, εἶναι τὸ πὸν βασιό τῆς φαρμάκι, δομένο στὸ χέρι τοῦ Στάμου, πὸν προσήστηκε νὰ θᾶψει τὰ πρόσφιλέστερα καὶ ἱερότερα ὄντα. Τοῦ Στάμου, τοῦ ὑμνητῆ τοῦ Λούη, τοῦ ἀνθρώπου πὸν θωρεῖ ὕστερον, στὸν πόλεμό μας νὰ πῶ, τοὺς χιλιάδες Λούηδες στὸ τρέξιμό τους καὶ στὸ φευγιό τους, καὶ μένει ἀπολιθωμένος ἢ πιάνει μὲ τὸ χέρι του τὸ κεφάλι του καὶ

παῖται κλαῖοντας κλαῖοντας, ἀνώφελι ὅμως πᾶ, γιὰ δυατυχία! . .

Συλογιῆμαι τότε: ἕνας Ρωμῶς ἀπὸ μᾶς ἂν καταδέχονταν ποτές νὰ πεῖ σὰν κ' ἐσᾶς «δὲν εἶμαι ἀριόδιος κριτικῶς», Θεέ μου. . . ὅλα τὰ ξέρουμε καὶ ὅλα τὰ μμποροῦμε! . .

Θὰ σᾶς στείλω ἕναν τόμο τοῦ Γιάννου 'Επαχτίτη εἶναι τρεῖς ἱστορίες, πὸν ἔχει βγαλμένες μὲ τὸ ψευδώνυμό του ἀφριὸ ἀπὸ 4 χρόνια ὀ κ. Βλαχογιάννης. Μοῦ κέρτινον μὴ δροσιὰ καθε φροῖ πὸν θὰν τις διαβάσω. "Η δουλειὰ σας λέτε εἶναι ἡ λυρικὴ καὶ τὸ διήγημα. Καὶ τοῦ 'Επαχτίτη τὸν τόμο δὲν θὰν τὸν ξέρετε ἴσως. Θὰ σᾶς στείλω, ἂν μπορῃσω, καὶ μερικὰ λυρικὰ ποιήματα ἐνὸς νέου Λιμπέρου Πορφύρα — κ' ἀφριὸς ψευδώνυμον ἔχει λέγεται Σύψωμος. — Γιὰ μένα οἱ δυὸ ἄφρα κ' ὁ Γουπᾶρης — σονετογράφος στὸ σύστημα τοῦ Ζοσέ 'Βρεντιᾶ — εἶναι πὸν μᾶναγγυλλιάζον γιὰ κάπιο μέλλον. Κ' οἱ τρεῖς ἄφρα διαβάζονται κάπως. "Η κριτικὴ ἔχει μιλῆσει γι' αὐτοὺς κ' εἶναι πολὺ πολὺ γνωστότεροι ἀπὸ μένα. "Έγὼ — στὰ φιλικά γράμματα μπορεῖ νὰ μιλῆσει γιὰ τὸν ἑαφριό του κανεῖς μὲ κάπιαν ἐλαφτεριά — περνᾷ γιὰ κάτι ἀντικείμενον παράξενο. . . Μοῦ ἐφκόςαστε νὰ παιχτεῖ τὸ ἔργο μου στὸ θεάτρο. . . κ' ἐμένα τὸνειρό μου φτάνει μονάχα ὡς τὴν τύπωσή του, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὡς τὸ γράψιμό του. Δὲν ξέρω, ἂν τόντις ἄξιζε νὰ γίνῃ κάπια κουβέντα καὶ γιὰ μένα δὲν γίνεται καμμιὰ, καλὰ ἢ κακὰ ὁ ἕνας ἀφρα δὲν ὑπάρχει. Μὰ γὸ δὲν ἀπελπίζομαι ὅ,τι ὄνειρέβουμαι δὲν εἶναι ὁ θῶ-

HENRI BARBUSSE

ΜΙΚΡΟ "ΧΑΙΡΕ,,

Πριγκηπέσσα σηκίονεται τοῦ «χαῖρε»,
τυλιγμένη, ἡ ἀθάνα, γιὰ χειμωνιά,
"Ό, τοῦ ὄνειρου χαίρετα με τὸ χέρι,
ἀπάνω ἀπ' τῶν παλιῶν τὴ λησιμονιά!

Τὰ πάντα κλαῖει τοῦ ὄρζοντα ὁ ἀγέρας,
Νοέμβρη τὸ λιμᾶνι ἔχει χλωμό!
Φτωχὸ παιδί μινῆς κακᾶε χιμαίρις,
πὸν πᾶς καὶ χαμηλώνεις τὸ λαϊμό!

ουθος, εἶναι ἡ ὑαινοποιήση τῆς ψυχῆς μου,
τῆς Ζωῆς μου. . .

Σ' ἄλλο σας γράμμα μὲ ρωτᾶσατε τ' εἶναι τὰ βιβλία πὸν ἀνάγγελται στὸ φάκελο τοῦ πρῶτου μου βιβλίου. Σᾶς στέλνω σήμερον τὴν «Παιουλίνα», ἕνα διήγημα ἀπὸ τὴ «Χωριάτικὴ Ζωή», τὸ πρῶτο πὸν δημοσιεύει μὲ τὴν ὑπογραφή μου στὴν πατρίδα μου καὶ πού. . . εἶναι μεταφρασμένο καὶ στὴ Γερμανικὴ ἀπὸ τὸν κ. Boltz. "Αλλάκαρο τόμο ἔχω ἔτοιμο τῆς «Χωριάτικῆς Ζωῆς» ἀπὸ τότες. . .

Τὴν πραγματεία γιὰ τὸ «Δραματικὸ βιβλίο» μου τὴν μεταῤεφρασε ἕνας φίλος μου Γερμανορωμῶς. Εἶδα τόντις πολλά. Θὰ εἶχα νὰ σᾶς ἔλεγα κάτι γιὰ τὴν «Πῆικῆ» καὶ γιὰ τὴν τελερταία τεχνολογίαν, μὴ πολὺ σᾶς ἐκούρασα. "Αν εἶχατε τὴ κίλοσπην νὰ μοῦ στέλνατε καὶ τὸ βιβλίο, πολὺ θὰ μὲ ὑποχρεῶνατε. Πόσο νὰ σᾶς ἐφκαριστήσω πὸν ἐνδιαφερόσαστε γιὰ τὴν προκοπή μου.

Ἄ φίλος σας

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ

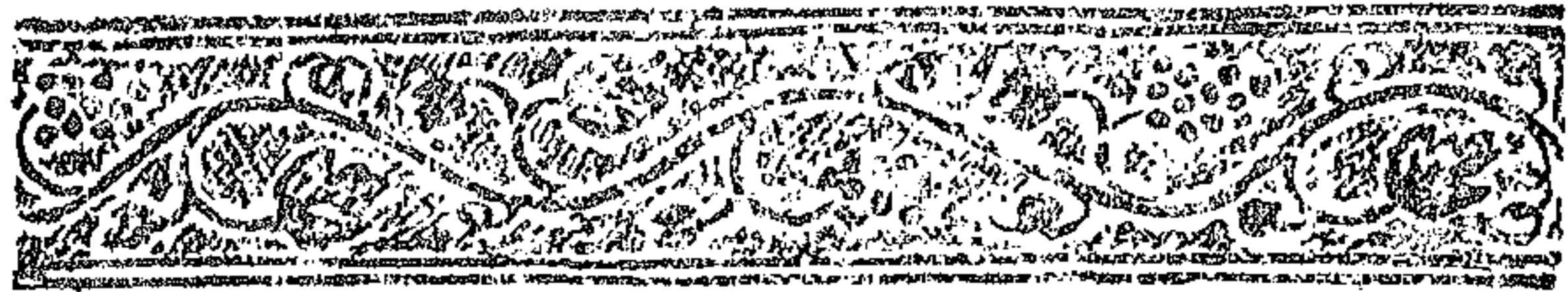
Υ. Γ. Ὁ κ. Πασσιγιάννης μᾶς ἔλεγε προχτεῖς πῶς ἐκίματε φωτογραφίες. "Αν μοῦ τὸ ἐπιτρέπατε, θὰ ἐλάβρινα τὴ τόλμη νὰ σᾶς ζητήσω μὴ. Θὰ σᾶς ἐστελνα καὶ τὴ δική μου, ἂν εἶχα πρόσχηρη. Μόλις ἀδειῶσω, θὰ πᾶω στὸ φωτογραφεῖο κ' ἐγὼ, καὶ θὰ σᾶς στείλω. Θὰ σᾶς παρακαλέσω ἀκόμη, στὰ γράμματά σας νὰ μᾶς πεῖτε καὶ κάτι γιὰ τὸν ἑαφριό σας. "Έρχομαι σῶδες πὸν φαντάζομαι νὰ εἶσατε πατριώτης μου πὸν κρῦβεται. . . ὁ ἴδιος

(Ἰᾶλλα τρία στὸ ἐρχόμενο)

(Μεταφραστικὴ δοκιμή)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΚΟΛΙΚΗ

ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΣΤΑ ΤΡΙΑ ΔΕΝΤΡΑ

(ΝΟΥΒΕΛΛΑ)

Σ' αυτό τὸ θρόμβο τοῦ χροσαρένιου ἡλίου, τὰ ποίσινα χωράρια, τ' ἀθέριστα λιβίδια κ' ἡ πρσιαισιμένη ἔχταση τοῦ λόγου, τὸ μέτι τοῦ ἀνθρωπου ἐδξαριστιοῦνταν ἀπ' τις λογιῆς-λογιῆς ἀποχωροῦσαι τῶν χωσιμῆτων, πῶν ἀναξατῶνονταν στὴ μοσχομορισιμένη ἀτμοσφαιρα τῆς φύσης. Κι' αὐτὸ τὸ χωσιμῆτικο σπιτι πῶν θροθῶνονταν στὸ μέσο αὐτῶν, μ' ὄλη τὴ σιμοκρότη του, ἔτσι φωσιτισμένο ἀπ' τὸ πλοῦσιο πρσιῶνὸ φῶς, ἔπεινε μιὰ ἀλλοσιῶτικὴ ὄψη, πῶν ὄμορφη κ' ἔλκυστικὴ. Οἱ φωσιτιῆς τῆς αὐλῆς ἔστελναν τὸν καπνὸ τους στὸν ἥλιο· οἱ κότες κακάριζαν ἀναβαῖνοντας στοὺς φράχτες· τὰ χελιδῶνια πεσιῶσαν ὄρμητικὰ ἀπ' τὸ λόγγο καὶ περικύκλωναν τὸ σπιτι μὲ τ' ἀπαλά τους φτερουγίσματα. Ἡ νεκρικὴ πρσιῶνὴ σιωπὴ διακόπιονταν μονάχα ἀπ' τὰ γλυκά κελαῖθῆματα των πουλιῶν.

Ἡ Μίκα, ἡ δεκαεξάχρονη κόρη τοῦ σπιτιοῦ, μὲ σβελάδα καὶ γοργὸτὴ χαρούμενη, εἶχεν ἀρχίσει τις πρσιῶνὲς δουλειῆς. Ἡ μητέρα τῆς Λουκία, μὲ τὴ ρόκα στὸ χέρι, γνέθοντας ἄσπρο μαλλὶ μὲ μιὰ αὐτόματη κίνηση τῶν δαχτύλων τῆς, γύριζε μὲσ' στὸ σπιτι κ' ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἔβριζνε στὴν κόρη τῆς μὲ μιὰ ψηλὴ φωνὴ νέες παραγγελίες. Ἐτσι πῶτερο τὴν ἐμπόδιζε στὴ δουλειά τῆς, πρσιῶν τὴ βοσιῶθεῦσε μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα, γιὰ τὴν ἔκαινε ν' ἀφήνη στὴ μέση ἀτέλειωτη μιὰ δουλειά, γιὰ ν' ἀρχίση τὴν ἄλλη. Μὰ ἔλα νὰ μιλῆσης σὶς γριῆς. . .

Ἡ Μίκα ὑπομονετικὰ ἔκαινε καὶ ἔκαμνε ἀκούραστη, ἔλαφρὴ καὶ γοργὸτὴ σὰν τὸ χελιδῶνι. Ἐκαμνε ὄλες γενικὰ τις δουλειῆς τοῦ σπιτιοῦ.

— Σῆκου, μητέρα, σῆκου καὶ, σῶπα ! Μὴ

στενοχωριῆσαι· μήτρας δὲ τοῦ τελειῶνω πάντα καλὰ ὄλες τις δουλειῆς ;

Ἡ γριὰ ἔβριζαινε σὶς τσαρδῆια ἀπ' τὸ μέρος τῆς σιασιμένης γῆς καὶ κίθονταν μιὰ σιγιμὴ, κοιτώντας στὴν ἀγλή· ὕστερα κίτσι θὰ θυμοῦνταν καὶ ρωτιῶσε τὴ Μίκα.

— Ἐβριζες νερὸ στὰ λουλουδία ;

— Ναι, μητέρα.

— Τὴ μαύρη κόττι δὲν τὴ βλέπω. Ποῦ νῆχη πῆ ;

— Τὰρα θὰ κοιτάξω, ἀφοῦ τελειῶσω αὐτὸ.

Ἐστερα ἀπὸ μιὰ σιγιμὴ, ξαναρωτιῶσε :

— Τὶ τῶκανες τὸ μεγάλο σιχῆνι ;

— Εἶναι μὲσ' στὸ ντουλάπι· τὰρα θὰ τὸ πλύνω.

— Πλύνε το καὶ βάλ' το στὴ θέση του ! Σοῦ ἔχω πῆ χίλιες φηρῆς πῶς πρέπει νὰ τὸ πρσιῶσῆς. Γιὰ τὸ δὲν τῶβαλες χωρισά ;

— Σὺ ἡ ἴδια μοῦ εἶπες νὰ τὸ βάλω ἐκεῖ.

Ἡ γριὰ τῆς ἀποκρίθηκε θυμοῦμενα :

— Δὲν ξέρω τί σοῦ εἶπα ! Τῶρα σοῦ λέω αὐτὸ. Κατάλαβες ;

Ἡ Μίκα δουλέβει ἀκούραστα, χωρις νὰ πῆ λέξη. Οἱ κινήσεις τῆς ἔδειχναν πῶση ἐπιδεξιότητα εἶχε στὴ δουλειά καὶ μὲ πόση ὄρεξη δουλέβε. Ὀταν βγῆκεν ἀπ' τὸ χαμηλὸ καὶ σκοτεινὸ δωμάτιο στὸ τσαρδῆια τὸ πλημμυρισμένο ἀπὸ φῶς, ἡ ὄμορφὰ τῶν δεκαεξ ἀνοιξέων ἔλαμψε ὄροσερὴ καὶ μαγεμένη.

Φαινόταν σὰν πρσιγκηπέσι ντιμένη μὲ χωσιῶτικα ροῦχα.

Ἀπ' τὸ μαντῆλι πῶuche δεμένο τὸ κεφάλι τῆς, ἔβγαιναν ὡς τ' αὐτιὰ οἱ μαύρες κατσαρῆς πλεξοῦδες. Δυὸ μεγάλα μάτια, γιομῆτα λάμψη καὶ φῶς, ἀστραφταν κίτου

ἀπ' τὰ γρασιμένα φρόδια τῆς. Ἡ ἐπιδερμίδα τοῦ πρσιῶπου τῆς ἦταν διὰφινη καὶ ἀκαλή· στόμα μικρὸ καὶ κόκκινο, μὲ παχιὰ χεῖλια. Τὸ κορμί τῆς λίγο κοντοῦτικο, μὰ λυγερὸ καὶ καλογοσιμένο. Τὰ ζωντανὰ τῆς χέρι μὲ μεγάλα δάχτυλα, λίγο τραχιὰ ἀπ' τις σπιτικῆς δουλειῆς.

Τὴν ἐξαῖσι κ' ἀφθιστη ὄμορφια τοῦ πρσιῶπου τῆς καὶ τὴ σβελιτωσῆνη τοῦ κορμιοῦ τῆς τὴν ἀββαινε πῶτερο ἡ ἀφάνταστη ζωντανία τῶν κινήσεῶν τῆς. Κι' ὄταν κίθονταν ἀκίνητη, ἡ ὄρμητικὴ κίνηση τοῦ αἱματος, τὸ φῶς τῶν ἀστραφτερῶν ματιῶν τῆς πῶν χύνονταν σ' ἕνα γοργὸ κῆμα ἐντυπῶσεων, τὰ ἀνεβοκατεβῆσιματα τοῦ μεσιῶμένου στήθους τῆς, διασκορπίζονταν σ' ὄλες τις μεριῆς, σὰ μιὰ ζωὴ γιομῆτη βρῦσες μὲ τρσιχῶμένο νερὸ, φωσιτιῆς καὶ μπουμποῦκα.

— Ἀκόμα δὲν τέλειωσες ; — φῶναξεν ἡ μητέρα μὲ μιὰ αὐσιτηρὴ φωνὴ πῶν ἀντηχοῦσε σ' ἕνα ἦχο ἀνακατωμένο μὲ δυσαρῆσιει καὶ θυμὸ.

— Τέλειωσα, μητέρα, τέλειωσα.

— Τότε πάρε τὴ φωτογραφία πῶν μῆς ἔφερεν ὁ Ζήκας ἀπ' τὴ Σιδῶρα καὶ βάλ' τὴν στὸ δωμάτιο τὸ καλὸ.

Ἡ Μίκα πῆρε τὰ καρράκια καὶ τὸ σφυρί.

Ἀνέβηκε σ' ἕνα σιαμνὶ καὶ κίρρωσε τὸ καρφι στὸν τοῖχο. Σηκῶθηκε πῶν στὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν τῆς πῶν πρσι ὄλλογο νὰ πέση, μὰ πάλι γοργὸτὴ βρῆκε τὴν ἰσορροπία τῆς. Γέλασε χαρούμενα.

Κεῖνη τὴ σιγιμὴ μπῆκε στὸ δωμάτιο ὁ Ζήκας, ὁ ἀδερφῶς τῆς, πῶνταν λίγο πῶν μεγάλος ἀπ' αὐτὴν, γιὰ νὰ πῶρη τὸ σφυρί πῶν τοῦ χρσιῶζῶτανε γιὰ τὴ δουλειά του. Τὸ ἀρπαξε ἀπ' τὰ χέρι τῆς ἀδερφῆς του φωνάζοντας θυμοῦμενα :

— Τί ἔχεις καὶ γελῆς ἔτσι, σὰν τρελλὴ ;

Τὸ κορῖτσι δὲν ἔβγαλε μιλιὰ.

Τὸ κοίταξε μὲ μιὰ αὐσιτηρὴ ματιὰ καὶ βγῆκεν ἔξω.

Ἡ Μίκα δὲν ἔδωκε καμιὰ σημασία σ' αὐτὸ, συνέχισε τις σπιτικῆς δουλειῆς τῆς μὲ μιὰ χαρούμενη διάθεση, πῶν ἐκδηλώνονταν παντοῦ σὰν τὸ χρσιῶαρι στὸν ἥλιο. Ἀρχισε καὶ νὰ τραγουδιάει.

Ὁ Ζήκας, κίτου, κίρρωσε δυὸ σανῖδια στὸ φράχτη τῶν λουλουδιῶν.

Τὸ τραγοῦδι τῆς ἀδερφῆς του ἔκανε νὰ κεράση μῶρος ἀπ' τὰ μάτια του ἕνας μαῦ-

ρος ἴσκιος. Χτύπησε δυνατὰ τὸ καρφι, ζητώντας νὰ ξιλαρρῶση λίγο ἀπὸ μιὰ μωσιτικὴ πίκρα πῶν τὸν ἔτρογε.

Β'

Κεῖνο τὸ ἀπόγευμα ἡ Μίκα βγῆκε στὸ λόγγο γιὰ νὰ μῆση φρογανα γιὰ τὴ φωσιτιὰ. Ἡ ἄλλῆς βαιανιδῆς σκέπιζαν τὴν πλαισιὰ ὡς τὴν κορφή. Ἡ κόρη χῶθιμε σὶς ὄροσερὸ ἴσκιό μῆς βαιανιδῆς, ἔμισε μιὰ ἀγκαιλιὰ ξύλο κ' ὕστερα σιρῶθηκεν ἀμύλητη στὸ χορτάρι.

Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, περσιῶντας ἀνάμια ἀπ' τις πρσιῶνεις βαιανιδῆς, πλαισιῶνε τὸ γύρω τῆς χορτάρι μ' ἀπειρες ἀχτιδες. Τὰ ἔντομα πῶν κρῶθονταν σὶς κορφιῆς τῶν δέντρων, στὴ μεσιμεριῶτικὰ ζεστὴ πρῶβαλιν κίπου κίπου ἀναπίντεχια μ' ὄρμη. Ἀκούγονταν κελαῖθῆματα πουλιῶν ἀπὸ τὸ βῆθος τοῦ λόγγου.

Ἦταν ξεπλωμένη κ' εἶχε κλεισιμένα τὰ μάτια τῆς. Ὁ ἴσκιος ἀπ' τὰ κρῶσια τοῦ μαντηλιοῦ τῆς ἔπειτε ὡς τὰ κόκκινα μῆγουλῆ τῆς. Τὸ στήθος τῆς μόλις διακρῶνονταν νὰ κινεῖται. Χτυποῦσε ἔτσι ἀπαλά, θέλοντας νὰ διακρῶνει μὲ ἡσυχία τὴ γλύκα μῆς κρῶφῆς σκέψης.

Κίποιος θῶρυβος, πῶν ἔρχονταν ἀπ' τὸ βῆθος τοῦ λόγγου, τὴν ἔκανε νὰ σηκῶθῆ. Σιτηρίκτη καταγῆς μὲ τὰ δυὸ τῆς χέρι, σῆμωσε ψηλὰ τ' ὄμορφο κεράλι τῆς καὶ ἀφρουγκρίζονταν. Τὸ μαντῆλι μὲ τὰ κρῶσια εἶχε πέσει στὸ λιμὸ καὶ τὰ κατσαρά τῆς μαλλια, λευτερωμένα τῶρα, ἀναδεδῶνονταν σὲ κίθε κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ.

Ἐνα σφύριγμα ἀκούστηκε κίπου ἐκεῖ κοντά, κ' ὕστερα ἀπὸ μιὰ σιγιμὴ, μιὰ δυνατὴ φωνὴ φῶναξε :

— Μίκα !

— Γάκη!... ἀποκρίθηκεν ἡ κόρη.

Ἀνάμια ἀπ' τοὺς κορμῶς τῶν δέντρων πρῶβαλε ἕνα νέο χωσιῶτοῦπολο μὲ βρῶικες καὶ μ' ἕνα κόκκινο ζωννῶρι στὴ μέση. Ἐνα κίτρινο μαντῆλι τοῦ ἔσφιγγε τὸ μέτωπο.

Ἦρθε καὶ σιῶθηκε μῶροστά στὸ κορῖτσι παῖροντας τὸ χέρι τῆς.

— Μόλις μῶρῶσα νῶρθῶ, Μίκα— εἶπε τὸ παιδί.— εἶχα δουλειῆς στὸ σπιτι. Ὁ ἀδερφῶς μου κόντεψε νὰ μὲ δέρι.

Ἡ κόρη τὸν ἀκούγε μὲ μιὰ ἄμετρη ἀγάπη καὶ τοῦ ἔτριβε τὸ χέρι στὰ χέρι τῆς.

Τὸ ρώτησε μὲ τρεμουλιαστὴ φωνὴ κοκκινίζοντας :

— Αἴ... καὶ δὲν ὑποψιάστηκε τίποτε ὁ ἀδερφός σου :

Τὸ παιδί ἔκανε μιὰ χειρονομία, πού ἤθελε νὰ πῆ πὼς δὲ μποροῦσε νὰ φανταστῆ ἕνα τέτοιο πρῶγμα.

— Δὲν εἶδα καὶ τίποτα. Μ' αὐτὲς τὲς μέρες...

Τὸν διέκοψε ἡ ὀμορφη χωριανοπούλα μὲ χαμηλωμένα μύτια λέγοντις του μὲ δυνατώτερη φωνή :

— Θὰ σοῦ πῶ ὅσα μοῦ συνέβησαν τώρα τελευταία. Ἕνας φίλος τοῦ Ζήμου θέλει νὰ μὲ ζητήσει ἀπ' τοὺς δικούς μου. Ἐγὼ τῆς εἶπα τῆς μητέρας πὼς γιὰ τώρα οὔτε θέλω ν' ἀκούσω γιὰ παντρευί. Μὰ... ἂν ἀργήσεις, θὰ μὲ πῆσουν καὶ θὰ μὲ παντρεύουν μὲ τὸ ζόρι. Τοῦ Ζήμου τοῦ ἄρεσει πολὺ ἡ συμπεθεριὰ αὐτῆ μὲ τὸ σπίτι αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ Γάκης τὴ χεῖρα μὲ μιὰ προστατευτικὴ ματιὰ.

Εἶπε μὲ δυνατὴ καὶ σταθερὴ φωνή :

— Τὴν ἄλλη φορὰ πὺ θὰ ἰδωθοῦμε, θὰ σοῦ φέρω τὴν ἀπάντηση τοῦ ἀδερφοῦ μου. Ὅπως κ' ἂν ἔρθουν τὰ πράγματα, ἢ μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ κακὸ, ἐσὺ θὰσαι δικιά μου!

Ἡ κόρη ἀκούμπησε τὸ κεφάλι της στὸν ὄμο του ψιθυρίζοντας :

— Μὰ ἐγὼ δική σου εἶμαι...

Τὴ φίλησε στὰ μαλλιά, ὕστερα ἔβαλε τὸ χέρι στὴν τσέπη τῆς βράκας του κ' ἔβγαλε ἕνα κόκκινο μυρωδάτο σακοῦνι.

— Νὰ — εἶπε — κοίταξε τί σοῦ ἀγόρασα στὴ Σκόδρα.

Ἡ κόρη καταχαρούμενη ἄρπαξε τὸ σακοῦνι καὶ τὸ μύρισε.

— Ἦ καλὴ μυρωδιὰ πὺ ἔχει!

Τὸ χωριότοπλο ἔβαλε τὸ πρόσωπό του στὴν τούφα τῶν μαλλιῶν της.

— Καὶ σὺ μυρίζεις ὁμορφα!

Ἐπεί, πλησιάζοντας τὰ χεῖλια του στ' αὐτὴ τοῦ κοριτσιοῦ, πρόσθεσε χαμηλόφωνα :

— Ὅταν θὰ γίνης γυναῖκα μου, κάθε παζάρι πὺ θὰ πάω στὴ Σκόδρα, θὰ σοῦ ἀγοράζω πάντα κάτι.

Τὰ μύτια της ἔλαμπαν κ' ἀκούμπησε χαιδευτικὰ στὴν ἀγκαλιὰ του. Κεῖνος τὴν

ἔσφιξε δυνατὰ· ἀγκαλιασμένοι μέναινε ἀμίλητοι λίγες στιγμὲς.

Ἐξίσω τραβήχτηκε ἀπ' τὴν ἀγκαλιὰ του κ' ἀφουγκράστηκε.

Τῆς φάνηκε πὼς κάποιος σιγοέρχονταν ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὸ δάσος. Μὰ ὄχι: ἦταν κάποιον ἀνεπάντευχη πνοὴ πὺ ἔρχονταν ἀπ' τὰ φύλλα τῶν βλατανιδιῶν.

Μολοταῦτα ἡ Μίκα εἶπε :

— Εἶναι καιρὸς νὰ φύγω...

Ἡ Γάκης τὴ βοήθησε νὰ σηκωθῆ.

— Μείνε ἡσυχῆ... — τῆς εἶπε — ἐγὼ θὰ μιλήσω στὸν Παλιούση· ὅταν μάθῃ πὼς ἔχουν τὰ πράγματα, θὰ μὲ βοηθήσῃ. Τὴν ἕπειρησε τὸ βράδυ νὰ μὲ περιμένῃ στὴ βρύση.

Τὴν ἔσφιξε στὴν ἀγκαλιὰ του καὶ, τρέχοντας στὸν ἀνήφορο, ἔφτασε στὴν κορυφή, στὸ μοναδικὸ δρόμο.

Ἡ Μίκα φορτώθηκε στὴ ράχη της τὰ φρούγανα καὶ πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι.

Ἡ μητέρα της τὴν περίμενε θυμωμένη.

— Ποῦ εἶχες πάει, μορφή; μῆπως τρελλάθηκες; Δυὸ ὥρες, γιὰ νὰ μάσης μ' ἀγκαλιὰ φρούγανα!

Ἡ Ζήμας ἔκοψε, καθισμένος στὸ κεφαλόσκαλο, ἕνα ραβδί, καὶ τὴν κοίταζε μὲ θολωμένα μύτια.

Ἡ θολή αὐτὴ ματιὰ, γιομάτη μῖσος, πῆγανε βαθειὰ στὴν ψυχὴ τὸ κορίτσι.

— Μήπως ὑποψιάστηκε τίποτε; — εἶπε μέσα της, ἀφήνοντας τὰ φρούγανα κοντὰ στὸν πυρομάχο.

Γ

Στὸ δρόμο πὺ φέρνει στὴ βρύση γίνεται ὁ περίπατος τοῦ χωριοῦ. Βράδυ-βράδυ, μὲ τὲς βαλέρες στὲς ράχες, βγαίνουν γυναῖκες καὶ κορίτσια γιὰ νὰ γιομίσουν νερό. Ἄνταμώνουν στὸ δρόμο οἱ φίλες μὲ τὲς φίλες κ' ἀλλάζουν λίγες κουβέντες.

Ἡ μέρα εἶναι πολὺ δύσκολη στὰ χωριά, κ' αὐτὰ τὰ βράδια εἶναι μιὰ στιγμὴ ἀνάπαυσης καὶ ἡσυχίας. Καὶ μετὰ τὸ βασιλεμα τοῦ ἡλίου καὶ τὴν ἀνατολὴ τοῦ φεγγαριοῦ, ἡ βρύση γιομίζει τὲς βαλέρες, τὴ μὴ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἄλλη, μὲ τοὺς ἀχοὺς τῶν τραγουδιῶν. Κάθε κορίτσι, κάθε γυναῖκα τῆς τραγουδαὶ ἀπ' ἕνα ξεχωριστὸ τραγούδι. Γιατί ἡ βρύση τὲς γνωρίζει ὅλες. Τὰ κορίτσια τὰ γνωρίζει μικρὰ καὶ σιγὰ-σιγὰ

καὶ βλέπει νὰ μεγαλώνουν· τὲς γυναῖκες τὲς γνωρίζει νύφες κ' ὕστερα γοιές. Ὁ ἡρεμὸς καθρέφτης τοῦ νεροῦ φυλάει τὴ θύμηση ὅλων τῶν μορφῶν. Ἡ βρύση, στὴν ἀνάλαφρη σιωπὴ της, τραγουδαὶ στὸν καθέναν τὸ νοσταλγικὸ τραγούδι τοῦ περισμένου χρόνου. Μὰ αὐτό, γιὰ τοὺς λίγους πὺ ξέρουν νὰ τὸ νοιώσουν... Οἱ ἄλλοι περνάνε ἀσυνκίνητοι. Σβῆνουν τὴ δῆμα τους, γιομίζουν τὲς βαλέρες τους καὶ δὲν ἀκοῦνε. Αὐτὸ εἶναι καλύτερα γι' αὐτούς, γιατί τὸ τραγούδι τῆς βρύσης ἀλλάζει, ἠχώντας διαφορετικὰ στὰ βᾶθῃ τῆς ψυχῆς τους. Ὅταν, καλύτερα νὰ μὴν τ' ἀκούσουν... Ἐτσι ἔχαναν κ' οἱ χωριώτισσες αὐτὲς, κορίτσια, νύφες, γυναῖκες καὶ γοιές, πὺ στὴ γαλήνη τῆς βραδυᾶς μὲ τὲς λυγρὲς φωνές, τὴ χαρούμενη διάθεση, τὲς εὐχὲς καὶ τὰ καλοπορίσματα, σκέπαζαν κ' ἔπνιγαν τὸ τραγούδι τῆς βρύσης. Τὸ τραγούδι τῆς βρύσης ἀκούστηκε μονάχα τότε πὺ γιόμισε κ' ἡ τελευταία βαλέρα, κ' ἡ νύφη, πὺ τὴν εἶχε φέρει, χᾶθηκε στὸ βᾶθος τοῦ δρόμου.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔφτασεν ἡ Μίκα. Μὰ κ' αὐτὴ δὲν πρόσθεσε τὸ νερὸ πὺ τραγουδοῦσε, πὺ θάχε πολλὰ παράπονα νὰ πεῖ· ἔβαλε τὴ βαλέρα νὰ γιομίση καὶ τράβηξε στὴν ἀντικρυνὴ πλαγιά.

Ἡ Γάκης τὴν περίμενε πίσω ἀπ' ἕνα δέντρο.

Τὴν ἔσφιξε μὲ μᾶς στὴν καρδιά του. Ἐτσι κρατώντας τὴν, πρόσωπο πάνω στὸ πρόσωπο, τῆς μίλησε γοργὰ μὲ ἀδύνατη φωνή :

— Μίκα, τοῦ μίλησα τοῦ ἀδερφοῦ μου...

— Μήπως τοῦ εἶπες γιὰ μένα;

— Δὲ μπόρεσα νὰ τοῦ πῶ τ' ὄνομα. Εἶχαμε πάει στὴ Σκόδρα σήμερον, ἐγὼ κ' ὁ Παλιούσης. Στὸ γυρισμὸ εἶμασταν ὁλομόναχοι. Δυσκολωμένα πολὺ, ὅμως ἔκανα πέτρα τὴν καρδιά καὶ τοῦ εἶπα: «Ἀγάπησα ἕνα κορίτσι καὶ θέλω νὰ τὸ πάρω, τί μοῦ λές, Παλιούσης;» Κεῖνος μοῦ ἀπάντησεν ἐπιπληχτικά: «Ἐκανες λάθος· ἔπρεπε νὰ μοῦ πῆς ἐμένα, γιατί τὴ νύφη θὰ τὴ βρῶ ἐγὼ, γιατί ἐσὺ μοναχός σου δὲ μπορεῖς νὰ τὴ βρῆς. Καὶ μένα μὲ πάντρεψεν ἡ γιαγιά μου (Θεὸς σχωρέστην!)» Ἐγὼ πάλι τοῦ μίλησα: «Μ' ἂν τὴν ἀγαπῶ τόσο πολὺ, πὺ δὲ θὰ μπορῶ νὰ κάνω ἄλλοιῶτα;» Ἐθύμωσε, φώναξε καὶ δὲν ἄφησε

καμμιά βροχὰ πὺ νὰ μὴ μοῦ τὴν πῆ. Τὸν περιμάλεσα, τοῦ εἶπα πὼς δὲ μπορῶ νὰ ζήσω χωρὶς ἐσένα. Κεῖνος, τέλος, μαλιάωσε λίγο καὶ μοῦ εἶπε: «Ἐκανες ἄσχημα. Μὰ, μὴ πὺ τὴν ἀγιάτησες, ἂν εἶναι κορίτσι ἀπὸ σοῦ, ταιριάζουμε τὴ δουλειὰ. Μιλάμε καμμιά φορὰ καὶ μὲ τὴ μητέρα». Ἐθέλησα νὰ τοῦ πῶ γιὰ σένα, μὰ δὲν τόλμησα, ἔξ αἰτίας τοῦ μῖσους πὺ μᾶς χωρίζει. Μὰ κ' αὐτὸ θὰ διορθωθῆ σήμερον· αὐριο· ὁ Παλιούσης μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ. Εἶσαι εὐχαριστημένη τώρα;

Ἡ Μίκα τοῦ ἀποκρίθηκε μὲ μιὰ γλυκειὰ ματιὰ, ὅπου ἔλαμπεν ἡ πὺ βαθειὰ εὐγνωμοσύνη.

Ἡ Γάκης τῆς εἶπε :

— Πήγαινε τώρα. Εἶναι ἀργά, κ' ἔχω νὰ κάνω τόσο δρόμο ὡς τὸ σπίτι.

Τὸ φεγγάρι εἶχε βγεῖ. Στὸ δροσερὸ βραδυλὸν ἀέρα, τρεμουλιαζαν μυστηριώδικες φωνές τῶν βλατανιδιῶν τοῦ λόγγου, καὶ τὸ τραγούδι τῆς βρύσης τὲς συντρόφευε στὴ βραδυλὴ μοναξιά.

Φιλήθηκαν στοργικὰ. Ἡ Μίκα δὲν ἤθελε νὰ τραβηχθῆ· μιὰ ἀνεξήγητη αἴσθηση τὴν ἔσπρωχνε νὰ μακρύνει πῶς τοὺς φιλήσῃ αὐτὸ τῆς ἀγάπης.

Ἡ Γάκης τραβήχτηκε πρῶτος καὶ τῆς εἶπε :

— Πήγαινε! Εἶναι ἀργά.

Ἡ κόρη ἔκλεισε τὰ μύτια. Τὸν ξαναφίλησε γλυκὰ στὸ πρόσωπο. Τραβήχτηκε κ' εἶπε :

— Καλὴ ἀντάμωση!

Ἐτρεξε στὴ βρύση. Ἐτρεψε τὸ χέρι νὰ πάρῃ τὴ βαλέρα: ἡ βαλέρα δὲν ἦταν στὴ θέση της. Ἡ καρδιά της πάγωσε.

— Χριστὲ καὶ Παναγία! — ἀπόρησεν ἡ κόρη.

Κοίταξε γύρω, ζήτησε παντοῦ· δὲν τὴ βρῆκε πουθενά.

— Ἡ δύστηνη ἐγὼ! πὺ νὰ πάω τώρα σπίτι χωρὶς τὴ βαλέρα;

Κίνησε διαταχτικὰ, σερνάμενη, σὰν τὸ ἀρνάκι πὺ τὸ διώχνουν ἔξω.

Στὴν αὐλή, βρῆκε πέντ' ἕξη παιδιὰ ἀρματωμένα. Ὁ Ζήμας κατέβαινε τὴ σκάλα, μὲ τὸ τουφέκι στὸ χέρι καὶ ζωσμένος τὰ φουσκελίκια του. Μίλησε στοὺς συντρόφους :

— Ἀπ' ἐδὼ κατὰ τὴ βρύση!

Τραβήξαν κατ' ἐκεῖ καὶ χᾶθηκαν στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πὺ διαβῖαινε.

Τὰ λόγια τοῦ ἀδελφοῦ της τῆς ἔφεραν ῥίγος.

— Τι τρέχει; ρώτησε φοβισμένα τὴ μητέρα της ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ μοιρολογιᾷ μὲ μιὰ κλαυσίγια φωνή.

— Μὰς σκότωσαν τὸ Δούκα. Πῆγαν νὰ κοιμηθῶσαν τὸ φρονιά.

Ὁ Δούκας ἦσαν ὁ γυιός τοῦ θεοῦ-Ρόκου, ποὺ εἶχε τὸ σπίτι του στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ.

— Ἐτοιμάσαν, τῆς εἶπε ἡ μητέρα, νὰ πῆμε πρὸ νεκροῦ.

Ἡ Μίκα ἀνέβηκε στὸ σπίτι. Ἐβγαλε ἀπ' τὸ σενιόβα δυὸ μαῦθα μαντίλια, ἄλλαξε τὸ ρούχμα της γρήγορα κι' ἔβαλε τὰ ζαινούργια κιασώτσια.

Πρὶν βγεῖ στὸ τσαρδάκι, ἔφριξε μιὰ ματιά στὸ δωμάτιο. Ἡ βαλέρα, γιομάτη νερό, ἦταν στὴ θέση της. Βγῆκεν ἔξω. Ὁ πόνος γιὰ τὸ σκοτωμένο ξάδερφό της ἀνακατόνουνε στὴ ψυχὴ της μὲ τὸ μεγάλο φόβο ποὺ τὴν εἶχε κερτίψει. Ἡ μητέρα ἔκλαιγε καὶ βογγούσε στὸ δρόμο. Τὸ κορίτσι ἄρχισε κι' αὐτὸ νὰ κλαίει.

Ὅταν ἔφτασαν στὸ σπίτι τοῦ θεοῦ-Ρόκου, βρῆκαν τὸ νεκρὸ στὴ μέση τοῦ μεγάλου δωματίου, τριγυρισμένον ἀπ' τις γυναῖκες ποὺ τὸν μοιρολογοῦσαν. Τὰ παλληκάρια, ἀμίλητα, μὲ τὴν κένθιμη τους ὄψη, κάπνιζαν.

Κι' ἡ Μίκα ἔκλαιεν ἀπελπισμένα, σὰν ἔμαθε πὼς τὸν ξάδερφό της τὸν σκότωσαν ὁ Παλιούσης Γκίνης, ὁ ἀδελφός τοῦ Γάκη, γιὰ μιὰ καλιὰ ὑπόθεση διαφορᾶς συνόρων. Ἐκκλαψε ἀπελπισμένα, σὰ συλλογίζονταν τὴ διεύθυνση ποὺ εἶχε πάρει ὁ Ζήκας μὲ τὰ ξαδέρφια του καὶ τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ.

Μὰ τ' ἀρρωτωμένα παλληκάρια γύρισαν σὲ λίγο.

— Γιὰ σήμερα μὰς γλύτωσε, εἶπεν ὁ Ζήκας.

Τὰ λόγια του ἀναψαν μεγαλύτερο κλάμμα καὶ λύπησαν τοὺς ἀντρες.

Δ'

Ἡ Μίκα, τρεῖς τέσσαρες μέρες τώρα, δὲν ἔξερε τί νὰ σκεφτῆ. Κάποτε τῆς φαίνονταν πὼς ξυπνοῦσεν ἀπὸ ἕνα θαυμασιό ὄνειρο: οἱ ἐρωτικές τους συναντήσεις στὸ δάσος καὶ στὴ βρύση ἐμφανίζονταν θολές, σὲ ἀτέλειω-

τα μύκη, πέρα ἀπ' τοὺς γνώριμους χρόνους καὶ τόπους: κάποτε πάλι, τὸ σπίτι της, οἱ γονεῖς της, τ' ἀδέρφια της, ὁ Γιούσης κι' ὁ Ζήκας, τὰ ξαδέρφια της, τῆς φαίνονταν σὰν ἀνθρωποὶ μιᾶς ἄλλης ζωῆς· ὁ φόβος κι' ἡ κηδεὶα τοῦ Δούκα ἔν' ἀγκάθει στὴν ψυχὴ της· ὁ Γάκης, ἡ μελλοντικὴ της παρηγοριά.

Ὅλ' αὐτὰ προσπαθοῦσαν νὰ σβήσουν τὴ στερνή της ἐλπίδα. Τ' ὄνομα τῶν Γκίνηδων προσφέρονταν μὲ μεγάλο μίσος ἀναμεταξύ τους. Καὶ στὴ Μίκα τῆς φαίνονταν πὼς ὁ Ζήκας, μιλώνοντας της κέρφωνε τὸ αὐστηρὸ του μάτι πάνω της, σὰ νὰ θελε τὸ πικρὸ κείνο μίσος νὰ τ' ἀδειάσει σ' αὐτὴ.

«Θεέ μου, ἄραγες νὰ ξέρει τίποτε;»

Μὰ, τελευταία, δὲν τὴν πείραζε τόσο πολὺ, ὅσο πρῶτα, αὐτὸς ὁ φόβος· ἄλλες σκέψεις τῆς πίκραιναν τώρα τὴν ψυχὴ. Τ' ὄμορφο ὄνειρό της, ἡ ἀγάπη ποὺ γιόμιζε μὲ χάρη τὴν καρδιά της, ἦταν κομμένα καὶ ξεφυλισμένα, σὰν τὸ λουλοῦδι ἀπ' ἕνα δυνατὸ ἄνεμο. Τώρα γι' αὐτὴν ἦταν νεροπὴ ν' ἀγαπή τὸν ἀδερφὸ τοῦ φρονιά. Μιὰ ἀπεραντὴ ἄβυσσος εἶχε ἀνοίξει ἀνάμεσά τους. Μὲ καὶθε τρόπο τώρα προσπαθοῦσε νὰ σβήσει τὴ γλυκιὰ φροιά ποὺ ἔκαιγε μέσα της καὶ ν' ἀκολουθήσει τὴ μικρὴ σπίθα ποὺ ἄρχισε νὰ φρουντῶνει. Μάταια. Ἀνώφελα. Πάντα ἡ ἀγάπη ἔζωνε μὲ ζωντανές φλόγες τὴν ψυχὴ της. Ἡ μορφή τοῦ Γάκη τῆς φαίνονταν ἀγνή, συμπαθητικὴ, ἀγαπημένη. Κεῖνος τὴ μάλλονε στὰ ὄνειρά της λέγοντας της: «Μίκα, γιατί μου κἀκίωσες; Τί φταίω ἐγώ; Τίποτα δὲ μπορεῖ νὰ χωρίσει ἡμᾶς τοὺς δυό: οἱ καρδιές μας εἰν' ἐνωμένες γιὰ ὅλη τὴ ζωή...»

Καὶ τὰ χεῖλια του, στὸν ὕπνο, πλησίαζαν, πλησίαζαν, ἀγγίζαν τὸ πρόσωπο, ζητοῦσαν τὸ στόμα της.

Ξυπνοῦσε τρομαγμένη. Κρῦος ἰδρώτας ἔλουζε τὸ μέτωπό της.

Κι' ἡ Μίκα ὑπόφερε καρτερικὰ τὴν τύχη της αὐτῆ. Τὸ σπίτι ἔμενε βουβὸ τώρα καὶ σὰν ἔρημο, ποὺ δὲν εἶχε τὴν προτερინὴ φροντίδα της. Τέλειωνεν ὅπως-ὅπως τίς δουλειές της, χωρὶς νὰ προσέχει στὰ κλάμματα τῆς μητέρας, χωρὶς νὰ ξέρει τί γίνονταν γύρω της!

Μιὰ μέρα ποὺ ἔβροχε κι' αὐτὴ βρῖσκονταν μ' ἀλλώνοντας στὸ τσαρδάκι, τ' ὄνομα

τοῦ Γάκη χτύπησεν ἀνεπὶάντεχα σ' αὐτί της.

Γνώρισε τὴ φωνὴ τοῦ Ζήκα. Κουρνιαχτάξεν ἀπὸ μιὰ σχισμὴ τῶν σενιδιῶν κι' εἶδε, κίτου στὴν αὐλή, τὸ Ζήκα μαζί μ' ἕνα ξάδερφό τους, ἀδερφὸ τοῦ σκοτωμένου.

— Ἄκουσε! Ἐγὼ ξέρω πὼς τὴν ἀδερφή μου τὴν εἶδα, τώρα τελευταία, μὲ τὸ Γάκη Γκίνη. Δὲν τόλημσα νὰ τὸν πιάσω, γιατί ἔξερα τί θάκανα... Ἄς εἶναι... ὅμοιος πρόσσεξε: αὐρῶ στέλνουμε μιὰ γυναῖκα στὸ Γάκη καὶ τοῦ παρυγγέλλουμε νάρθει στὰ Τρία Δέντρα. Ἡ γυναῖκα θὰ τοῦ πεῖ πὼς τὸν περιμένει ἡ Μίκα νὰ τὸν ἀνταμώσει. Ἐκεῖ τὸν καρτεροῦμε καὶ τὸν σκοτώνουμε.

Ὁ ξάδερφός του ἀποκρίθηκε:

— Θαυμάσια! Πολὺ ὠραία τὸ σκέφτηκες... Δὲ μποροῦσε νὰ ἐκδικηθοῦμε καλύτερα τὸ Δούκα (Θεὸς χωρῆς τον!).

Ὁ Ζήκας παρίγγειλε:

— Ὅσα σοῦ εἶπα γιὰ τὴ Μίκα, μὴν τὰ πεῖς κανενός, οὔτε τώρα, οὔτε ὕστερα, αἰροῦ τελειώσει ἡ δουλειά. Ὁ σκοτωμὸς τοῦ Γάκη βάζει τελεία σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεση καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τῆς ποῦμε τίποτα.

Ἡ Μίκα ῥίγησε κι' ἄρχισε νὰ τρέμει.

«Μὲ τ' ὄνομά μου θέλουν νὰ σκοτώσουν τὸ Γάκη!»

Τὰ μάτια της θόλωσαν κι' ἀνάμεσα ἀπ' ἕνα μαῦρο σύννεφο εἶδε τὸν ἀγαπημένο της νὰ φτάνει χαρούμενος στὴ συνάντηση, χωρὶς νὰ φανταστῆ καθόλου τὸν κίνδυνο.

«Καὶ στὴ θέση τῆς Μίκας, στὰ Τρία Δέντρα, τὸν περιμένει ὁ θάνατος.»

Ἐνα ῥίγος διαπέρασε τὸ κορμί της. Ἐνὰς κόμπος δέθηκε στὸ λαρύγγι της ποὺ, ὅσο πῆγαινε, καὶ μεγάλωνε, ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή. Ἡ καρδιά της χτυποῦσε, σὰ νὰ θελε νὰ σπάσει.

«Πῶς μπορῶ ἐγὼ νὰ μείνω μὲ σταυρωμένα χέρια;»

Μὰ ἐνωθε τὸν ἑαυτοῦ της ὁλοτελα ἀνίσχυρο.

«Δὲ μπορῶ νὰ πάω μὲ τὰ πόδια νὰ τοῦ μηνύσω νὰ μὴν πᾶει!»

Τὸ μυαλό της σάλεψε. Ξαπλώθηκε στὸ τσαρδάκι λιπόθυμη.

Ὅταν ἀνοίξε τὰ μάτια της, βρῖσκονταν στὸ στῶμα. Τῆς εἶχαν δεμένο τὸ κεφάλι μὲ βρογμένα στὸ ξύδι πανιά. Ἡ μητέρα της ἔστρεκε κοντὰ της καὶ φρόντιζε νὰ τῆς τᾶλλάξει. Ὁ Ζήκας, καπνίζοντας στὴν

ἄκρη τοῦ στορώματος, ἐξέταζε τὴ μορφή της μὲ προσοχή.

Ε'

Ὁ ἥλιος εἶχε ἀνεβῆ δυὸ πιδιμέρες πάνω ἀπ' τὸ βουνό, ὅταν ξύπνησεν ἡ Μίκα. Σηκώθηκεν ἀμέσως καὶ ντύθηκε. Τὴ νύχτα, μιὰ σκέψη εἶχε ὀρμώσει στὸ μυαλό της: ὀλη ἡ ἀδυναμία τοῦ κορμοῦ, ὀλη ἡ δαλία τῆς ψυχῆς της ποὺ τὴν εἶχαν βασανίσει τὸ βράδυ, εἶχαν διοχτῆ. Μιὰ μονάχα κατεύθυνση εἶχαν πάρει οἱ σκέψεις της.

Πλώθηκε στὸ πρόσωπο καὶ βγήκε.

Ἡ μητέρα τὴν ἀκολούθησε, φωνιάζοντας νὰ τὴ σταματήση:

— Ποῦ πηγαίνεις, ποῦ νὰ μὴ φταίσεις! ἔτσι ἀρρωστη ποὺ εἶσαι!

Ἡ Μίκα δὲν ἀπάντησε, μὰ πῆρε τὸν ἀνέφορο τοῦ δάσους. Σὰν ἔφτασε στὴν κορφή, ἔφριξε τὴ ματιὰ της δῶθε καὶθε καὶ πῆρε τροχάλια τὸν κατήφορο.

Τὸ αἷμα χτυποῦσε μὲ δύναμη στὶς φλέβες της. Ἡ καρδιά της ἔτρεμεν ἀπὸ τὸ φόβο-μήπως ἀκούσει ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ πυροβολισμούς. Τόσο τὰ θεωροῦσε αὐτὰ σύγουρα, ποὺ περιμένε ἡ μακρινὴ ἐκείνη ὁμοβροντία νὰ τὴν ξαπλώσει κι' αὐτὴν καταγῆς νεκρὴ στὴ μέση τοῦ δρόμου. Ἡ ψυχὴ της βρῖσκονταν σ' ὑπερένταση, ἐνῶ ἀφρονγκάζονταν καὶθε θόρυβος στὴν προῖνή σιωπή. Μὰ τὴ γαλήνη αὐτὴ δὲν τὴν τίραξε τίποτ' ἄλλο, παρὰ μονάχα ἡ ταραχὴ ποὺ ἐνοιώθε μέσα της.

Ἔστερ' ἀπ' τὴ βροχή, ὁ οὐρανὸς ἔλαμπε πρὸ καθαρός. Τὰ κορμιά τῶν δέντρων ἦσαν βρογμένα κι' οἱ σταγόνες τοῦ νεροῦ στὶς ἀχτίδες τοῦ ἥλιου φάνταζαν σὰν ἀληθινὰ διαμάντια.

Περπάτησε ἀδιάκοπα μιὰ ὥρα, χωρὶς νὰ ξεκουραστῆ καθόλου. Σταμάτησε σὲ δυὸ μεγάλα κορμιά ξερῶν δέντρων καὶ περίμενε.

Πόσο περίμεν' ἐκεῖ, οὔτε ἡ ἕδρα ἔξερε νὰ πεῖ. Ὁ ἥλιος ἔφτασε στὸ μεσουράνο κι' ἀπ' ἐκεῖ ἄρχισε νὰ κατεβαίνει. Οἱ ἴσκιαι εἶχαν ἀλλάξει θέση σ' αὐτὸ τὸ διάστημα.

Δὲ συλλογίζονταν τίποτα. Μιὰ κρυάδα τοῦ αἵματος κυριαρχοῦσε στὶς φλέβες της: ἡ κρυάδα τῶν στερνῶν ἀποφάσεων.

Ἀκίνητη, σὰ ν' ἀποτελοῦσε τμημα τοῦ βράχου ποὺ ἦταν ἀκουμπισμένη, μὲ μεία ποὺ χάνονταν στὸ βάθος, ὑπόφερε ὑπομο-

νετικά, χωρίς να συλλογιέται τό χρόνο που περνούσε.

Ένας θόρυβος ακούστηκε. Στο βάθος γνώρισε τὸ Γάκη. Πέρασε σιγά κοντά του.

— Ποῦ κηγαίνεις; τὸν ρώτησε μὲ μιὰν ἀδύνατη φωνή.

— Μίκα! Ἐσὶ ἐδῶ; Δὲ μοῦ παρῖγγειλες πὸς θὰ μὲ περιμένεις στὰ Τρία Δέντρα;

Πλησίασε κοντά της μ' ὄρμη καὶ θέλησε νὰ τῆς πιήσει τὸ χέρι.

— Μὴ μὲ πειράξεις! τὸν μαρόδισε ἡ κόρη μὲ μιὰ πέτρινη φωνή.

Κοίταξε μ' ἀδιαφορία τὴν ἀδιάφορη μορφή της...

Τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν τὴν εἶχαν ἀδυνατίσει, τὴν εἶχαν ὁμορφίψει περισσότερο. Τὰ μάτια της ἦταν βαθουλωμένα κ' εἶχαν γίνει πιὸ μαῦρα.

Τὸ παιδί τῆς μίλησε:

— Τί ἔχεις; γιατί μὲ φώναξες;

Τὸ κορίτσι ἀπάντησε μὲ μισοπνιγμένη φωνή:

— Σὲ φώναξα γιὰ νὰ σοῦ πῶ πὼς στὸ ἔξῃς δὲ θάχεις καμμιά σχέση μαζί μου.

Ὁ Γάκης θέλησε πιὰ νὰ πλησιάσει μὲ μιὰ γλυκεῖα ὄρμη ἀγάπης.

— Μὴ μ' ἀγγίζεις! φώναξεν ἀγριεμένα ἡ κόρη.

Καὶ πρόσθεσε:

— Αὐτὴ εἶναι ἡ στερονὴ μας συνάντηση. Κοίταξε λοιπὸν, νὰ μὴν τρέχεις ὅπου ἀκούεις τ' ὄνομά μου, γιατί ἐγὼ δὲ θὰ σὲ φωνάξω ποτέ. Εἶναι τὸ αἷμα ἀνάμεσά μας...

Ἡ καρδιά της συντρίβονταν μέσα της.

Ἀκούγοντας τὴν καρδιά της πού πήγαινε νὰ σπάσει, θάθελε νὰ σφίξει τὸν ἀγαπημένο της στὴν ἀγκαλιὰ της, νὰ τὸν φιλήσει, νὰ τὸν φιλήσει ἀπελπισμένα γιὰ τελευταία φορά.

Μὰ τὸ ἀρβανίτικο αἷμα, πού κυλοῦσε στίς ζωντανές φλέβες της, τὴ μαρόδιζε νὰ υποχωρήσει ἔτσι μπροστὰ σ' ἓναν ἐχθρό, γιατί αὐτός, ἀπὸ τώρα, ἦταν ἐχθρός της.

Ὁ Γάκης μίλησε μὲ τρεμουλιάριχη φωνή.

— Μὴ μὲ πειράξεις! τὸν μαρόδισε ἡ κόρη μὲ μιὰ πέτρινη φωνή.

Κοίταξε μ' ἀδιαφορία τὴν ἀδιάφορη μορφή της...

Τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἡμερῶν τὴν εἶχαν ἀδυνατίσει, τὴν εἶχαν ὁμορφίψει περισσότερο. Τὰ μάτια της ἦταν βαθουλωμένα κ' εἶχαν γίνει πιὸ μαῦρα.

Τὸ παιδί τῆς μίλησε:

— Τί ἔχεις; γιατί μὲ φώναξες;

Τὸ κορίτσι ἀπάντησε μὲ μισοπνιγμένη φωνή:

— Σὲ φώναξα γιὰ νὰ σοῦ πῶ πὼς στὸ ἔξῃς δὲ θάχεις καμμιά σχέση μαζί μου.

— Ποτές πιά; ποτές, Μίκα, δὲ θὰ σὲ ξαναἰδῶ;

Κεῖνη κατάπιε τὰ δάκρυά της καὶ τοῦ ἀποκριθῆκε:

— Ποτές. Ἄν μάθω ἢ ἂν δῶ πὼς τριγυρίζεις γύρω ἀπ' τὸ σπίτι μου, θὰ τὸ πῶ τοῦ ἀδερφοῦ μου νὰ σὲ σκοτώσει, χωρίς νὰ νοιάσω τὴν παριαμικρὴ λύπη.

Τὸ παιδί ἐνοίωσε γύρω του ὄλα νὰ θολώσουν καὶ ψιθύρισε:

— Ὁστε κινδυνεύω!..

Ἡ Μίκα τοῦ φώναξε:

— Σ' ἀρίνω γιὰ!..

Καὶ κίνησε νὰ φύγει πῆρε τὸ βῆμα κεινοῦ πού πάει νὰ ριχτῆ σὲ κανένα γκρεμό.

Περπατοῦσε χωρίς νὰ γυρίσει πίσω, μὴν ξέροντας πού κηγαίνει πῆρε τὸ δρόμο πού βρῆκε μπροστὰ της. Μιὰ ἀγρία φωνὴ τὴν ἔκανε νὰ ρίξει πέρα τὴ ματιὰ της

Εἶδε τὸ Ζήκα κατάχλωμο νὰ ξεπροβάλλει ἀπ' ἓνα θιάμνο μὲ τὸ ντουφέκι στὸ χέρι.

Ὁ ξάδερφός του ἦταν μαζί του κ' αὐτὸς ἀρματωμένος.

Ἡ Μίκα κοίταξε γύρω της: βρίσκονταν στὰ Τρία Δέντρα.

Ὁ Ζήκας ἐνοίωσε ἓνα κόμπο νὰ τοῦ σφίγει τὸ λαιμὸ κ' ἓνα χτύπημα στὴν καρδιά.

— Ἄχ, ἀναθεματισμένη! Ξέρεις τί ἔκανες;.. μπάσταρδη!

Σήκωσε τὸ τουφέκι ἀγριεμένα.

Ὁ ξάδερφός του ρίχτηκε στὴ μέση:

— Ζήκα, μὴ γίνεσαι τρελλός! Ἄς μὴ μποῦμε στὰ στόματα τοῦ κόσμου...

Ἡ κόρη σταμάτησε καὶ στάθηκε ἀδιάφορη, σὰ νὰ μὴν ἦταν γι' αὐτὴν ὅλες αὐτὲς οἱ βροσιές.

Ὁ Ζήκας τὴν ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι καὶ τὴν ἐσπρωξε πρὸς τὰ ἐμπρός.

— Τράβα, κακὸχρονο νάχεις! Σήμερα τὸν γλύτωσες, μὰ καμμὴν ἄλλη μέρα θὰ τὸν σκοτώσω σὰ σκυλί. Τράβα, μπάσταρδη!

Καὶ χτυπώντας τὴν μὲ τὸ τουφέκι, τὴ συνόδεψε πρὸς τὸ σπίτι.

Καὶ χτυπώντας τὴν μὲ τὸ τουφέκι, τὴ συνόδεψε πρὸς τὸ σπίτι.

Μεταφρ. ΕΥΑΓΓ. ΣΤ. ΤΖΙΑΤΖΙΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

— ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ —

Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰνοίξῃ πάλι τὰ μάτια της, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸν Κωσταντῆ, ὄρθιο ἐκεῖ, μὲ τὰ μαῦρα του σάβανα καὶ μὲ τὰ φοβερὰ του μάτια... Ὁπως καὶ χτές, τὴν πλάκωσε ὁ σκοπιος του.

— Μάννα μου! φώναξε ξαφνικά.

Καὶ σπρώχνοντας τὸν Ἰζώρτζη μ' ὄλη της τὴ δύναμη καὶ τὴ φρίκη, κατέθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι καὶ χιώθηκε στὴν κἀμαρα πού κοιμόταν ἡ μάννα της.

Τὴν ἀρπάξε ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια, τὴ σήκωσε καὶ τὴν τράβηξε πρὸς τὴν κἀμαρά της:

— Ἐλα, τῆς φώναξε σὰν τρελλή, ἔλα νὰ ἰδῆς, ἀ σοῦ λέω ψέμματα!.. Νὰ τος!.. Ἐδεκεῖ εἶναι, τὸν εἶδες;..

Οἱ δυὸ γυναῖκες εἶχαν φτάσει στὴ μικρὴ πόρτα πού ἔνυνε τίς δυὸ κἀμαρες. Ἡ Ἑλενα, πίσω ἀπ' τὴ μητέρα της, τὴν κρατοῦσε μὲ τὸ ἓνα χέρι ἀπὸ τὴ μέση, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔδειχνε τὴ μεγάλη πόρτα τῆς κρεβατοκἀμαρας πρὸς τὸ διάδρομο.

— Ὁμιέ! νὰ τος!.. ἔδεκαί!..

Κι' ἐκλείνε τὰ μάτια κι' ἔχωνε τὸ πρόσωπό της στὸν κόρφο τῆς μάννας της. Καὶ πάλι σήκωνε τὸ κεφάλι, καὶ πάλι ἀνοίγε τὰ μάτια περίτρομα, γιὰ νὰ βλέπῃ ἂν ὁ Κωσταντῆς ἦταν ἀκόμα ἐκεῖ...

Τρομαγμένη, ἡ Ματαράγκαινα ἔκανε τὸ σταυρὸ της καὶ κοίταξε πρὸς τὸ μέρος πού τῆς ἔδειχνε ἡ κόρη της.

Ἀλλὰ δὲν ἔβλεπε παρὰ τὴν πόρτα, φρεσκοβαμμένη καφετιά μὲ νερὰ μαῦρα, νὰ γυαλιζῇ στὴ μέση, κοκκινωπά, ἀπ' τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ.

— Ὁχι, παιδί μου, δὲ βλέπω τίποτα, νὰ σὲ χαρῶ!..

Μὲ τὸ φόβο πὼς θάχαν τὰ ἴδια κι' ἀπόψε, δὲν εἶχαν κοιμηθῆ καὶ μόλις ἀκούσαν κρότους καὶ φωνὲς στὴ νυφικὴ κἀμαρα, οἱ γριὲς σηκώθηκαν, ἀναψαν τοὺς λύχνους τοὺς κι' ἔτρεξαν.

— Ἐλατε, ἐλατε καὶ σεῖς. τοὺς εἶπε ὁ Ἰζώρτζης. Ἡ Ἑλενα καὶ βλέπει ἐδῶ μέσα...

Ἔσαεῖς βλέπετε τίποτα;

Ἡ Λουγαρίνα προχώρησε ὡς τὴ μέση τῆς κἀμαρας, κοίταξε ὀλόγυρά της, εἶδε τὸ τραγικὸ σύμπλεγμα τῆς Ματαράγκαινας μὲ τὴν τρελλή της κόρη, εἶδε ἔπειτα τὸ γιό της μὲ τὰ δακρυσμένα μάτια τῆς λύπης καὶ τὸ πικρόγελο τῆς ἀπορίας στὸ πρόσωπο καί, ἀφάνοντας τὸ λύχνο στὸ τραπέζι, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἔσφιξε στὸ στήθος της.

— Ἐλατε, ἐλατε καὶ σεῖς. τοὺς εἶπε ὁ Ἰζώρτζης. Ἡ Ἑλενα καὶ βλέπει ἐδῶ μέσα...

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο

— Παιδί μου, εἶπε απαραχτικά· τί γάμο σου μέλλε νὰ κάνης! Ποῦς θὰ μὲ σιγηρῶσαι ἐμένα, ποῦ τῆξερὰ ἔλα καὶ ἀφῆσας;

Ἡ Ἐλενα δὲν ἔδωκε καμιμὰ προσοχὴ σ' αὐτὰ τὰ λόγια. Φαίνεται πῶς τὸ φάντασμα τὸ ἔβλεπε ἀκέρα ἐκεῖ. . . Κι' ὡς νὰ τῆς ἔδωκε ἰάκρρος ἢ παρουσία τῶν γυναικῶν — ἰάκρρος ποῦ χτές δὲ θὰ τῶδρισκε μὲ τὸν Ἰζώρτζη— ἀφῆσε τὴ μητέρα τῆς, ἔκαμε λίγα βήματα πρὸς τὴν πόρτα κι' ἔπεσε γονατιστὴ, μὲ τὰ χέρι' ἀπλωμένα σὲ τίποτα.

— Τί θέλεις ἀπὸ μένα; φώναξε Λυπήσου με! . . . Ἐγὼ δὲ φταίω σὲ τίποτα! . . . Λυπήσου με καὶ φεύγα! . . . Φεύγα! . . .

Πρὶν νὰ τρέξῃ ἢ μάννα τῆς νὰ τὴ σηκώσῃ, ἢ τῆσιν τῆς κόνιθκε σὲ λαϊμό, καὶ κατατραυμαγμένη σηκώθηκε ἄξαφνα καὶ πιστοχώρησε.

Σὰ νὰ τῆς φάνηκε πῶς τὸ φάντασμα ἐρημῆσε νὰ τὴ χτυπήσῃ, νὰ τῆς κάμη κακὸ.

— Τὰ μάτια του! . . . πρόφτασε νὰ πῆ. Μάννα!

Κι' ἔπεσε λιγοθυμισμένη στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Ματαράγκαινας.

Ἡ Λουγαρίνα ὡς τόσο κρατοῦσε τὸ γιό τῆς, ποὺ κλαιγε τώρα σὰ μωρὸ παιδί κι' ἔλεγε:

— Πάει ἡ Ἐλενά μου, τὴ χάνω . . . τὴν ἔχασα! . . . ὦμέ . . .

Κι' ἡ μητέρα του τοῦ ἀπαντοῦσε εὐνατά, γιὰ νὰ τὰκούῃ ἢ συμπεθέρα:

— Ἐγνοία σου, παιδί μου, κ' ἡ Ἐλενα θὰ πάῃ σὲ σπίτι τῆς καὶ θὰ γιαιτρευτῇ. . .

* * *

Τὴν αὐγὴν, ὁ γέρο-Ματαράγκας μπεῖκε στὴ χώρα.

Ἀνησύχησε φοδερά ποῦ δὲν εἶδε τὴ γυναῖκα του νὰ γυρίσῃ κι' ἤρθε νὰ ἰδῇ τί κάνει ἢ Ἐλενα.

Βρῆκε ἓνα σπίτι ἀλλόκοτο, σκοτεινὸ, σιωπηλό, ὀλιθερὸ. Σὲ μιὰ κάμαρα, ἢ Ἐλενα μὲ τὴ μάννα τῆς· σὲ ἀλλήν, ἢ Λουγαρίνα μὲ τὸ γιό τῆς· σὲ ἀλλήν, ἢ Ἀντζόλα μὲ τὴ μικρὴ Κρουσταλλένια. Κανέννας δὲν εἶχε θυμηθεῖ νὰ νοίξῃ τὸ παράθυρο τῆς σκάλας, ποῦ ἔδινε φῶς σ' ὅλο τὸ σπίτι. Κι' ἦταν ὅλοι σὺν κλαμένοι.

— Τί ἐστάθηκε, συμπεθέρα; ρώτησε. Ἡ Ἐλενα δὲν εἶναι καλά;

— Ὁχι καὶ τόσο, συμπεθέρε, ἀποκρίθηκε ἡ Λουγαρίνα.

— Μὰ τί ἔχει;

— Ἐέρω κι' ἐγὼ, συμπεθέρέ μου; Ἀς σοὺ πῆ ἢ συμπεθέρα.

Κ' ἡ Ματαράγκαινα, ποῦ εἶχε μπεῖ στὴ σάλα χωρὶς τὴν Ἐλενα, ἔσκυψε σ' αὐτὴ τοῦ ἀντρός τῆς καὶ τοῦ εἶπε:

— Τὰ καλά τῆς Κατίνας καὶ τούτη. . .

— Ἔ; ἔκαμε ὁ γέρος τρομαγμένος.

— Ναι. . . μὰς ὀργίστηκε ὁ Θεός. . . βλέπε: τὸν ἥσχιο τοῦ Κωσταντῆ!

— Ἐλα, Χριστὲ καὶ Παναγιά! . . .

— Σὴνῶπα, νὰ μὴ μάθουνε τίποτα ἐτούτοι ἐδῶ. . .

Γιατὶ ἡ Ματαράγκαινα ἤθελε, ὅσο μποροῦσε, νὰ τὸ κρατήσῃ κρυφὸ. Δὲν τοῦς εἶπε πῶς ἢ Ἐλενα ἔβλεπε τὸ φάντασμα τοῦ πρῶτου τῆς ἀγαπημένου. Οὔτε ἢ Ἐλενα, φυσικά, τοῦς φανέρωσε τέτοιο πράμμα. Ὁ Ἰζώρτζης κ' ἡ μητέρα του ἤξεραν μόνο πῶς ἔβγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο— φαντασία τῆς ἄρρωστης δηλαδὴ— κάποιος συγγενῆς τῆς καὶ τὴ φοβέριζε πῶς θὰ τὴ σκοτώσῃ, ἀν δὲ χαλοῦσε τὸ γάμο ποῦ ἔκαμε.

— Μὰ τί καθόσαστε; εἶπε ἀστυμένως καὶ καταλυπημένος ὁ γέρος· δὲν κράζετε τὸν παπὰ τῆς ἐνορίας σας νὰ τὴ διαβάσῃ;

— Ὁχι, νὰ σὲ χαρῶ, ἀποκρίθηκε ἡ Λουγαρίνα· ὁ παπὰς τῆς ἐνορίας μας δὲν εἶν' εὐκαιρός· ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ σας μπορεῖ νὰ εἶναι. Πάρτε τὴ θυγατέρα σας, ἀμέτε σὲ καλὸ, κι' ἄμα τὴ γιαιτρέψετε ὅπως ξέρετε. . . ἀν εἶναι, πανακεῖ. . .

— Μάννα, ἄρχισε νὰ λέῃ ὁ Ἰζώρτζης.

— Ἐσὺ σὴνῶπα! τὸν ἔκοψε. Καλὰ ἀφῆσα ἴσασαμε τώρα νὰ κάνης τοῦ κεφαλιοῦ σου, κ' εἶδες τίς προκοπές· ἀπὸ δῶ κι' ὀμπρός, θὰ κάνω ὅ,τι θέλω ἐγὼ. Ἡ Ἐλενα πρέπει νὰ γυρίσῃ σὲ σπίτι τῆς. Κ' ἡ Ἰδία αὐτὸ δὲ θέλει; Λοιπὸν ἄς γίνῃ! Δὲν ἔχουμε κανένα σκοπὸ νὰ πεθάνουμε ἔμεῖς ἐδῶ—μέσα γι' ἀγάπη τῆς. Κι' ὅποιος ἔχει, μάτια μου, ἄρρωστο παιδί, δὲν τὸ παντρεύει, γιὰ νὰ πάρῃ σὲ λαϊμό τοῦ τοῦ παιδί τ' ἀλλουνοῦ. . . Ἐκεῖνο ξέρω ἐγὼ!

— Μὰ μήπως τὸ ξέραμε κι' ἔμεῖς; δικαιολογήθηκε ὁ Ματαράγκας. Ἡ Ἐλενα ὡς χτές ἦτανε καλά-καλούτσικα.

— Αὐτὸ ἔλειπε τώρα, φώναξε ἡ Λουγαρίνα, νὰ μὰς πεῖτε καὶ πῶς τὴν ἄρρωστήσαμε μεῖς!

— Δὲν τ' ἀφῆνετε τώρα τὰ λόγια, νὰ ἰδοῦμε τί θὰ κάνουμε; εἶπε ἡ Ματαράγκαινα. Ἡ νύφη ἄρρώστησε πρὶν τῆνε πάρῃ καλὰ καλὰ

ὁ γαμπρός. Τί θέλετε; Νὰ τὴν πάρουμε σὲ χωριό, ὡς που νὰ γιαιτρευτῇ, ἢ νὰ τὴν κρατήσετε σὲ σπίτι σας καὶ νὰ μείνω κι' ἐγὼ κοντὰ τῆς, γιὰ νὰ ἔχη μιὰ βοήθεια, ὡς που νὰ τίς περάσῃ τὸ κακὸ; Κι' ἔλπίζω σὲ θεὸ νὰ τῆς περάσῃ γλήγορα.

Ἀρχίσαν τὰ συμβούλια. Τὰ εἶπαν χωριστά, ὁ Ματαράγκας μὲ τὴ γυναῖκα του, ἢ Ἐλενα μὲ τὸν πατέρα τῆς, ἢ Ματαράγκαινα μὲ τὴν Ἐλενα, ἢ Λουγαρίνα μὲ τὸ γιό τῆς καὶ ἢ Ἀντζόλα μὲ τὴν. . . Κρουσταλλένια. Ἐπειτα ἐνώθησαν ὅλοι, γιὰ ν' ἀποφασίσουν. Ἐστειλαν μάλιστα καὶ φώναξαν καὶ τὸν κουμπάρο, ἕναν κάποιον Παπαζήση, ποῦ εἶχε μαγαζὶ στὴν Ἀνάληψη.

Οἱ ἄλλοι εἶχαν τὴν ἰδέα πῶς ἢ νύφη ἔπρεπε νὰ μείνῃ στὴ χώρα. Ἡ Λουγαρίνα ἔμωζε, καὶ ἢ Ἰδία ἢ Ἐλενα, ὑποστήριζαν τὸ ἀντίθετο. Κι' ἐπειδὴ ἢ Λουγαρίνα ἦταν ἢ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ τῆς, κ' ἢ Ἐλενα ἢ νοικοκυρὰ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς, σὲ τέλος, μετὰ πολλὰ, νίκησαν αὐτές. Ἐτσι ἀποφασίστηκε νὰ γυρίσῃ ἢ Ἐλενα σὲ Γαϊτάνι.

Κάθησαν ὡς που νὰ σουρουπώσῃ καὶ ξεκίνησαν οἱ τρεῖς.

— Ὡ, τί ὀλιθερὰ ἐπιστροφή! . . .

Ποῖος νὰ τοῦς εἴλεγε, ὅταν ἐμπαιναν στὴ χώρα μὲ τέτοια πομπή. . .

Ὁ κακόμοιρος ὁ Ἰζώρτζης δοκίμασε νὰ δανειστῇ τὸ καρρονταίνο τοῦ Καπνίσου, ποῦ θὰ τοῦς χωροῦσε ἴσασα-ἴσασα. Ἀλλὰ ὁ Κέκος δὲν τοῦ ξανάκαμε τὴ χάρη. Εἶχαν μόνο τὸ γαῖδούρι ποῦ ἔφερε τὸ πρῶτ' ὁ γέρο-Ματαράγκας· κατόρθωσαν νὰ βροῦν ἄλλο ἓνα. Καβαλλίκεψαν οἱ δύο γυναῖκες, κι' ὁ γέρος τίς ἀκολουθῆσε πεζός. Ἀμα κουραζόταν, θὰ κατέβαινε ἢ γριά. Ὅσο γιὰ τὴν Ἐλενα, αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ κάμη βῆμα.

Ἐτσι σιγὰ σιγὰ καὶ κούτσα-κούτσα, ἔφτασαν σὲ χωριό. Ἦταν πιά νύχτα. Ἀπὸ τοῦς λίγους χωριανούς ποῦ ἔτυχε νὰπαντήσουν σὲ δρόμο, κανέννας δὲν ἐγνώρισε τὴν Ἐλενα, κουκουλωμένη πάνω σὲ γαῖδούρι. Οὔτε τῶναζε ὁ νοῦς κανενός, πῶς ἦταν ἢ τρισμακαρισμένη νύφη τῆς Κυριακῆς, αὐτὴ ποῦ γυρίζε τὴν Ἰρίτη τὸ βράδυ, σὲ τέτοιο χάλι, σὲ πατρικὸ τῆς. . .

Μπήκαν σὲ σπίτι κι' ἀνέβασαν τὴν Ἐλενα, μισοπεθαμένη, χωρὶς νὰ τοῦς πάρῃ εἰδηση κανέννας. Ἡ Ἐλενα ξαπλώθηκε σὲ παρθενικὸ τῆς κρεβάτι, ποῦ ἦταν ἀκόμα ὀ-

πως τὸ εἶχε ἀφήσει. Καὶ τότε τὴν ἔπιασε τὸ μεγάλο παράπονο.

— Ὡ, Κωσταντῆ, Κωσταντῆ! φώναξε ἀπαρκαχτικά· τί σκληρὰ ποῦ μ' ἐγδικιέσαι, χωρὶς νὰ σοὺ φταίω σὲ τίποτα!

Ἦ

Στὸν ὕπνο καὶ στὸν ξύπνο

Ἦστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, βγήκε λόγος στὴ χώρα καὶ σὰ χωριὰ, πῶς ἢ ὠραία Ἐλενα, ἢ χρυσομαλλοῦσα, νιδνυφή, ἀρρώστησε ξαφνικά καὶ πῆγε σὲ χωριὸ τῆς γιὰ νὰ γιάνῃ. Κανείς δὲν ἤξερε τὰ κατέκαστα αὐτῆς τῆς ἀλλόκοτης ἀρρώστειας, παρὰ οἱ στενοὶ συγγενεῖς κι' ὁ κουμπάρος ὁ Παπαζήσης. Οἱ δικοὶ τοῦ Ἰζώρτζη μάλιστα, κι' ὁ ἴδιος δὲν ἤξεραν, καθὼς εἶπαμε, οὔτε τίνος ἦταν τὸ φάντασμα ποῦ βισάνιζε τὴν ἄρρωστη. . .

Ὁ Ἰζώρτζης ἔστελνε κάθε μέρα σὲ Γαϊτάνι, γιὰ νὰ μαθαίνῃ τί κάνει ἢ Ἐλενα. Μιὰ φορὰ μάλιστα, δὲ βιάστανε, καὶ κρυφ' ἀπὸ τὴν μητέρα του, πῆγε κι' ὁ ἴδιος νὰ τὴν ἰδῇ. Ἡ νύφη, κλεισμένη στὴν κάμαρά τῆς, δὲν τὸν δέχτηκε μὲ κανένα τρόπο. Τὰ πεθερικά του ὄμως τοῦ εἶπαν πῶς μὲ τ' ἀγιστικά καὶ τὰ θεοτικά ποῦ τῆς ἔκαναν, πῆγαινε σὲ καλύτερο καὶ πολὺ γλήγορα θὰ ἦταν σὲ θέση νὰ ξαναγυρίσῃ «σὲ σπίτι τῆς». Κι' ὁ φτωχὸς ὁ Ἰζώρτζης ἔφυγε μὲ τὴν ἐλπίδα. . .

Τοῦ εἶπαν φέμματα, γιὰ νὰ τὸν ἡσυχάσουν. Κάθε ἄλλο παρὰ σὲ καλύτερο πῆγαινε ἢ δυστυχισμένη. Ἐξακολουθοῦσε νὰ βλέπῃ τὸν πεθαμένο καὶ στὸν ὕπνο τῆς καὶ στὸν ξύπνο, κι' αὐτὸ τὴν εἶχε ρίξει σὲ μιὰ κατάσταση ποῦ ἦταν ἀληθινὸς μαρμασμός. Δὲν μποροῦσε οὔτε νὰ φάῃ, οὔτε νὰ κοιμηθῇ. Μὲ τὸ στανιδὸ ἔπινε λίγο ζουμί ἢ λίγο γάλα, καὶ κάθε τόσο πεταχόταν ἀπὸ τὸν ὕπνο τῆς τραμαγμένη. Ἀλωμὴ, κινεῖτο κι' ἀδυνατίζε ἀπὸ μέρους σὲ μέρους. Στεκόταν ὀδοκλήρες ὥρες, χωρὶς νὰ βγάξῃ ἀπ' τὸ στόμα τῆς μιλιὰ, μὲ τὰ μάτια ἀγριεμένα, μελανὰ ἀπὸ κάτω κι' ἀκίνητα. Δὲν ἔκανε καμιμὰ δουλειά· οὔτε συλλογιζόταν τίποτ' ἄλλο, παρὰ τὸν Κωσταντῆ ποῦ τὸν φοβόταν καὶ τὸν Ἰζώρτζη ποῦ τὸν ἀγαποῦσε. Γιατὶ τώρα ἀγαποῦσε ἀκόμα περισσότερο τὸν ἀντρα τῆς καὶ τὸν ἤθελε, κ' ἦταν δυστυχισμένη ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν χαρῇ.

Τὴν ἡμέρα καθόταν καὶ μοναχὴ τῆς, ἀλλ'

ἀμα βράδυαζε, ἤθελε ἀνθρώπο κοντά της. Τὸν περισσότερο καιρὸ τὸν περνοῦσε ξαπλωμένη στὸ κρεβάτι. Ἐνὶ νύχτα, στὴν κάμαρά της, εἶχε συντροφιά τῆ μάγνα της.

Ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὁ γέρο-Ματαράγκαινα, ποὺ ἦταν φρόνιμος ἀνθρώπος, εἶπε νὰ κρᾶξουν ἕνα γιατρό. Ἡ Ματαράγκαινα ἔμωε προτίμησε νὰ κρᾶξη τὸν παπά. Κι' ὁ παπάς διέταξε τὴν ἄρρωστη, μιά, δύο, τρεῖς φορές. Τοῦ κάκου! Τὸ φάντασμα τὴν ἐβασάνιζε καὶ στὸν ὕπνο της καὶ στὸν ξύπνο. Τώρα μάλιστά δὲν τόθλεπε μόνο, παρὰ καὶ τὸ ἄκουγε. Τοῦ μιλοῦσε, κι' ἐκεῖνο τῆς ἀποκρινόταν:

«— Κωσταντῆ, λυπήσου με!..

«— Πῶς δὲ μὲ λυπήθηκες ἐσὺ καὶ μάφησης νὰ πεθάνω;..

«— Ἐλεος, Κωσταντῆ!..

«— Ὅχι, θὰ πεθάνῃς καὶ σὺ! Ἄ δὲ σὲ πῆρα ζωντανός, θὰ σὲ πάρω πεθαμένος».

Κι' ἀφοῦ δὲν ἔκανε τίποτα ὁ παπάς μὲ τὰ διαβάσματά του, ἡ Ματαράγκαινα ζήτησε συμβουλὴ ἀπὸ μιὰ γριά χωριανή, ποὺ ἤξερε πολλά. Ἐτῆς ἐμπιστεύτηκε μὲ χιλίους ἄρτους νὰ μὴ τὸ φανερῶσιν, πῶς ἡ Ἐλενα ἔθλεπε τὸν ἥσκιο τοῦ Κωσταντῆ. Κ' ἡ πολύξερη τῆς εἶπε:

«— Δὲν εἶναι τίποτα, κυρά μου, νὰ σὲ χαρῶ. Φαίνεται πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ μακαρίτη δὲ βρῆκε ἀκόμη ἀνάπαψη καὶ τριγυρίζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Ποῦς τὸ ξέρει τί κρίματα θὰ ἔκαμε στὴ ζωὴ του κι' αὐτὸς ὁ χριστιανός. Μπορεῖ καὶ φονικό, ἔτσι ἀψὺς ποὺ ἦταν... Τὸ λοιπὸν, πρέπει νὰ κάμετε μιὰ λειτουργιά γιὰ τὴν ψυχὴ του μὲ συλλεῖτουργο' νὰ μοιράσετε λεφτά καὶ ψωμιὰ στοὺς φτωχοὺς, καὶ νὰ στείλετε στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας ἕνα ἄσπρο ἀρνί. Ναί, νὰ σὲ χαρῶ. Κάμετέ τα, ὅπως σὰς τὰ λέω, κ' ἡ ψυχὴ τοῦ ἁμαρτωλοῦ θάναπαυτῆ, κ' ἡ Ἐλενά σου, χαιράμενη καὶ χιλιόχρονη, δὲ θὰ ματαΐδει τὸ παραμικρό.»

* *

Δὲν ἦταν καὶ πολὺ εὐκολο νὰ γίνουν, κι' ἔμωε ἡ Ματαράγκαινα τὰ κατάφερε.

Ὅλη ἡ δυσκολία ἦταν αὐτῆ: Πῶς θὰκανε λειτουργιά καὶ μνημόσυνο κι' ἄρτοδοσία γιὰ τὴν ψυχὴ ἐνὸς ξένου; Ἐθᾶλεσαν οἱ συγγενεῖς του; Γιατί καὶ μάγνα εἶχε κι' ἁδέρφια, ὁ Κωσταντῆς. Νὰ μὴν ἔλεγε στοὺς παπάδες τὸνομά του γιὰ νὰ μνημονευτῆ; Ὅτεσ ἔλα θὰ πῆγαίναν χαμένα.

Κ' ἡ Ματαράγκαινα σοφίστηκε τὸ ἀκόλουθο: Θυμήθηκε πῶς τὸν παπούλη της τὸν ἔλεγαν Κωσταντῆ. Ἔνα πρωτὶ λοιπὸν προσποιήθηκε τὴν ταραγμένη κ' εἶπε στῆς γειτόνισσες, ποὺ τὴν ρώτησαν, πῶς ὁ παπούλης της τὴν ὄνειριασε καὶ τῆς παραπονέθηκε:

«— Ἔτσι μὲ ἀστόχησες ἐσὺ;.. Οὔτε μιὰ λειτουργιά νὰ μὴ στείλῃς τόσον καιρὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μου ποὺ βασανίζεται;»

Κι' αὐτὸ τὸ ὄνειρο, λέει, ἦταν τόσο ζωηρὸ καὶ τῆς ἔκανε τόση ἐντύπωση, ποὺ ἀποφάσισε, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν παπούλη.

Ἔτσι τὸ συλλεῖτουργο ἔγινε γιὰ Κωσταντῆ—ἔνομα γιὰ ὄνομα βλέπεις—κι' ἐφάνηκε πῶς ἔγινε γιὰ τὸ γέρο-Μάνεση. Ὁ κόσμος, στὸ χωριό, παραξενεύτηκε λιγάκι μ' αὐτὴ τὴν ἄψιμη θύμηση τοῦ παπούλη. Ἄλλο: τί νὰ πει κανεῖς, ἀφοῦ ἦταν ὄνειρο σὴ μέση; Καὶ τὸ Ματαράγκαινα εἶχε τὸ κακό νὰ ὄνειριάζεσαι συχνά...

Ἡ Ἐλενα πῆγε στὴν ἐκκλησία, ἔβαλε δύναμη, στάθηκε ἄρρητὸ σὲ στασίδι της ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, παρακάλεσε γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ «παπούλη» ὅσο θερμὰ δὲν προσευχήθηκε ποτὲ σὴ ζωὴ της, κ' ὕστερα μοίρασε μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια τοὺς ἄρτους καὶ τὰ τρισίνια στοὺς φτωχοὺς ποὺ εἶχαν μαζευτεῖ. Οἱ χωριάτισσες, ποὺ τὴν ἐθλεπαν, οὐχάριαζαν τὴν μάγνα της καὶ τὴν ῥωτοῦσαν:

— Εἶναι τὴν ἀρὰ γιὰ καλὰ ἡ Ἐλενά μας; θὰ πάη, μάτια μου, σὴ χώρα;

— Ἐ, ἔρπιζουμε στὸ Θεό, ἀπαντοῦσε ἡ Ματαράγκαινα· σὲ δυὸ-τρεῖς ἡμέρες ἀκόμα... νὰ δυναμῶσῃ καλύτερα...

— Ἄμὴ ὁ γαμπρός; πῶς δὲν ἦρθε σήμερα;

— Ἐ, δὲν τοῦ μνηθήσαμε... δὲν ἦταν, βλέπεις, καὶ κανένα ἐπίσημο πρᾶμμα.

— Ἔχεις δίκιο, νὰ σὲ χαρῶ... Πάντα μὲ ὑγεία, κυρά μου, χαρὰ κι' εὐτυχία στὸ σπιτάκι σου!

Ἐλεγαν οἱ γυναῖκες καὶ δὲν ἔδειχναν τίποτα. Μεταξύ τους ἔμωε ἀποροῦσαν πολὺ γιὰ τὴν ἀπουσία τοῦ Ἐζώρη. Τόσες ἡμέρες ἄρρωστη ἡ γυναῖκα του, καὶ νὰ μὴ φανῆ αὐτὸς στὸ χωριὸ παρὰ μιὰ φορά; Κι' ἔπειτα, γιατί νὰ στείλῃ τὴν νύφη σὴ μάγνα της, μόλις τὴν πῆρε; Δὲν τὴν κρατοῦσε καλύτερα σὴ χώρα, ποὺ εἶναι κ' οἱ καλοὶ γιατροὶ, νὰ

ἐκρρωστοῦσε γλιγορῶτερα;.. Ἔτσι κάνουν οἱ νύγαμπροι;..

Κ' οἱ κακὲς ὑποψίες ἔδιναν κι' ἔπερναν.

Ἐὰ καταλάβαινε ἕλ' αὐτὰ ἡ Ἐλενα. Ἄλλο: τί τὴν ἐνοιαζε γιὰ τὸν κόσμο!.. Αὐτὴ κοίταζε μονάχα πῶς νὰ μερώσῃ τὸν πεθαμένο ποὺ τὴν κατάρτεχε, γιὰ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸ ζωντανὸ ποὺ ἀγαποῦσε. Κι' ἄμα γινόταν αὐτό, εἶχε καιρὸ νὰ βγάλῃ καὶ τὸν κόσμο ἀπὸ τὴν πλάνη του...

Ἐνὶ ἴδιον μέρα ποὺ ἔγινε τὸ συλλεῖτουργο, ἡ Ἐλενα, μὲ τὴν ἐλπίδα ποὺ τῆς ἔδινε δύναμη, ξεκίνησε γιὰ τὸ Μοναστήρι. Δὲν ἤθελε νὰ στείλῃ τὸ δῶρο της· ἤθελε νὰ τὸ δώσῃ μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια στὴν ἡγουμένησσο τῆς Παναγίας. Ἀπὸ τὸ κοπάδι τοῦ πατέρα της εἶχε διαλέξει τὸ πιὸ ἄσπρο καὶ θραφερὸ ἀρνάκι. Ἐθᾶλε, τὸ ἔπλυνε, τὸ χτένισε καὶ τοῦ φόρεσε στὸ λαιμὸ μιὰν ἀλίκην κορδέλλα. Καί, λίγην ὥρα ἀφοῦ ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησία καὶ σκορπίστηκε ὁ κόσμος, καθάλλικεψε τὸ μουλάρι, μὲ τὴν μάγνα της ποὺ θὰ τὴν συντρόφευε, καθάλλα αὐτὴ στὸ γαῖδούρι, καὶ μὲ τὸν Ἀλέξη,

τὸ κοπέλλι, ποὺ θὰ τὴς ἐδηγοῦσε στὸ Μοναστήρι πεζός.

Μάγνα καὶ κόρη φοροῦσαν ἐλόμματα, καὶ στὸ κεφάλι μαντήλια. Ὁ Ἀλέξης κρατοῦσε τὸ καπίτρι τοῦ μουλαριοῦ, κι' ἡ Ἐλενα εἶχε τὸ ἀσπρόμαλλο πρᾶβατο στὴν ἀγκαλιά της. Κι' ὅταν ζύγωναν νὰ φτάσουν στὸ Μοναστήρι, ὡς μισὴ ὥρα ὁδὸμο, ἡ Ἐλενα κατέβηκε ἀπὸ τὸ ζῶ, ἔβγαλε τὰ παπούτσιά της, ἔβασε τὸ εἶχε τᾶμα, καὶ κρατιώντας τα στὸ χέρι, μὲ τὸ ἀρνί πάντα στὴν ἀγκαλιά, ξεκίνησε μὲ τὰ πόδια.

Ἐνὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας, ποὺ δὲ σῶζονται σήμερα οὔτε τὰ ρεῖπια του, ἦταν χτισμένο σ' ἕνα ὑψωμα, στὴν ἄκρη τοῦ κάμπου, μακριὰ ἀπὸ κάθε χωριό, σὲ μιὰν ἀγρια τοποθεσία. Ἐν' ἀπόκρημνο μανοπάτι, γεμάτο χαλίκια κι' ἀγκάθια, ἔβγαζε στὴν κορφὴ τοῦ μικροῦ λόφου. Ἐὰ γυμνὰ πόδια τῆς Ἐλενας πληγγιώθηκαν κι' αἰμάτωσαν δέκα φορές, ὡς νὰ φτάσῃ στὴν ἀψηλὴ μάντρα μὲ τὴ βαρειὰ σιδερένια πόρτα. Ἐπείσε ἀποσταμένη σ' ἕναν πέτρινο πάγκο ποὺ ἦταν ἐκεῖ ἀπέξιμα, κι' ὁ Ἀλέξης τράβηξε τὸ σκοινὶ τοῦ κουδουνιοῦ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

Σὲ κοιτάζω μὲ τρόμο σὰ παρᾶξενα μίτια, μισητὸ σὺ, εἶδωλό μου, στὸν καθρέφτη ἀπ' ἀγνάντια, καὶ ζητῶ νὰ μαντέψω τῆς ψυχῆς σου τὸν πόθο, ποὺ κρυφὰ νὰ μοῦ φθεῖρη τὴ ζωὴ μου τὸν νοιάθω.

Σὲ κοιτάζω μὲ φρίκη, γιατί δαίμονα μοιάζεις· Ἄπ' τὰ πράσινα μίτια, σπύδες πρῶσινες βγάξεις, Καὶ τὰ χεῖλη, ποὺ τρέμουν στῶν φιλιῶν τὴ μαγεία, τὰ φιλιά σου ζητοῦνε στὸ γυαλὶ μὲ μανία.

Σὲ κοιτάζω μὲ πόνο σὸ ἐρωτόπληχτο βλέμμα, κ' ἕνα ῥῆγος θανάτου μοῦ παγώνει τὸ αἶμα. Μ' ἂν ὁ χρόνος ρυτίδες δὲ σοῦ σκάρει ἀκόμα, ἢ Ἄνια κρεβάτι σοῦ ἐτοιμάζει ἀπὸ χῶμα.

Εἶσαι ἐχθρὸς δυνατός, ὅμως πῶς δὲν τρομάζω, τοῦ ἐγὼ σου τὴ λίμνη μὲ πετριές τὴν ταραζώ, νὰ λιβάσω γυρεύω, μὲς σ' ἀπύθμενα βιάθη, τὰ τρολλὰ ποὺ σὲ πνίγουν τῶν ἐρώτων σου πάθη.

Τὸ Λεματογενθίμιον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου

Ἔγινε μιὰ φορὰ ἕνας νόμος: ὁ νόμος περὶ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Πόροι του, ἔλεγε, θὰ εἶναι: ὁ φόρος τῶν στοιχημάτων τοῦ Ἱπποδρομίου ἔνα 2% ἀπὸ τὸ φόρο τῶν δημοσίων θεαμάτων: οἱ εισπράξεις του ἀπὸ τὶς παραστάσεις. Τριάμισυ ἑκατομμύρια ὁ πρῶτος καὶ ἄλλα τόσα περίπου ὁ δεύτερος, ἐπὶ καὶ τρία κατ' ἐλάχιστον ὅρον ὁ τρίτος, δέκα ἑκατομμύρια τὸ χρόνο. Σ' αὐτὴ τὴν οικονομικὴ βάση στηρίχθηκε τὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο. Ποιὸς βρῆκε τότε τὴν ἐπιχορήγηση ὑπερβολικὴ; Ποιὸς τὴν εἶπε «σπατάλη»; Ποιὸς ἀνέταξε ὅτι τὸ Κράτος αὐτό, ποὺ ἀποφάσισε ἐπιτέλους νὰ ἰδρῦσθαι θεάτρο, θάκανε καλύτερα νὰ θεραπεύσῃ ἄλλες, πιὸ ἐπείγουσες καὶ πιὸ «κραυγάζουσες» ἀνάγκες τοῦ «ἑλληνικοῦ λαοῦ»; Κανένας! Μόνο μερικοὶ ἀντιπολιτευόμενοι, ἀπὸ κείνους ποὺ ἴτι κάνει ἡ Κυβέρνησις, θεωροῦν ἱερὸ τοὺς καθήκον νὰ τὸ κατακρίνουν. «Ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀπεναντίας, βρῆκαν καὶ τὴν ἰδέα θεάτρου, καὶ τὴν ἐπιχορήγηση γιὰ τὴν πραγματοποίησίν της μόλις καὶ μεταβίβας ἀρχετή».

Ἀλλά τί συνέβηκε μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ νόμου; Ἐνῶ ἐκείνοι, ποὺ διορίσθηκαν νὰ διευθύνουν τὸ ἴδρυμα, ἀρχισαν, μετὰ τὴν βάση ποὺ ταῦς εἶχαν ὀφείσει, νὰ συντάσσουν τὸν ὄργανισμὸν καὶ τὸν προϋπολογισμὸν, ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Οἰκονομίας, μετὰ τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχει κ' αὐτὸς ἀπὸ ἕναν ἄλλο νόμον, ἐδήλωσε ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ δώσῃ τὸ 2% ἀπὸ τὸ φόρο τῶν δημοσίων θεαμάτων γιὰ τὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο, γιὰ τὸν χρειάζεται γι' ἄλλα. Τοῦ εἶπαν, τοῦ ἠπέδειξαν, τὸν παρακάλεσαν: τίποτα, εἰμίει ἀνένδοτος. Ἔτσι τὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο ἀπόμεινε μετὰ τὰ τρία ποὺ θάχει ἀπὸ τὶς παραστάσεις του, ὅταν θὰ ἐργάζεται καὶ, ἐννοεῖται, ἂν θὰ ἐργάζεται καλά. Μετὰ ἄλλους λόγους, τὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο ἐγκαταλείφθηκε σχεδὸν στήν τύχην του. Γιατί τί γενναῖο μπορεῖ νὰ κάμῃ μετὰ τριάμισυ μόνο ἑκατομμύριον, ἄς ποῦμε θετικά;... Γιὰ τὴν ἐγκατάλειψίν αὐτῆ, ἕκ μέρους τοῦ ἴδιου τοῦ Κράτους ποὺ τὸ ἴδρυσε, περιμέναμε νὰ διαμαρτυρηθῶν ἄλλο ἐκεῖνοι ποὺ τὸ χαιρέτησαν μετὰ τόσο ἐνθουσιασμὸ στήν ἀρχή. Ὅπως διαμαρτυρηθήκαμε τότε καὶ μεῖς. Σιωπασάν ὅμως, δὲν εἶπαν λέξη. Καὶ τώρα βγαίνον νὰ διαμαρτυρηθῶν γιὰ... σπατάλη!

Καὶ ποιὰ εἶναι ἡ σπατάλη αὐτῆ; Οἱ μισθοὶ ποὺ παίρνουν ἐκεῖνοι ποὺ διορίσθηκαν γιὰ τὴ λειτουργία του, — ὁ διευθυντής, τὰ μέλη τῆς ἐ-

κτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ ταμίας, ὁ γραμματέας, ὁ σκηνοθέτης, ὁ βοηθὸς του, ὁ φροντιστής, οἱ κλητῆρες! Τί ἤθελαν λοιπόν; Νὰ γίνῃ Ἐθνικὸ Θεάτρο χωρὶς τὸ ἀπαραίτητο προσωπικὸ; Νὰ γίνῃ δραματικὴ Σχολή, χωρὶς διευθυντὴν καὶ καθηγητῆς; Ἡ νὰ ἐργάζωνται χάρισμα ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; Ἡ νὰ παίρνουν λιγώτερο ἀπὸ τέσσερις χιλιάδες τὸ μῆνα π. χ.: τὰ μέλη τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ τὴν ἐργασία κ' εὐθύνην ποὺ ἔχουν; Ἡ Θεάτρο θάρχησι μετὰ τρεῖς μῆνες τὶς παραστάσεις του. Δὲν ἔπρεπε νὰ διορισθῇ ὁ σκηνοθέτης ποὺ θὰ προετοιμάσῃ τὰ ἔργα; δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχουν προσληφθῆ ἀπὸ τώρα κ' οἱ ἠθοποιοὶ ποὺ θὰ τὰ μάθουν; Πῶς τότε οἱ παραστάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ θὰ διαφέρουν ἀπὸ τὶς συνηθισμένους καὶ κάνουν τᾶλλα θεάτρα, βιαιστικά κ' ἐκ τῶν ἐνόγων; Ἀκούστηκε ποτε κ' ἡ πῆτα ὀλάκερη καὶ τὸ σκυλι χορτάτο;

Ἄν ἡ ἀπρόσκοπτη λειτουργία τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου θεωρεῖται σήμερον κάπως προβληματικὴ, δὲν εἶναι γιὰ τὴν γίνεται ἡ φανταστικὴ σπατάλη ποὺ καταγγέλλουν — σπουδαία οἰκονομία, βλέπετε, ἂν ἐλαττώνονταν οἱ μισθοὶ τοῦ προσωπικοῦ καὶ στὸ μισθὸ! — ἀλλὰ γιὰ τὸ ἴδρυμα στερήθηκε ἑξαρχῆς τὸν σπουδαῖο του πόρο ἀπὸ τὸ 2% — τριάμισυ ἑκατομμύρια θετικά — κ' ἀφείθηκε νὰ καλύπτῃ τὸ ἔλλειμμά του ἀπὸ τὶς εισπράξεις του. Κι' ἀντί, ὅσοι τὸ ἀγαποῦν, νὰ διαμαρτυρηθῶν γι' αὐτὴ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κράτους, διαμαρτυροῦνται γιὰ τὸν μισθοδοτοῦνται ἐκεῖνοι ποὺ ἐργάζονται!

Ἡ ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου εἶναι αὐτή: Δύσκολα μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον του, γιὰ τὸν δὲν ἔχει τοὺς πόρους ποὺ χρειάζεται. Ὅλα τᾶλλα εἶναι λόγια, ἐμπάθειες καὶ μιξέριες. Θὰ μᾶς ποῦν, ὅπως μᾶς τὸ ξανάπαν: Ἐμεῖς ὑποστηρίξαμε ὅτι καὶ μετὰ πέντε ἑκατομμύρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνο τὰ δύο νὰ παρέχῃ τὸ Κράτος, μπορούσας νὰ γίνῃ τὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο. Ναι, ἀλλὰ στήν ἀρχὴ μικρά. Μετὰ θύασι ἀπὸ 20 πρόσωπα καὶ μετὰ διοικητικὸν, τεχνικὸν κ' ὑπηρετικὸν προσωπικὸν ἀπὸ ἄλλα τόσα. Δὲν μᾶς ἀκούσαν. Κι' ὁ νόμος τὸ θέλησε ἀπ' τὴν ἀρχὴν μεγάλο. Μεγάλον λοιπόν τὸ σχεδίασαν καὶ κείνοι ποὺ κἀλέσθηκαν νὰ τὸ ὀργανώσουν. Φυσικά, ὅσοι βρέθηκαν στήν ἀνάγκη νὰ κάμουν οἰκονομίες. Περιόρισαν τὸν προϋπολογισμὸν σ' ἕξι ἢ ἑπτὰ, νομίζω, ἑκατομμύρια τὸ χρόνο. Καὶ γιὰ μεγάλες ἐπισκευές κ' ἀνεγέρσεις νέων κτιρίων, πήραν τὴν ὑπόσχεσιν πῶς θὰ βρεθῶν ἄλλοι πόροι στὸ μέλλον. Ἀλλὰ τί βγαίνει; Ὅσο ἀπὸ τὰ ἕξι ἢ ἑπτὰ ἑκατομμύρια, τὰ τρία πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὶς παραστάσεις, ἡ ὑπόσχεσι τοῦ Ἐθνικοῦ Θεά-

τρου, τοῦ μεγάλου, μένει πρόβλημα, ποὺ ἡ λύσις του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλὴν τὴν τύχην, — ἢ τὴν καλὴν τὴν πορείαν, ποὺ εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιον: Ἄν ἀρξάνται τὰ ἔργα του καὶ τραβήξουν τὸν κόσμο, ἔστω ἂν ἔχῃ στήν ἀρχὴν ἀποτυχίες κ' ὁ κόσμος τοῦ γυρίσῃ τὴν ἀρχήν, πεθαίνει. Ἔτσι ἡ ἀλλοιότης, δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ παραπαίῃ κ' ἔργα ποὺ δὲν εἶναι γιὰ πολὺν κόσμον, ὅπως θάκανε ἂν εἶχε μιὰ ἐπιχορήγηση ἀρχετή. Καὶ μιλοῦν ἀκόμα γιὰ σπατάλη!... Γ. Β.

Υ. Ρ. — Εἶχαμε γράφῃ τῆς τελευταίας, ὅταν ἐμάθαμε ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, θεωρητικὴ ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Τύπου, ἀποφάσισε νὰ καλέσῃ τὸ Δ. Συμβούλιον καὶ νὰ ζητήσῃ ἀναθεώρησιν τῶν ὅσων τῶρα ἀποφάσεων του. Νὰ ἐγκαταλειφθῇ δηλαδή ἡ ἰδέα θερινῆς περιόδου σὲ «Διονύσια», καὶ νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ ἐπισκευὴ τοῦ πρώην Β. Θεάτρου, ὥστε νὰ γίνῃ ἐκεῖ ἡ ἐναρξὴ τῶν παραστάσεων τοῦ Ἐθνικοῦ μετὰ ἕνα ἔτος τοῦλάχιστον! Θὰ διαμαρτυρηθῶν, ζητώντας περισσότερη σταθερότητα καὶ σοβαρότητα. Ἄν εἶναι, κάθε φορὰ ποὺ θὰ γίνεται μιὰ ἐπίθεσις ἀπὸ τὸν Τύπον, νὰ θεωρηθῶνται τόσο ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ τὸ Συμβούλιον, ὥστε νὰ ἐγκαταλείπουν ἀποφάσεις, ποὺ ἀρχισαν κίολα νὰ τις ἐκτελοῦν, καὶ νὰ αρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν — οἶβη, ξήλωνε — μπορεῖ βέβαια νὰ ἐκπληρωθῇ ἔτσι ὁ σκοπὸς τῶν ἐχθρῶν, ποτε ἥμιος καὶ τῶν φίλων τοῦ Θεάτρου, ποὺ ἀνυπομονοῦν μετὰ τὸ δικαίον νὰ τὸ ἴδωσιν καὶ νὰ τὸ χαροῦν πραγματοποιημένο. Γ.

Ἡ Τεσσαρακονταετία τοῦ κ. Αἰγινήτη

Συμπληρώθηκαν σαράντα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἀνέλαβε ὁ κ. Αἰγινήτης τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, κ' ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸ Σάββατον 24 Ἰανουαρίου, γιόρτασε τὸ ἑορταστικὸν μετὰ μιὰ πραγματικῶς σεμνὴ κ' ὀραία τελετή.

Μίλησαν πολλοί, ἕκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ Πολυτεχνείου, τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τοῦ Στρατοῦ κτλ. — ὁ κ. Βουρνάζος, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος, ὁ κ. Μαλιζέας, ὁ κ. Μαζαράκης, ὁ κ. Ἐπιμανουὴλ κ. — καὶ στὸ τέλος ἀπήνησε ὁ ἐορταζόμενος, εὐχαριστῶν ταῦς ἠμιλητὰς καὶ, ἀπὸ τὸν σταθμὸν αὐτὸν, καθὼς εἶπε, ἐπιθεωρῶν κ' ὁ ἴδιος, μετριοφρονέστατα καὶ συγκινητικώτατα, τὴν μεγάλην σταδιοδρομίαν του:

Ὁ κ. Αἰγινήτης ἐπέμεινε κυρίως στὰ ἐμπόδια κατὰ τῶν ὁποίων εἶχε νάντιαλαίαν γιὰ νὰ κάμῃ τὸ καλὸ σ' αὐτὸν τὸν τόπον ὡς ἐπιστήμων, ὡς πατριώτης κ' ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, καὶ προπάντων γιὰ νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸ σχεδὸν ἀνύπαρκτον τότε Ἀστεροσκοπεῖον, καὶ νὰ ἰδρῦσῃ ἀργότερα, ὡς ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν. Ἡ σταδιοδρομία του, εἶπε, δὲν ἦταν παρὰ ἕνας «ὁδὸς μετ' ἐμποδίων», ὅπως εἶναι κάθε ἐπιστήμονος ποὺ κατὰ θέλει νὰ κάμῃ, ἐπάνω-κάτω παντοῦ, καὶ προπάντων στήν Ἑλλάδα... Γ.

Ἡ «Νέα Ἔστις», τιμᾶσι τὸν ἄνδρα, στὸν ὁποῖον τόσα ὀφείλει ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιστήμη κ'

ἡ Ἑλληνικὴ Πατριδα γενικά, θάφιερῶσθαι μερικὰς σελίδας τοῦ ἐρχομένου τεύχους στήν Τεσσαρακονταετία τοῦ κ. Αἰγινήτη. Ζ.

† Σπύρος Τσαγγάρης

Ἐνας θάνατος κεντᾶ πάντα τὴν μνήμην τῶν ζωντανῶν. Ἡ ζωὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἰδῶν σημειώσῃ μιὰ γόνιμὴ δρῶσις εἶναι πάντα ἕνα ἐμπόδιον γιὰ νὰ τὸς ἀναγνωρίστωσιν οἱ ἀρετῆς τους. Ὁ θάνατος σαρώνει τὸ ἐμπόδιον αὐτὸ καὶ ἡ μνήμη τῶν ἀνθρώπων, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸ φόρον τῶν ἀντιπαθειῶν καὶ τῆς ἐριστικῆς διαθέσεως, βλέπει καθαρά τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν ἀρετὴν του, βλέπει τὴν συμβολὴν του στὸ οἰκοδόμημα ποὺ φτιάχνει μέρα μετὰ τὴν μέρα στὸ κοινωνικὸ σῶμα. Ὁ Μαυρίκιος Μαίτρλιγκ στὸ «Θησαυρὸν τῶν ταπεινῶν» ἀπὸ τὴν ἠθικὴν συνείδησιν τῶν ζωντανῶν ποὺ ἀναδέχεται ὅταν ἕνας ἄνθρωπος κοίταται νεκρὸς μπροστά τους, τὴν ὀνομάζει μεταφυσικὴ ἠθική.

Ὁ Σπύρος Τσαγγάρης, ὁ διευθυντὴς καὶ ἴδρυτῆς τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου τῶν ἑφημερίδων, ποὺ πέθανε τὸν περασμένον μῆνα, ἀντίγραψε δύο φορὰς τὴν μεταφυσικὴν αὐτὴ ἠθικὴν τῶν ἀνθρώπων. Τὴν μιὰ ζωντανὸς καὶ τὴν ἄλλη νεκρὸς. Ὅταν ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐνεργὴν ἀνάμιξιν στὰ πράγματα τοῦ πρακτορείου, ἰπέθ τοῦ μακαρίτου γιοῦ του, Γιάννη Τσαγγάρην, ὅλοι ἐκεῖνοι, ποὺ τὸν κατηγοροῦσαν, σκέφθησαν πῶς ὁ Τσαγγάρης εἶχε καὶ ἀρετῆς. Τὸν εἶδαν ἐπαγγελματικῶς νεκρὸν καὶ γι' αὐτὸ ἐπιτρέψανε στήν μεταφυσικὴν ἠθικὴν τὸν νὰ ἰδῇ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐργάτη μετὰ τὴν καλοσύνην ποὺ εἶναι ἴσως τὸ μόνο ἀγαθὸν στή ζωὴν. Τώρα πάλι ποὺ πέθανε, ἔδοθη τὸν ποὺ χαρὴ καὶ πολὺ μέλας γιὰ νὰ γιομιστοῦν ἐντυπα καὶ νὰ ἠμνηθῶν οἱ ἀρετῆς τοῦ Σπύρου Τσαγγάρη. Τοῦτο φυσικά εἶναι ἕνας κανὼνας στ' ἀνθρώπινα πράγματα, τὸν ἀναφέρω ὅμως, γιὰ τὸν ὅταν διάβασα ὅλη τὴν νεκρῶσιν φιλολογία στὸ θάνατον τοῦ δυνατοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, θυμήθηκα τὸν τρόπον ποὺ τὸν ἐγνώρισα.

Ἦταν σ' ἕνα γραφεῖο ἑφημερίδας. Ἦσαν δεκαοχτὼ χρονῶν, πρωτοετῆς φοιτητῆς καὶ δύκιμος συντάχτης στήν ἑφημερίδα αὐτή. Κεῖνες τὶς μέρες εἶχε βγῆ μιὰ ἄλλη ἑφημερίδα, καὶ ἡ κυκλοφορία τῆς δικῆς μας εἶχεν ὑποστῆ ἕναν μικρὸν κλονισμὸν ποὺ ἔκανε τὸ διευθυντὴν — ὄνομα καὶ μὴ χωριὸν — ν' ἀνησυχῇ σοβαρά. Ἡ ἀτμοσφαιρὴ κείνη τὸ βράδυ ἦταν ἐξαιρετικῶς ἠλεκτριζομένη καὶ ὅλη ἡ καταφορά ἦταν ἐναντίον τοῦ πρακτορείου. Αὐτὸ ἔφταιγε γιὰ τὰ φῶλα ποὺ εἶχαν χαρῆ. Αὐτὸ δὲν ἐφρόντιζε, αὐτὸ εἰδειχνε ἐγκληματικὴ ὀλιγωρία, κ' ἀκόμη τὸ πιὸ χειρότερον, λεγόνταν καὶ λόγια βαριά ποὺ ἄφηναν νὰ ἐννοήσουν πῶς τὸ πρακτορεῖον πρὸδιδνε. Ὁ Τσαγγάρης ἦταν ὁ προδότης ὁ τύπος ὁ ἐγκληματικὸς. Ὁ διευθυντῆς τὸν πήρε στὸ τηλεφῶνον καὶ ἡ συνομιλία στείθη κατὰ πόρον. Σὲ λίγο ὁ Τσαγγάρης ἐρχόταν στὰ γραφεῖα τῆς ἑφημερίδας. Ἀπὸ ὅσα εἶχα ἀκούσει, ἐνόμιζα πῶς θάβλεπα ἕναν ἄνθρωπον-τέρας, ἐνῶ μπροστά μου παρουσιάστηκε ἕνας ἄνθρωπος κοντόσωμος, ἀ-

πλὴς, ἥρεμος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔδειχνε τὴν παραμειωμένην ταραχή ἢ κατάτληξη γὰρ ὅσα συνέβαιναν. Εἶπεν μισοκράτη σὴ συνομιλίᾳ καὶ ἔγινεν μὴ τὸ διεύθυνε καὶ τὸν ἀρχισυντάκτη. Αὐτοὶ, νεορικοί, ἐξέθηται, ἀναναστασιασμένοι, μὲν χαμνίτην τὴν ψυχραιμία τους καὶ αὐτὸς ἥρεμος, ἀτάραχος, μ' ἓνα χαμόγελο καὶ μιὰ σοβαρῆ ἐκφραση εἰς αὐτὸ καὶ κατ' ἐξῆς. Ἀφοῦ τοὺς ἄκουσε καλά, ἀρχισεν καὶ αὐτὸς νὰ μιλά. Εἶχε πρόχειρα ἐπιχειρήματα, ἔβην καὶ ἓνα βγαλμένο ἀπὸ μαζοῦ πέτρα, γὰρ ν' ἀποδείξουν πῶσο πρόχειροι ἦσαν οἱ λογαριασμοὶ τῶν δημοσιογράφων, καὶ ἀράδιωκε περιστάτικῶς ἓνα καὶ ἓνα, καὶ ἀποδίδιναν πῶς ἂν ἡ ἐφημερίδα ζῶσιν, ἂν στάθηνε σὰ πρῶτα δύοζοζα βήματα της, ἂν μπόρουν ν' ἀντιμετωπιῶν μπόρε καὶ μπόρε, ὅλ' αὐτὰ τὰ κατόρθωσε μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ πρινοξοξοξο, καὶ ἰδιαιτῶτα ὁ ἴδιος ὁ Ἰσακίδης, τὴν εἶχε βοηθήσει μὲν καθε δυνατὸ τρόπο. Πρὸς τὴν λοιπὴν ἢ ταραχὴ καὶ ἢ ἀναστάτικη: Τὶ ἦταν αὐτὸ καὶ ἔκανε δύο ἀνθρώπων νὰ χάσουν τὴν μνήμη τους, ἀντὶ νὰ σταθοῦν φρέζα καὶ νὰ σκεφτοῦνε τί μποροῦσε καὶ τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ; Καὶ ὅταν εἶπε αὐτὸ καὶ εἶδε πῶς οἱ δύο συνομιλητῆς του εἶχανε σοφίας καὶ εἶχαν ἀρχισεν νὰ καταλαβαίνουν τὸ λάθος τους, αὐν νὰ ξέγραψε ὅλα ὅσα εἶχαν εἰπῆ, τοὺς εἶπε: «Ἐλάτε τώρα νὰ ποῦμε τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ». Καὶ ὁ ἀνθρώπος ἤρχισεν πρῶτα νὰ σῆζε κατὰ ὅλους τὶς πολῦτιμες πληροφορίες καὶ εἶχε σὺν-λέξει γὰρ τὰ οικονομικὰ της ἀντίπαλῃς ἐφημερίδας, γὰρ τὰ νομιολογικὰ αὐτῶν καὶ σχεδίαζε, γὰρ χιλίεσι δύο λεπτομέρειαις καὶ ὅταν ἦρθε σὲ ζήτημα τοῦ τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ, εἶπε πέντε κοινὲς ἀσφαλίαι, σωστῆς, μετρημέναι καὶ πρακτικῆς. Ἐκάμε καὶ μιὰ δύο προβλήματα καὶ ἐφύγε. Δὲν εἶχε γελαστῆ σὲ παραμικρὸν, δὲν εἶχε πῆ τίποτα καὶ νὰ μὴν ἦταν ἀκριβοποιημένο καὶ ἀληθινόν.

Ὅταν ἔφηνε, μικροδύστη καθεὶς ἦταν, τυλιγμένος σὲ καλτὸ του, τὸν ἀκολούθησαν ὡς τὴν πόρτα. Ὅταν χαρῆκαίηκαμε, μοῦ εἶπε:

— Οἱ δουλειῆς δὲ ἔφηνε νεῦρα, ἀλλὰ κέραι καὶ ψυχή.

Αὐτὸ εἶχε καὶ ὁ Ἰσακίδης. Μικρὸς γαβριλὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ Μαριῆ, ἦρθε καὶ ἔγινε δημοσιογράφος. Ἦτανε χαμνίτης γὰρ νὰ δημοσιογραφῆ. Εἶχε ἐργαστικὴν θέληση καὶ ἐνθουσιασμό. Ἐπίστευε σὲ τὴν δύναμιν τῶν καὶ οἱ δυσκολίαι της ζωῆς δὲν τὸν τσάκιζαν, δὲν τὸν λύφιζαν, δὲν τὸν ἔκαναν νὰ σκεφθῆ τὴν υποχώρησιν. Ἀπὸ μιὰ υποτυπώδη ὀργάνωσιν γὰρ τὴν πούλησιν τὸν ἐφημερίδιον σὴν Ἀθῆνα, ἐφτιαξε ἓνα ὀργανισμό γερῶ, πανελλήνιου, μ' ἑκατοντάδες ἀναπροσώπου καὶ ἀπέραντο κύκλου ἐργασιῶν. Ἀλλὰ δὲν ὀφέλησε μονάχα τὴν ἐπιχειρήσιν του. Εἶναι ὁ κυριώτερος συντελεστῆς της προόδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου. Ἀν ἡ Ἑλληνική, ἢ καλύτερα ἡ Ἀθηναϊκή Ἐφημερίδα ἔγινε τὸ σχολεῖο τοῦ λαοῦ, ἂν φτάνη ὡς τὰ χωριὰ τῶν νησιῶν καὶ της Ρούμελης, ἂν ἔχη τὴν διάδοσιν καὶ ἔχει, αὐτὸ τὸ χροσισαίει σὲ Ἰσακίδη, καὶ ἔβηλε τὰ θεμέλια της πρακτορικῆς ὀργάνωσιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ τύπου. Ἐργάτης καὶ ἀνθρώπος, ψυχῆ καὶ καρδιά, μπόρουνε καὶ ἔφτιαξε ἀπὸ τὸ τί-

ποτα ἓνα κῶσιν. Χρειαζέται τάχα ἢ μεταρικῆ ἠθικῆ τοῦ Ματτερλιχ γὰρ νὰ τοῦ ἀναγνωριστῆ ἓνα τέτοιο ἔργον; Μοῦ φαίνεται ὅχι. Καὶ γὰρ τὸ Σπύρο Ἰσακίδη συνέβαινε τοῦτο τὸ παρόδοξο: Νὰ βρισκέται ψηλά, πολλὰ ψηλά σὲ συνειδήσιν καὶ ἐξέλιων ἀκόμη, καὶ εἶχαν ἓνα μικρὸ λόγον νὰ εἰποῦν γὰρ αὐτόν.

Μπ.

Ὁ Ψυχάρης καὶ ἡ Βιβλιοθήκη του

Ἀγαθὴ καὶ «Νέα Ἐστία».

Στὸ σημεῖωμα τοῦ καὶ Καιροφύλας γὰρ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Ψυχάρη, καὶ δημοσιεύτηκα σὲ περιγραμμένον σὲ φύλλο, ἀπὸ ἀφορμῆ τοῦ α' τόμου τοῦ Καταλόγου της, καὶ ἔβγαλε ἢ Διεύθυνσιν της Βιβλιοθήκης της Βουλῆς, εἶναι φανερὴ μιὰ προσπάθεια δυσφημισμοῦ τόσο ἐντονῆ, καὶ θάξιζε τὸν κόπον νὰ μῆς ἀπασχολῆσιν, ἂν δὲν ὕπηρχε, παρῶλα μ' αὐτὴν, σὲ σημεῖωμα ἐν ἄλλο ἐλάττωμα, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ μείνη ἀνεξέλεγκτο: ἢ ἀπόλυτη ἀνακρίβεια. Γὰρ τοῦτην θὰ ἠθελα νὰ διαμαρτυρηθῶ καὶ θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ φιλοξενῆσιν τὴν ἀκόλουθη γραμμὴ σὲ σὴ σελίδες σου.

Πρῶτα-πρῶτα ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ρενάν δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Ψυχάρη—τὸ εἶπε καὶ τὸ ξανάπε ὁ μακαρίτης. Ἀς μὴν ἀπορῆ ὁ καὶ Καιροφύλας, πῶς ὁ Ψυχάρης εἶχε ἐνδιαφέρον γὰρ τὴς σημαντικῆς γλώσσας καὶ τὴν Ἀγία Γραφή, λίγον ἂν πρόσχε, θὰ μποροῦσε νὰ τὸ πιστοποιῆσιν μοναχὸς του: τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ βιβλία, καὶ χωρὶς συζητήσιν παραδέχεται πῶς ἀνῆκαν σὲ Ρενάν, ἔχουν δημοσιευτῆ, ὅπως βλέπομε σὲ τὸν κατάλογον, πολλὰ μετὰ τὸ θάνατόν του!

Ξεφυλλίζοντας κανεῖς κάπως προσεκτικὰ τὴς σελίδες τοῦ καταλόγου, ἀπορεῖ—νὰ πῶ καλύτερα ἀναναγχεῖ— καὶ βρῆκε ὁ καὶ Καιροφύλας τὴν ἐπιμνηστικὴν τῶν νεωτέρων μυθιστορημάτων, καὶ μάλιστα ὅχι ἐκ τῶν σοβαροτέρων. Ἀναφέρει τὸν Κόσαν Ντόυλ, τὸν Κουρτελὴν καὶ τὸν Ντὰ Βερόνα. Καὶ ὅμως τοῦ πρώτου ὑπάρχουν τέσσαρα βιβλία σὲ τὸν Κατάλογον, τοῦ Κουρτελὴν δύο καὶ τοῦ τελευταίου ἓνα καὶ μοναδικόν. «Πληθώρα» ὑπάρχει πραγματικὰ σὲ τὴς σπουδαίους νεώτερους συγγραφῆς: Chateaubriand, Chénier, Dante, χωρὶς νὰ ξεχνῶμε πῶς γὰρ τοὺς ἀρχαίους ὑπάρχει ὅλη ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Tenbner (26 σελίδες τοῦ καταλόγου) καὶ γὰρ τοὺς Βυζαντινοὺς ἢ σιερὸ τῆς Βόννης καὶ ἢ σπανιώτερη της Βενετίας. Ἦ προκατᾶληψη ἔκαμε τὸν καὶ Καιροφύλας διόλου νὰ μὴν προσέξῃ τὸ πλῆθος τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράματα, κυρίως γλωσσολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ καὶ ἱστορικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ οὔτε νὰ ἐκτιμῆσιν μερικῆς σπάνειαι καὶ πολῦτιμες ἐκδόσεις; Μὰ ὁ καθεὶς καὶ θὰ ξεφυλλίσῃ τὸν κατάλογον μπορεῖ νὰ δῆ πῶσο αὐτὸ, καὶ βεβαίως τὸ σημεῖωμα, πῶς δηλ. τὰ νεώτερα μυθιστορήματα εἶναι πολλὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σοβαρὰ καὶ ἐπιστημονικὰ βιβλία, εἶναι μακρὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

Μὰ, ἔστω καὶ νάταν ἔτσι; καὶ ἢ ἦταν τὸ

σημῆμα; Πῶς ὁ Ψυχάρης σταπαιλοῦσε τὸν κατὰ του διαβιάζοντα μοντρενα φορμόσιν; Ἀν μὴ ἀρίστον οἱ ἀκριβοὶ ψυχολογικὰ περιστατικὰ μέσαι ἀπὸ καταλόγου βιβλιοθηκῶν, αὐν αὐτὸν καὶ ἐπεξελε ὁ καὶ Καιροφύλας; ἂν ἤθελε ἄρα κανεῖς, σταπαιλοῦσε καὶ ἀκριβοῦσαι, καὶ βρῆκε ἓνα συμπέρασμα ἀπὸ τὸ ξεφύλλισμα τοῦ Καταλόγου αὐτοῦ, καὶ τὸ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ εἶπαι ἄλλο, καὶ πῶς ὁ ἀρχισεν τὸν δημοσιογραφὸν καὶ κλάσιναι πέρον, ἦταν ἓνα ἀνθρώπος μὲ σπάνια καὶ πλατεῖα μόρφωσιν, καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ἐνδιαφέρον δὲν περιοριζόταν σὲ στενὰ ὄρια τοῦ κλάδου του, καὶ πῶς ἀκόμη καὶ ἔπει ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα ἦταν ἓνα ἀνθρώπος καὶ τὸν ἐνδιέφερον ἢ λογοτεχνία, ἢ φιλοσοφία, ἢ ἱστορικῆ. Γὰρ τὰ αὐτὰ καὶ ἡ βιβλιοθήκη του—καὶ ἀπὸ τὴς μεγαλυτέρας καὶ εὐτόχου καὶ ἔχη Ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς ἢ βιβλιοθήκης, μὴν τὸ ξεχνῶμε— εἶναι ἀπόζητα γὰρ τὸν τόπον τὸν καὶ ἔπρεπε ὡς τὸ νὰ θέλομε νὰ βγάλωμε καίσιαι καὶ παρατηρήσιαι ψυχολογικῆς, ὅπως πῶς νὰ τὸ καὶ ὁ καὶ Καιροφύλας, γὰρ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ψυχάρη, ὑπάρχει μεγάλη διαφορῆ. Γὰρ νὰ κρινῶμε τὸν Ψυχάρη ἔχομε τὰ βιβλία του, καὶ εἶναι δόξασι ὁ θεός, ἀρξεντὰ νὰ τὸν κρινῶμε ἀπὸ τὸν Κατάλογον τῶν βιβλίων του εἶναι, τὸ λιγότερον, ἀστατόνητον.

Με πολλὴ τιμὴ
ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἡ προτομή τοῦ Δημητρακοπούλου

Σεβαστὸ μου καὶ Σερόπουλε,

Τὰ λόγια τοῦ καλοῦ μας ποιητῆ Σ. Σάκη σὲ τὴν διάλεξιν τοῦ Ἀτελιῆ καὶ ἢ μονογραφία της Ἐπιμνηστικῆς Ἀθηναίας γὰρ τὸν ἀλησμόνητον Πολύβιον Δημητρακόπουλον, μοῦ θύμισαν τὰ ἀτυχήματα της προτομῆς του.

Ἐδοῦ καὶ δέκα χρόνια, ἢ ἔταιρία Ἑλληνικῆς Θεατρικῆς Συγγραφῆς εἶχε τὴν καλὴν ἐμπνευσιν ν' ἀποφασισθῆ νὰ στήσῃ μιὰ προτομὴ σὲ τὸν Πολύβιον Δημητρακόπουλον. Ἦ προτομὴ αὐτῆ γίνηκε ἀπὸ τὸν ἀγαλματοποιὸν καὶ Ροῦμην. Ἀλλὰ ἢ ἔταιρία τῶν Θεατρ. Συγγρ., δὲν ξέρε γὰρ ποιοὺς λόγους, τὴν ἀφῆκε σὲ μιὰ γωνίαν νὰ ξεχασθῆ.

Ἐλπίζω πῶς ἢ ἔταιρία καὶ ὁ Πρόεδρος της θὰ θυμηθῶν τὴν ὑπόθεσιν καὶ θὰ φροντισιν. Ἀν αὐτὸ μου τὸ γράμμα φέρῃ κάποιον θετικὸ ἀποτέλεσμα, θὰ θεωρῆσιν τὸν εἰς αὐτὸν μου ἐντυχισμένον. Καὶ θὰ σᾶς χροσιστῶ χάρι γὰρ τὴν ὑποστήρικξιν σὲ αὐτῆ.

Με ἐκτίμησιν καὶ σεβασμόν
ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΟΥΝΑΡΗΣ

Σ. τ. Ν. Ε.— Στὰς Ἀθήνας, δὲν εἶναι καὶ τόσο δύσκολον νὰ γίνῃ μιὰ προτομὴ. Ἀλλὰ τὸ δύσκολότερον πράγμα εἶναι νὰ στήσῃ κάποιον, ἦταν μάλιστα ὁ εἰκονιζόμενος εἶναι λογοτεχνῆς. Δὲν ὑπάρχει ἀκριβοῦσα, ὅτι ἢ ἔταιρία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφῆς δὲν ξέχασε κατόλου τὴν προτομὴν τοῦ Δημητρακοπούλου, καὶ ὑπῆρ-

ξε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδρυτῆς της ἀλλὰ θὰ προσέκομε σὲ ἀναπόβλητον ἐπιτόμην, ὅταν ἔχη τὴν στήσιν εἴτε σὲ τὸν Ἑθνικὸν Κήπον, εἴτε σὲ Ζάπτιον, εἴτε σὲ ἄλλο τοιαύτῃ Ἑπιτομῶν καὶ ἄριστων.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ. Δ. Καραβίδα: «Ἡ δημοκρατία καὶ ἡ αὐτοδιοίκηση ἐν Ἑλλάδι. Ἀνατύπωσιν ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπισημῶν».

Τὴ μελέτη αὐτῆ μπορεῖ κανεῖς νὰ τὴ διακριθῆ, καὶ τὸ ὄργανικόν περιεχόμενό της, σὲ δύο μέρη. Τὸ ἓνα εἶναι ἢ ἄσκησιν, ἢ ἄσκησιν διηλαθῆ κριτικῆ τοῦ ἰσχυρόν καὶ θεσπῶν ὡς πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοδιοίκηση σὲ τὴν Ἑλλάδι. Τὸ ἄλλο εἶναι ἢ θέσιν, δηλαδῆ ἢ διατύπωσιν τῶν θετικῶν κατευθύνσεων τοῦ συγγραφέως, μ' ἄλλα λόγια τὸ πολιτικὸν τὸ πρόγραμμα ὡς πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοδιοίκηση. Ἀξέπαινη καὶ ἀρξην μιὰ προσπάθεια, καὶ δὲν περιορίζεται σὲ στενότητα της ἀσκήσεως, ἀλλ' ἀπατολμᾶ μιὰ θετικὴ ἐργασία, καὶ πάντα εἶναι γονιμώτερη καὶ παραγωγικώτερη ἀπὸ τὴν ἄσκησιν. Ἀλλὰ σ' ὅλα τὰ πράγματα δὲν ἄρκει μόνῃ ἢ καλὴ θέλησιν.

Ἦ κριτικὴ τοῦ σημερινῶν μηχανισμοῦ της τοιαύτης αὐτοδιοικήσεως καὶ της πολιτικῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν σὲ ζήτημα αὐτό, δὲ νομίζω ὅτι ἔχει καμιά βαρύτητα. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἔχει, θαρροῦ, πολλὰ συγκεκριμένες παρατηρήσεις νὰ καὶ καὶ, καθεὶς πνίγει καὶ αὐτὰ καὶ ἔχει νὰ πῆ σὲ μιὰ σχετικὴ πολυλογία καὶ σὲ δημοσιογραφικὸν στόμνον, δὲν ἀπομένει τίποτα ξεκαθαρισμένο σὲ τὸν καὶ ἀναγνωστῆ καὶ δὲν ξέρε κανεῖς τί ἀκριβοῦς τοῦ φταίει τοῦ καὶ Καραβίδα. Διότι ἐπιτέλους, ὅταν ἔχη κανεῖς νὰ πῆ καὶ, τὸ λέει καὶ δίχως νὰ τὰν χρειαζονταί τόσες σελίδες, καὶ ὅταν ἔχη κάποια καλὴ πίστιν, δὲ μπορεῖ νὰ παραγνωρίσῃ ὅτι ἢ λειτουργία της αὐτοδιοικήσεως ἐβελτιώθη τελευταίως, μαζί μὲ τὴ βελτίωσιν τοῦ κοινοῦ τῶν νομαρχῶν καὶ ἀσχοῦν τὸν διοικητικὸν ἔλεγχον, καὶ ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον δείχνει πάντα ἰδιαιτέρη στοργὴ πρὸς τὸ θεσπῶ. Ἀλλὰ ὁ καὶ Κ. τὰ ἔχει μὲ τὴν «ἰθύνουσα τάξιν», μετὰ τὸ περιεχόμενον της Δημοκρατίας, μετὰ τὸ «νομικὸν βεβηλαρισμόν», μετὰ πολλὰ ἄλλα πράγματα. Καὶ δὲ μπορεῖ κανεῖς νὰ βρῆ τὸ αἶτιον ὅλης αὐτῆς της ἱερῆς ἐξεγέρσεως, καὶ ἂν διαβάσῃ τὸ θετικὸν μέρος της μελέτης του, δηλαδῆ τὸ πρόγραμμά του.

Ἐ, λοιπόν, σὲ πρόγραμμα αὐτὸ ἐπικρατεῖ ἂν ὅχι σύγχυσιν, πάντως ἀσάφεια ἐννοιῶν καὶ ἔξοχῃ ἀξιοσημεῖωτη. Ἀν μποροῦσε νὰ καταλάβωμε καλά, ὁ καὶ Κ. θέλει νὰ δοθῇ σὲ τὴν κοινότητα ἢ ἐξουσία ν' ἀσκή «κυριαρχικὰ καὶ μετὰ δικῆς εὐθύνης» τὴς ἐξῆς λειτουργίας: ἀγροσφάλεια, τοπικὴ φορολογία, κοινωνικὰ ἔργα, κοινωνικὴ πρόνοια, λαϊκὸν σχολεῖον, κατώτερη δικαιοσύνη. Προληπτικὸν ἔλεγχον τοῦ Νομαρχοῦ δὲ θέλει.

θέλει δὴ ὄργανα μέσα πρὸς τὴν κοινότητα: τὴ Γενική Συνέλευση, καὶ θὰ προτείνει τὰ μέτρα, καὶ τὴ Συμβουλία τῶν Ἀριῶτων, καὶ θὰ ἐγκρίνη ἢ ὁ ἄπορρήσιμος. Κι' ὁ Νομάρχης θὰ ἐκπεύσῃ τὴν ἀσπληρή ἐκτέλεση τῶν ἀπορρήσιμων τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἀριῶτων.

Τὰ ἀσπληρὰ ἀπὸ τὸ θεμελιώδες ὡς ἀντι-πιστημονικὸ αὐτοαποκλειστικόν. Πρῶτα-πρῶτα δὲν ἔξοχε οἷος ὁ ἴδιος, ὁ συγγραφεὺς, ἂν ζητῇ νὰ μεταβάλῃ τὴν κοινότητα πρὸς αὐτόνομους μικρὰς πολιτείας μετὰ δικῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας (ὅπως θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ συμπιεράσῃ τὴν ἐκρηγνύουσα ἐπιστημονικὰ τὴν ἐκφραση «κυριαρχίας κοινοῦ» ἢ ἂν θύλη νὰ τὴν διατηρήσῃ ὡς αὐτο-διοικουμένης χωρὶς διαστροφῆς, καὶ ἀσπληρὴν ἀπλῶς τὴν πολιτικὴν ἐξουσία τῆς μῆς καὶ μόνης Παλαιῆς (ὅπως θὰ μποροῦσε ἐπίσης νὰ συναγάγῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν διατήρηση τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς σημερινῆς διοικητικῆς κηδεμονίας, καὶ τὴν ἀσπληρὴν ὁ νομάρχης καὶ στὸ σύστημα τοῦ κ. Κ.). Ὡστε ἡ ἐπιστημονικὴ μορφή τοῦ κατισκεπασμένου αὐτοῦ εἶναι ἀπορρήσιμος. Εἶναι κυριολεκτικῶς μιὰ κοινότη-της.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Κ. δὲν ξεχωρίζει καθαρὰ δύο ἐννοιες τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης, καὶ εἶναι ἀρ-κατὰ στοιχειώδεις. Ἄλλο εἶναι ἡ μετατόπιση ἀπομνημονεύσας ἀπὸ τὸ κέντρο πρὸς περιφερειακὰ ὄργανα τοῦ κέντρου, (ὅποτε ἔχουμε τὴν ἀσπληρὴν ἐκκέντρωση) καὶ ἄλλο ἡ ἀφαίρεση ἀπομνημονεύσας ἀπὸ τὸ κέντρο καὶ ἡ ἀνάθεσσί της πρὸς ὄργανα ἐκλεγόμενα ἀπὸ τοπικοὺς ἐκλογικοὺς συλ-λόγους, (ὅποτε ἔχουμε τὴν ἀσπληρὴν ἀνακεντρώ-ση). Ἡ ἀνάθεση ὅμως τῆς διοικήσεως τῶν τοπικῶν ἀπομνημονεύσας πρὸς τοπικὰ αἵρετὰ ὄργανα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τόσο ἀπόλυτη, ὥστε ἡ διο-ίκηση αὐτὴ νὰ χωριθεῖ ἀπὸ κάθε ἐλεγχό- του κέντρου, γιατί ἡ θεωρία τῶν τοπικῶν ἀπομνημονεύσας δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ποτέ μετὰ τῆς τῶν γενικῶν. Ἐπειδὴ τὸ Κράτος εἶναι ὁ θεμα-τοφύλαξ τῶν δικαιωμάτων, ὅχι μόνο τῆς πα-ροῦσης γενεᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν γενεῶν τοῦ μέλ-λοντος, καὶ μ' αὐτῇ τὴν ιδιότητα δικαιούται νὰ ἐκπεύσῃ τὴν διαχείριση τῆς κοινοτικῆς περιου-σίας, ἄνευ οἱ δὲ δύο βίαιες δικαιολογοῦν βίαια-τάτα τὴν διατήρησιν τῆς λεγομένης διοικητικῆς κηδεμονίας.

Οἱ ἀπλές αὐτὲς ἐννοιες, αἰσθητικὴν ἐμφάνε-σιν μετὰ τὴν ἀνάθεσιν, καθιστοῦν φα-νερὰ τὴν ἀσπληρὴν καὶ ἐπικρατεῖα τῆς ἐπιδημιολογίας τοῦ κ. Κ. Ἦνα ἀπὸ τὰ δύο: ἡ θέλει νὰ μετα-βάλῃ τὴν κοινότητα πρὸς αὐτόνομους μικρὰς πολιτείας, πρῶτα, καὶ τὴν ἔλλοθεν εἶναι ἱστορικῶς ἀ-καταλόγητος: ἡ θέλει νὰ τὴν διατηρήσῃ ὡς κοι-νοῦ, ἀλλὰ φασττωμένον ἀπ' ἐνός μ' ἕνα μηχανισμὸν ἀνάγειτο, γραφειοκρατικὸν καὶ καθο-λογικῶν κοινοβουλευτικῶν, καὶ ἀπ' ἐτέρου μετὰ νέου βάρους ἀπομνημονεύσας (λαϊκῆ δικαιოსύνῃ π.χ.), καὶ καμμίαν κοινότητα δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ τὴν διεξαγάγῃ. Καὶ ἀπὸ κάτω-κάτω, κανένα πρα-κτικὸ ὑφέδος ἀπὸ τῆς δραματικῆς αὐτῆς μεταρ-ρυθμίσεως, κανένα ῥυθμὸς πρὸς τὴν γενικήν πορεία

τοῦ Κράτους, καὶ πρὸ πάντων καμμίαν ἀνακού-φιση πρὸς κοινοτικὴν ἀνάγκη.

Αὐτὰ παρατηρεῖ κανεὶς ἐπὶ σημεία ἐκείνα ὅπου θίγονται ὡς ἀπομνημονεύσας ἐπιστημο-νικῶν. Τὰ λοιπὰ ἀπομνημονεύσας δημοσιογραφία καὶ ὡς γενεῶν, ἡ δημοσιογραφία ἀξιοὶ καὶ κατορ-θῶναι πάντα νὰ εἶναι ἀνωτέρου πάσης κριτικῆς. Σημειώνω μόνο ὅτι οἱ ἀρκετὲς γνώσεις, καὶ ἔχει ὁ συγγραφεὺς πρὸς ζητήματα τὰ διοικητικά, ὁ κόπος τοῦ ὁ εὐλικρινῆς γὰρ τὴν ὑπαιθρο χόρο, ὁ ζήλος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός του γὰρ τὸ μέλλον τῆς χώρας, (ιδιότητες σπάνιες ἰσως ἐπὶ σημε-ρινῇ ἐποχῇ) θὰ μποροῦσαν νὰ γίνονταν γόνιμες καὶ χρήσιμες, ἂν προνοῦσαν ἀπὸ τὸ καθαρθῆ-ρουν μὴ ἀσπληρῶτα ἐπιστημονικῆς καταστάσεως. Τότε θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ ὁ κ. Κ. νὰ χτυπᾷ τὴν «ἐνδημικὴ ἀναρχία» καὶ λυμαίνεται, καθὼς λέει, τὸν τόπο μας. Γιατὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἡ ἀναρχία αὐτὴ (ἀναρχία δὲ ἐννοεῖ προφανῶς ὁ κ. Κ. τὴν συστηματικὴν ἔλλειψη σεβασμοῦ πρὸς τὴν παράδοσιν, πρὸς τὴν ἀξίαν, πρὸς κἄθε τι τέλος, καὶ ἡ παράδοσιν καὶ ἡ «καθεστῆσιμα τά-ξις» τὸ ἔχον τοποθετηθεῖ ἀποκάνω ἀπὸ μᾶς) ἡ ἀναρχία λοιπὸν αὐτὴ ἡ ἐνδημικὴ ὑπάρχει ἰσως ἐπὶ μιὰ ὀρισμένη δόσιν καὶ μέσα πρὸς ἴδιες τὴς τάσεις καὶ τὴς προτάσεις του.

M. Δ. Σ.

Μίνου Ζώτου: «Ἀφιέρωμα».

Ὁ κ. Ζώτος ἔχει ὅλα σχεδὸν τὰ ἐλαττώματα τῶν νέων ποιητῶν καὶ παρουσιάσθησαν τὰ τε-λευταῖα αὐτὰ χρόνια: ἡ ποιήσισ τοῦ δὲν δείχνει ψυχικὸ κόσμον βαθῶ καὶ συγκροτημένον, τῆς λεί-πει ὁ προσωπικὸς τόνος, καὶ ἡ ἐκφρασίς της ὑστερεῖ ἐν ἰσότητι, ἐν πρωτοτυπία, ἐν εὐλικρί-νεια. Ὁ κ. Ζώτος γράφει ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι συναμνημονεύσας του, μ' ἐπιδημιολογίας ἐπιδημιολογίας καὶ ἐπιδημιολογίας καὶ ἐπιδημιολογίας πρὸς μᾶς ἀφήνουν ψυ-χρῶς, γιατί δὲν ἐπίγασαν ἀπὸ πραγματικῆς συγ-κίνηση. Πέφτει δηλαδὴ καὶ αὐτὸς θῆμα τοῦ βερμηπαλισμοῦ καὶ τῆς θεματογραφίας, ὅπως καὶ τῶσοι ἄλλοι ὁμοτέχνη του, παλαιοὶ καὶ νεώτε-ροι. Μὲς ἐπὶ τὴν νέα του συλλογῆ, ὡστόσο, ξεχωρί-ζει κανεὶς μερικὰ ποιήματα, τέσσαρα, πέντε, τὸν «Ξένον», τὸ «Περιδέραιον», τὴν «Ἀθλια Ζωή», τὴν «Ἐπίκλησιν», τὴν «Ἀπόκρισιν».

Εἶναι ποιήματα καὶ στῆν οὐσία καὶ ἐπὶ τὴν μορφήν ἀπληροῦν, βέβαια, γνωστὲς τεχνιστοῦτες, ἀνοῦνται ὅμως καὶ ἀπὸ κάποια συγκίνηση. Ὁ κ. Ζώτος εἶναι ἐπηρεασμένος ἰδίως ἀπὸ τὸν κ. Μαλακάση («Γράμμα», «Προσοδοκία») τοῦ ὁ-ποίου, χωρὶς νὰ θέλῃ ἰσως, μιμεῖται ὁ ἕνα-δύο τὰ ποιήματα καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς φραστι-κῶς τρόπους:

Ὡ, δὲ σὸν λέω πῶς ἔλειπε
μαζὶ σου ὅποια χαρὰ μου
καὶ ἔχουν καὶ ἄλλοι τὴν χάρη τους
κοιμένοι ἀνασασμοί
ὅμως ἐσένα θέλουνε
τὴς νύχτες τὰ ὄνειρά μου,
ἐσένα καὶ οἱ νοσταλγικοὶ
τοῦ δεῖλι ῥεμβασμοί.

Ἐπηρεασμένος μὲν φαίνεται (ὁ ἕνα-δύο τοῦ τοῦ ἀλλοδαποῦ ποιήματα «Ζωή», «Ἀπόκρισι»), καὶ ἀπ' τὸν Καρυωτῆ. Εἶναι μιὰ ἐπίδραση καὶ διακρίνεται κάπως.

Δὲ θέλω νὰ πῶ μ' ὄλ' αὐτὰ ὅτι ὁ κ. Ζώτος γράφει τὰ ποιήματά του ἀπάνω πρὸς «εὐκρίτους». Ὡς τὸν ἀδικοῦσα, ἂν τὸ λέγα. Ἀσφαλῶς ὅμως δὲν μπορεῖ ἀκόμη ν' ἀδριχθῆ τὰ πράγματα μετὰ τὴν δικὴν του ἀτομικότητα καὶ νὰ τὴν χωρὶς ἀπὸ τὴν ἀσπληρὴν ἐπιδημιολογία, ἡ καὶ παρ' ὅλη τὴν ἐπιδημιολογία καὶ τὴν κομφολογία, κατορθῶναι νὰ μᾶς πῇ κάτι προσωπικόν, τὸ λέγει μετὰ χάρη, μετὰ ἀνεση, μετὰ φλέσσα, κάποτε δὲ καὶ μετὰ ἀρκετὴ δύναμιν καὶ θέρη καὶ μετὰ κάποια (σχετικῇ φυ-σικῇ) πρωτοτυπία ἀκόμη. Στὰ ποιήματα τοῦ ξεχώρισσας, ὑπάρχουν στραφῆς ἐπιτυχημένες, χαρι-τωμένοι στίχοι καὶ μᾶς θέλγουν, ἂν δὲν μᾶς συγκινοῦν κάπως:

Ν' ἀποξεχνίεμαι

καὶ ἄρες νὰ σὲ κοιτάζω ἐκαστατικῶς
σὲ μῦρον, σὲ αἶμα, σὲ ὄναρον, σὲ πρῶς
νὰ πνέω καὶ νὰ διαλύεμαι.

Νὰ μὴν ταράσσει,

καθὼς θὰ μπαῖνω πρὸς εἶναι σου εὐλαφρῶς,
τὴν αἰσθησί μου, σὺδ' ὅσο φύλλων ἔχρης
τὰ ἰσοχασμένα δάση.

(«Περιδέραιον»)

Στὸ πρῶτον αὐτὸ καὶ σὲ μερικὰ ἄλλα ἡ ἐπι-δημιολογία καὶ τὸ κενὸν τῆς κομφοῦς ἐκφρασεῖς δὲν καταστρέφουν τὴν καλὴ ἐντύπωσιν τὴν με-τριάξουν ἀπλῶς. Ἄλλοι ὅμως τὴν καταστρέφουν ἀλάττωτα. Αἰσθανόμεστε ὅτι ὁ κ. Ζώτος «κάνει φιλολογία», θεματογραφεῖ. Καὶ ἐπειτα, αὐτὸς καὶ ἐπιδημιολογίας τὸσο τὴν ὀρατῆ μορφή, σὲ τί πε-λογογίαν πέφτει κάποτε καὶ σὲ τὴν σολοικισμῶν:

Μὰ ἦρθες καὶ ὄχι πῶς τὸ θελες—ἐπὶ τὸ θέλει
(ἡ φύση—
Τρυπώντας τὰ πετρώματα, καὶ μέσα ἦταν
(κλεισμένοι
κτλ. κτλ.

(«Ἐρωτικὴ προσευχή»)

Ἦ ἕνα ποιήμα («Μιὰ Φωνή») συναντοῦμε τὴν φράσιν: «καὶ ἐκείθασα τὰ χέρια μου». Γιὰ τὸ θεῶν, τί θὰ πῇ ἐκείθασα; καὶ ἀπὸ μεταχειριζό-μαστε ἀνύπαρκτες λέξεις ἑλληνικῆς, γιατί νὰ μὴ μεταχειρισθοῦμε καὶ γαλλικῆς, καὶ ἀγγλικῆς καὶ κινεζικῆς; Ἄν εἶναι τὸ ἴδιο;

Ὁ θεματογραφικὸς τόνος, ὁ βερμηπαλισμός καταστρέφουν πολλὰ ποιήματα τοῦ κ. Ζώτου, καὶ μετὰ λιγώτερον «φιλολογία» θὰ ἔλεγον ἰσως καί. Δὲν εἶναι αἰφνης ἐντελῶς «φιλολογία» τοῦ χειρότερον εἶδος τὸ τετράστιχο αὐτό;

Εἶναι λοιπὸν πολὺ, πολὺ γὰρ μένα
καὶ ἂν δρέψω λίγα ἀπ' τὴν καρδιά σου
[κρίνα ὠχρά,
μονάχα λίγα κρίνα μαρμαρένα
γὰρ νὰ στολισῶ τὰ ὄνειρά μου τὰ νεκρά.

(«Γράμμα»)

Ὁ ἴδιος τόνος καὶ ἐπὶ «Παραμυθία» («Καλὲ μου ἰαπῶτα, καὶ ἡσούνα γενναῖος καὶ ἀπεινω-μένος», κτλ. κτλ.) καὶ ἐπὶ «Ἐαυτέ μου, στά-σου» (τὴ κακόζηλη ἐκφραση: «Ἐαυτέ μου, στά-σου!») καὶ ἐπὶ «Φυγασμαγορία» καὶ ἐπὶ «Νο-σταλγία» καὶ ἐπὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὁ κ. Ζώτος ἔχει κάπως διάθεσιν ποιητικὴν καὶ κάποια αἰσθητικὴ συνείδησιν. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου καύχιος καὶ ρηχός, σὴν τοὺς περισσώτε-ρους ἀπὸ τοὺς νέους καὶ παροικιῶσας ποιητι-κῆς συλλογῆς τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια. Τὸν παρασῆκει ὅμως ἡ εὐκολογραφία του καὶ ἡ ἰδέα ὅτι, ὅταν ἔξοχη κανεὶς ν' ἀραδιάσῃ μερικὸς στίχους χωρὶς μετρικὰ σφάλματα καὶ χωρὶς χασμῶδεις πᾶνω πρὸς μερικὰ θέματα, γράφει καὶ ποιήματα. Ἄλλὰ, βέβαια, δὲν γράφει. Γιατί—καὶ τὸ ξέρετε αὐτὸ ὁ κ. Ζώτος—τὰ ποιήματα γράφονται πολὺ πρὸς δύσκολα, τ' ἀληθινὰ ἐννοῶν, ἐκείνα καὶ βρισκουν ἀμέσως τὸν δρόμον τῆς ψυχῆς μας. Π

Κ. Μ. Μιχαηλίδης: Ἀργύρης Ἐφταλιώτης.
(Ἡ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του).

Μιὰ μικρὴ μελέτη, ἕνα σκιτσάκι τοῦ τόσου συμπαθητικοῦ λογοτέχνη καὶ γλωσσικοῦ «προ-δρόμου» Ἀργύρη Ἐφταλιώτη. Ὁ κ. Μ. Μι-χαηλίδης δὲν ἐξιστορεῖ λεπτομερῶς τὴν ζωὴν οὔτε κενεῖ τὸ ἔργο τοῦ ἑσβίου ποιητῆ, διηγηματο-τογράφου, δραματικοῦ καὶ ἱστορικοῦ. Μᾶς δίνει ἀπλῶς μερικῆς ὑποδείξεως, μερικῆς πληροφορίας καὶ μποροῦν νὰ ξυπνήσουν τὸν πόθον σὲ ὅσους δὲν τὸν ξέρουν ἀρκετὰ ἢ δὲν τὸν ξέρουν καθό-λου, γὰρ ἕναν γνωρισμὸν ἢ γὰρ ἕνα καλὸτερον γνωρισμὸν τοῦ ἔργου, τοῦ λαμπρομένου κάπως καὶ σὴν παραγνωρισμένου αὐτοῦ λογοτέχνη.

Ὁμολογοῦν ὅτι γὰρ τὴν ζωὴν τοῦ Ἐφταλιώτη θὰ ἤθελα νὰ μάθω κάτι περισσώτερον ἀπ' ὅ,τι μᾶς λέγει ὁ κ. Μιχαηλίδης, ὅπως καὶ γὰρ τὸ χαρι-κτήρα του. Ὅ,τι μᾶς λέγει, εἶναι πολὺ λίγο καὶ ἂς πρόκειται γὰρ ζωὴν καὶ πέρασε ὀμαλή, χωρὶς ταραχῆς καὶ τρικυμίας, οὔτε ἐξωτερικῆς οὔτε ἐσωτερικῆς, φαντάζομαι.

Δέκα ἐφτά, -δέκα ὅχι χρόνια, ὑστερ' ἀπὸ μιὰ σύντομην παραμονὴν ἐπὶ τὴν Πόλιν, ὁ Ἐφτα-λιώτης ἐπῆγε πρὸς Μάντισσας, ὅπου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν μιᾶς σοβαρῆς ἐμπορικῆς ἐργα-σίας. Ἡ ἐργασία βίαια δὲν ἔδωκε μόνον χρόνια καὶ ἰσως νῆταν ἐντελῶς διαφορετικὴ ἡ ζωὴ τοῦ Ἐφταλιώτη (καὶ ἡ λογοτεχνικὴ του παρα-γωγή, συνεπῶς) ἂν τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην, σὲ μιὰ διάλεξιν καὶ ἕνα ἕνα ἐλλογικῶν συλ-λογοῦ τοῦ Μάντισσας, δὲν τραβοῦσε μετὰ τὴν μόρ-φοσιν καὶ τὴν ἐξυπατάδα του τὴν προσοχὴν τοῦ Σπεράνου Ράλλη, ἐνός ἀπὸ τοὺς περιφημοὺς «Ἀδελφοὺς Ράλλη». Ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ νεαροῦ Μυτιληνιοῦ, ὁ ἀγγλοκί-της μεγαλέμπορος τὸν πῆρε ἀμέσως πρὸς κατα-στήματά του. Ἔτσι ἀρχισε καὶ . . . τελείως ἡ ζωὴ τοῦ Ἐφταλιώτη, γιατί τὰ 54 χρόνια καὶ ἀ-κολούθησας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ ἐργασια καὶ τὰ δύο ταξίδια καὶ ἕνα ἕνα πατρίδα του, τὸ 1887 καὶ τὸ 1922, πέρασαν ὅλα δισμέ-να ἐπὶ ἐμπορικῆς ἐργασίας τῶν Ἀδελφῶν Ρά-λη.

λη, στην Αγγλία το περισσότερο κι ένα διάστημα στις Ινδίες.

Μ' ενθουσιασμό μιλάει για τα φοιτητικά γεγονότα του Έφραϊμ ο γ. Μιχαηλίδης φράσσοντας ότι ήταν ξεχωριστά. Η καλοσύνη του, γραφει, ή ανεξάντλητη κι η εύγενική του διάθεση σε συλλάβωναν, μόλις τότε γνώριζες... Και ποτέ δε σου είταγε δυνατόν, όταν τον απογοητούσαν, να μὴν τοῦ ἀρήσης ένα κομμάτι της καρδιάς σου. Τα ίδια λένε και άλλοι που τον γνώρισαν κι' εκείνοι μιλούσαν για την καλοσύνη του, την λεπτότητα του, την καταδεκτικότητα του προς τους ταπεινούς, την επιείκεια που έδειχνε σ' όλους και την προθυμία με την όποια έδινε διάφορο σε καθέναν που μέγα του έβγαυγε κάποια σκέψη. Στους νέους ιδιαίτερος έδειχνε ξεχωριστά συμπάθεια ο Έφραϊμ.

Και το έργο του; Ο γ. Μιχαηλίδης δέν τό κρίνει. Απαριθμεί απλώς, κατά χρονολογική σειρά, τά βιβλία που έξέδωκε ο Έφραϊμ και αναφέρει μερικά από τις γνώμες που εξέφρασαν γι' αυτά διάφοροι λογοτέχνες, παλιοί και νεότεροι. Κρίνει όμως τή γλώσσα των έργων του και την βρίσκει θαυμαστή. «Η δημοτική, γραφει, στα έργα του Έφραϊμ βρήκε την πιο αληθινή, την πιο γνήσια μορφή της. Αφραταστος, μοναδικός τεχνίτης του λόγου, μας έδωσε την πιο στρωτή, την περισσότερο καλλιεργημένη γλώσσα, γεμάτη ρυθμό και μελωδία, δρασιά και χάρι... Την ίδια ιδέα είχε για την γλώσσα του Έφραϊμ και ο Ψυχάρης: «Ποιός κύβλας, λέγει στον δεύτερο τόμο του «Ρόδα και Μηλα», γνώριζε τή γλώσσα πιο κατάβαθα, πιο κατάψηλα;»

Η μύηση του Έφραϊμ στον δημοτικισμό ήταν γοργότατη, κεραυνοβόλος. Μόλις το 1888 (τή χρονιά που κυκλοφόρησε), διάβασε το «Ταξίδι» του Ψυχάρη, έγινε άμεσα φανατικός δημοτικιστής. Ένα χρόνο αργότερα, έστειλε τά «Τραγούδια του Ξενητεμένου» στο Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγωνισμό, όπου πήρε τήν πρώτη έπαινο. Ήταν ή πρώτη ποιητική συλλογή του. Ακολούθησαν (το 1891) οι «Νησιώτικες Ιστορίες», τά πρώτα του διηγήματα, κατόπιν (το 1897) οι «Φυλλάδες του Γερουδισμού», κατόπιν (το 1900) ή «Μαξωχτρα», μεγάλο κρητικό ήθρογραφικό διήγημα, και ή «Βουρκόλακας», δράμα βγαλμένο από τήν ύπεροχο δημοτικό τραγούδι του «Νεκρού Αδερφού», ύστερα (το 1901) οι «Παλιοί Σχοποί», δεύτερη και τελευταία ποιητική συλλογή του, μαζί με μερικά — τις γνωστές θανατίσεις — μεταφράσεις άγγλικών ποιημάτων, κι' ένα μεγάλο φιλοσοφικό ποίημα σ' ελεύθερο στίχο, τό «Τραγούδι της Ζωής».

Τόν ίδιο χρόνο που κυκλοφόρησαν οι «Παλιοί Σχοποί», κυκλοφόρησε και ή «Ιστορία της Ρομιανής» του Έφραϊμ, που αρχίζει απ' τά χρόνια του Μεγάλου Κωνσταντίνου και φτάνει ως τόν Ίουστινιανό. Ήταν τό πρώτο επιστημονικό βιβλίο που γραφόταν στη δημοτική.

Αλλά δέν σταμάτησε εκεί ή ιστορική εργασία του. Το 1903 δημοσίευσε στο «Νουμά» μια

σειρά άρθρα ιστορικά με τόν τίτλο «Από την Έθνική μας Ιστορία», και τό 1908, σά συνέχισα της Ιστορίας της Ρομιανής, μονογραφίες και άρθρα ιστορικά για τούς μετό τήν Α. γόνα χρόνια, τά «Ιστορικά Ξεγυμνάματα».

Στην τελευταία περίοδο της ζωής του, επέστρεψε ξανά ο Έφραϊμ στην αγαπημένη του πόλη. Το 1914 άρχισε να μεταφράζει την «Οδύσσεια», και τήν εργασία αυτή τή συνέχισε και τις παραμονές του θανάτου του, χωρίς, ως τόσο, να παροέση να τήν τελειώσει. Τα τρία τελευταία στοιχεία της «Οδύσσειας» έμειναν άμετάφραστα.

Ο γ. Μιχαηλίδης δέν εκφράζει κάποια κρίση για τό έργο του Έφραϊμ, ούτε επιχειρεί να τό μελετήσει στο σύνολό του και να μάς δώσει μια καθολική του εικόνα. Αλλά ούτε και κανείς άλλος ως σήμερα θέλησε να έξετάσει, όπως του ταιριάζει, τό έργο αυτό, που μπορεί να μὴν είναι πλούσιο και προσωπικό, σάν τό έργο άλλων ελληνών λογοτεχνών, σημείωσε όμως — τό πεζό ιδίως — απ' τή γλωσσική άποψη του, αν όχι κι απ' τήν καθαρή λογοτεχνική, κάποιο σταθερό στην λογοτεχνία μας, άροστά σημαντικό και αξιόλογο, που δέν αξίζει τή λησμονιά, στην όποια κοντεύει να πέση. Π.

Ν. Χάγερ Μπουφίδη : «Δέκα ποιήματα»

Έχω τήν ιδέα, έδώ και δέκα χρόνια που παρακολούθη τό ποιητικό (άλλά και τό πεζό) έργο του γ. Μπουφίδη, ότι ο νέος αυτός λογοτέχνης, ο καλλιεργημένος και ραιφινάτος όσον άλέγει της γενειάς του, έχει προσκολληθή σε μια σχηματική, πολύ απλουστευμένη (simplicite) έννοια του μοντέρνου, στην όποια υποτάσσει τήν τέχνη, τήν έμπνευσή του, τό πάν. Για τόν γ. Μπουφίδη, ή λέξη «μοντέρνος» αντιπροσωπεύει ό,τι περιπου και για τούς άδελφούς Γκονκούρ π.χ., όταν, έδώ και πενήντα ή εξήντα χρόνια, έκαμναν με τόσο φανατισμό τήν άπολογία του μοντέρνου. Είναι δηλαδή περισσότερο μια φόρμουλα, παρά μια πραγματικότητας συγκεκριμένη, αίσθητή, απτή.

Μοντέρνος, κατά τόν γ. Μπουφίδη (όπως τουλάχιστον φαίνεται από τήν ποιήσή του), είναι ή ποιητής που εκφράζει ψυχικές και συναισθηματικές «καταστάσεις» περισσότερο, παρά καθωρισμένα αισθήματα, φευγαλέες, άχνές, απροσδιορίστες, γινόμενες μύλλον στο σκίωμα του ύποσυνειδήτου, παρά στο φώς της συνειδήσεως, και που τις εκφράζει με τόν ρευστότερο και αντιπλαστικότερο (ήχι μουσικό, τό πράγμα διαφέρει) δυνατό τρόπο. Έτσι ακόμη μοντέρνος ποιητής να είν' εκείνος, που κατά προτίμηση προσκολλάται σε ό,τι νοσηρότερο (νοσταλγία, ρεμβασμός, αναπόληση) έχει ή άνθρωπος, και όχι στα μεγάλα, στα ουσιαστικά, στα κυρίαρχα αισθήματα και συναισθήματα, σ' εκείνα, τουλάχιστον, που επικρατούν μέσα μας όταν δέν έχωμε χάσει τήν ψυχική μας ισορροπία. Είναι αυτά όλα μονερισμός; Ασφαλώς ναί. Γύρω απ' αυτούς τούς άξονες κινείται μεγάλο μέρος της σύγχρονης ποίησης, και αυτά είναι μερικά από τά χαρακτηριστικότερα — αν όχι τά χαρακτηρι-

στικά — γνώριματά της. Αλλά — και έδώ ήθελα να καταλήξω — στην Εύραση ή νεορομάνια αυτή και ή αισθητικότητα είναι αληθινές: σάοζουν στη ζωή και στην αίσθηση τών ανθρώπων, και είναι ειλικρινείς συνεισές — κατά τερμήνη, αν όχι άναμφισβήτητα — εκείνοι που τις μεταφέρουν στην ποίηση. Στην Ελλάδα όμως; Μήπως πρόκειται για πράγματα πλουστά, τεχνητά, γι' άλλες μόνον τεχνοτροπίες;

Όπως στιγμη δέν άμφισβητώ τήν ειλικρίνεια του γ. Μπουφίδη. Έσα έσα και στη νέα του καλλιέργεια, εκτός απ' τήν τέχνη του, τήν σκαμνίστη, τήν άβρής, τήν απηλλαγμένη από κάθε ρητορικό στοιχείο, βρίζω και έναν πραγματικά σπλαχνικό τόνο, αν όχι και έντελώς, πάντα, προσωπικό. Το πρώτο, τό δεύτερο ποίημα της συλλογής, ή «Charlie Chaplin», είναι ποιήματα που έπήγασαν από γνήσια συγκίνηση και που σπλαχνίζουν. Και σ' αυτά όμως ακόμη είναι πολύ αίσθητη ή τεχνοτροπία. Παρακολούθησε, βλέπουμε, μάς δείχνει πολύ ή ίδιος ή ποιητής τόν τρόπο με τόν όποιο έφτασε. τά ποιήματά του. Και ήταν αυτό είναι φανερό, καθώς πικρητέ και ή Βαλερύ, μιλώντας για τόν Χαύσμαν, μού φαίνεται, μετριάζεται πολύ, αν δέν καταστρέφεται και όλοτελα ή αισθητική έντύπωση. Το καλλιτέχνημα πρέπει να τό δεχόμαστε από εκεί που τελείωσε και πέτα. Να μὴν μπορούμε να μπορούμε στα μυστικά της δημιουργίας του. Έτσι μόνον πραγματοποιεί άξερια τήν ένέργειά του, πιτυχαίνει έντελώς εκείνο που έαυδιώκει.

Τις ήρεμες στιγμές μεσημεριού του φθινοπώρου — θαλασινή μιάς ώρας ήδυμεμένης άσυναίσθητα — κι' ακόμα τό ήσυχο κελάιδισμα μικρών πουλιών απ' έξω απ' τό νοστό τό παραθύρι, πώς μάταια τό πόθησα ύλ' αυτά με μιά ένταση επίμονη κι' άρρωστημένη.

Αναφέρω στην τόχη τή στροφή αυτή. Και τά «Δέκα Ποιήματα» του γ. Μπουφίδη έχουν τήν ίδια μορφή και τόν ίδιο τόνο, — της απίστευτης στροφής — πράγμα που δείχνει, σέβεια, ότι υπάρχει κάποια ένότητα στην τέχνη του και στην έμπνευσή του, αλλά συγχρόνος και ότι τά ποιήματά του έγράφηκαν πάνω σε ώριμή «φόρμουλα» από πριν κωμομένη, ίσως δέ και παρμένη έτοιμη από άλλους. Ο γ. Μπουφίδης φαίνεται πολύ επηρεασμένος από τόν Καβάρη και από τόν Francis James, όπως επίσης — σε μικρότερη δόση, φυσικά, — και από μερικούς άλλους σύγχρονους γάλλους συναδέλφους του. Λίγος άλλο οι επιδράσεις που έχει ύποσθη άφείλονται σε ψυχικές συγγένειες (και καλλιτεχνικές αντίληψεις) βαθειές, κυρίαρχες δέν παύουν όμως να είναι επιδράσεις.

Είναι αξιόπεινος ο γ. Μπουφίδης — δέν μπορού να μὴν τ' όμολογήσω αυτό — που προσπαθεί να εκφράσει συναισθήματα, που πολύ λίγο στην γλώσσα μας (άλλά και σε άλλες γλώσσες) έχουν ως τώρα εκφρασθή. Η εκφρασή του όμως μένει πρόθεση μάλλον, παρά που πραγματίζεται σε άριστο καλλιτεχνικό λόγο. Όχι γιατί είναι πολύ ρευστή και άτημέλητη, αλλά γιατί

κάθε της στοιχεία, και ή φαινομενική της απλότητα και ή περιτυπωτική της άφέλεια, φανερόνουν ότι είναι φτιαχτή, ψεύτικη. Επιπλέον υπάρχει και στον Καβάρη και στον Francis James σ' αυτούς όμως άνευσταθμίζεται από έσωτερικά στοιχεία, που τόσο πλούσια, τουλάχιστον, δέν υπάρχουν στον γ. Μπουφίδη ώστε να μας κάνουν να λησμονήσουμε ότι ή ποιήσή του είναι τεχνοτροπία. Π.

Βασίλη Κουζόπουλου : «Ο Δωδεκάλογος του Γόφρου»

Μιά ακόμη συμβολή στην έρευνα και τήν έρευνα του έργου του Παλαμά. Η μικρή μελέτη που έξέδωσε ο γ. Βασίλης Κουζόπουλος, άγνωστος, αν δέν γελιέμαι, και πρωτοφανέροτος στη λογοτεχνία μας, από τό Μπρατόβ της Ρουμανίας, με θέμα τόν Δωδεκάλογο του Γόφρου. Και ή μελέτη αυτή έχει, δυστυχώς, τά ελαττώματα τών περισσότερων από τις προηγούμενες που έγφαίρθηκαν για διάφορα έργα του Παλαμά: κριτική ανεπάρκεια για τήν κατανόηση και τήν τοποθέτηση του «Δωδεκάλογου» στην αληθινή του θέση, και εκφραστική άδυναμία. Ο γ. Κουζόπουλος ούτε να έρμηνέη, όπως πρέπει, ούτε ν' αναλύσει, ούτε να συνθέσει, μπορεί. Το μόνο του προσέχημα είναι μια θέρη θανατισμού, που κι αυτή όμως πάει χαμένη, γιατί μένει άδικαιολόγητη και άστήρικτη, σάν απ' έξω βαλμένη, σπρηγμένη στα λόγια (τά αθάίρετα) του ίδιου του κριτικού, και όχι στα πράγματα (σε μια κριτική, δηλαδή, έρευνα, που να δίνη τήν έντύπωση του σωστού και του δίκιου, του αληθινού).

Με τις μεγαλύτερες ύποσχέσεις αρχίζει τή μελέτη του ο γ. Κουζόπουλος και με τις πιο ήχηρες κοινότητες. Μας λέγει ότι κάθε λογοτεχνικό περιέχει τριών ειδών αξίες, διανοητικές, συναισθηματικές και καλλιτεχνικές, και ότι σκοπός κάθε κριτικού είναι ή γνώση και ή καθορισμός τών αξιών αυτών. Άς δούμε που τις βρίσκει στο έργο που έρμηνεύει και πως τις καθορίζει τις αξίες αυτές ο γ. Κουζόπουλος.

Η πρώτη παρατήρησή του είναι σωστή: πραγματικά, καθώς λέγει, στον Δωδεκάλογο κυριαρχούν οι διανοητικές αξίες. Το τονίζει με διαφορετικούς τρόπους, πιο έμμεσα ή πιο άμεσα, επανειλημμένως, στο μικρό, διαρωτιστικό (για τις προθέσεις και τις διαθέσεις που είχε ο γ. Παλαμάς γράφοντας τό έργο του) πρόλόγό του και ή ίδιος ή ποιητής: «Πρόσημο κι' άφορητή τήν ήθη τό γύφτο, για να ξεχύσω με κείνον, μέσα σ' ένα τύπο ταιριαστό με τήν ψυχή μου, τις λαχτάρες μου τις διανοητικές». Και ή λέξη «λαχτάρες» πρέπει, φυσικά, να έννοηθή έδώ όχι με τή στενή έννοια του πόθου, που δέ θα είχε κανένα νόημα, με τήν πολύ πλατύτερη, τών προβλημάτων, τών διανοητικών άπασχολήσεων, που άποτελούν ένα από τά πιο κύρια και ουσιαστικά, τό κυριότερο και ουσιαστικότερο ίσως μέρος της ζωής κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου.

Οι διανοητικές αξίες του Δωδεκάλογου συγκεντρώνονται, ένσαρκώνονται στον ήρωα του έργου, με τό στόμα του εκφράζονται. Πρέπει,

ποντιός, σ' αυτόν να τις αναζητήσουμε. Στόν γύρω πρέπει να αναζητήσουμε και τις συναίσθηματικές αξίες του έργου, γιατί, καθώς έπινοεί αέ κάποιον μου άρθρα για τον Λοιδεκάλογο, έδω και δέκα χρόνια γραμμένα, παντοῦ προβάλλει εις τὸ ἔργον τοῦτο, δεσποτική και κυρίαρχος, κινούσα αυτή μόνη τὸ ἐνδιαφέρον μας, ἢ μορφή τοῦ ἀρχιγράφου, τοῦ «ξεχωριστοῦ».

Ἢ εἶναι ὁ γύφτος; Κατ' ἀρχήν και ἐκ τῶν προτέρων (ἀλλά καθώς φαίνεται και ἀπό τὸ ἔργο) γιά τὸν ἴδιο τὸν ποιητή, ὁ πῶ πολυσύνθετος (και ἀντιφατικός, λέγει ἐγώ, και ἄχι ἀρκετὰ δικαιολογημένα ἀντιφατικός), ὁ και ἀσυνταίριατος μί τὴν πραγματικότητα ἐν γένει, στίς πῶ ποιήσεις και οὐσιώδεις ἐκφράσεις τῆς—ἀνθρώπου, ἕνας ἄγιος ἀτομικιστής, ἀλαζονικός, ἀπειθάρχητος, μὲ ὑπερμετρες φιλοδοξίες, μὲ ἀκατανόητα γιά τοὺς κοινούς θνητοὺς ὄνειρα, και μὲ καιόντα, ὡς πεπορακτομένη λήθη. πῶδη. Ὁ «τοπιτικός» (leubtreux et fatal) βυρωνικός ἤρωας, μεταφερόμενος στήν ἐποχή μας. Φυσικά, ἕνας τέτοιος τύπος δὲν μπορεῖ νά μὴ εἶναι και ἀνάρτητος, — στὸ βάθος, στήν οὐσία του ἀνάρτητος νά μὴν ἔρχεται σὲ ἀδιάκοπες συγκρούσεις μὲ τὰ γύρω του, ὀφειλόμενες και στίς ιδέες του και σὲ τὴν χαρακτήρα του. «Χαρακτηριστικὸ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Γύφτου, γράφει ὁ κ. Κουζόπουλος, εἶναι μὲ ἀδιάκοπη ἀντίθεση— μ' ὅσα γύρω του και ἔξω ἀπ' αὐτὸν συμβαίνουν», μὲ ἀντίθεση πῶ δὲν ὑπάρχει σ' ἄλλο τὸ ἔργο, μὲ μόνον στους ὀχτῶ πρώτους λόγους, ὡς ἐκεῖ δηλαδὴ, ὅπου ὁ γύφτος εἶναι, κατὰ τὴ φύση τοῦ νέου κριτικοῦ, «χαλαστὴς», ἄμεσος ἢ ἔμμεσος, λιγώτερο ἢ περισσότερο χτυπητὰ.

Πράγμα αὐτονόητο, ἀφοῦ ἢ ἀντίθεση (ὅταν δὲν πνίγεται στήν ἀδιαφορία) μὲ τὰ γύρω μας ἔχει μέσα τῆς πάντα τὴν διάθεση τῆς καταστροφῆς τῶν.

Μά ὁ Γύφτος τοῦ κ. Παλαμά — και ἐδῶ ἀρχίζει ἢ προσωπικὴ ἐρμηνεία τοῦ κ. Κουζόπουλου — δὲν εἶναι ἄτομο, δὲν εἶναι ἴσως, ὡς ἕνα σημεῖο ταύλαχιστον, ὁ ἴδιος ὁ ποιητής, ἢ «κάθε κάποιος ξεχωριστὴ ἀτομικότητα» και πῶν λιγώτερο ἢ «ρωμοσύνη», ὅπως ἔγραψαν ὀρισμένοι κριτικοί, μὲ κάτι ἀνώτερο και ὑψηλότερο, κάτι πῶν δίνει στὸ ἔργο ἀξία καθολική, «ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τόπο και χρόνον»: ὁ Γύφτος εἶναι ἕνα σύμβολο, ἢ μῶλλον, γιά ν' ἀκριβολογήσω ἀκόμη περισσότερο: ἢ συμβολικὴ ἀναπαράσταση τῆς «Ἠλεύθερης Σκέψης», — τῆς «Σκέψης» δηλ. τῆς ἀπαλλαγμένης ἀπὸ κάθε ἢθικὴ θεωρία» πῶν θά τὴ σκελίσωμε μέσα σ' ὀρισμένη ἐποχή, τῆς σκέψης, στή «μυστηριακὴ τῆς ὑπόστασης», πῶν ἐνεργεῖ ὡς «Δύναμις» σ' ἀνθρώπινα, δίνοντάς τους νέα ζωή και περιεχόμενο. «Κάθε Λόγος εἶναι και μὲ στιγμὴ ἀπὸ τὴ δράση τοῦ Γύφτου— Ἠλεύθερη Σκέψη». Γι' αὐτὸ και ὁ Λοιδεκάλογος, μολονὶ μπορεῖ κάλλιστα, βέβαια, νά θεωρηθῆ και ὡς «Λοιδεκάλογος τῆς Ρωμοσύνης» δὲν μπορεῖ, ὡστόσο, νά περιοριστῆ στὰ ἢθικά μας ὄρια, — γιὰτί, λέγει ὁ κ. Κουζόπουλος, ὅ,τι δίνει νόημα και ἀξία ἰδεολογική σ' αὐτόν, δὲν εἶναι τὰ γεγονότα τῆς πνευματικῆς μας ἰστορίας, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλά ἢ ἰδέα πῶν ἀντιπροσωπεύου-

νε. Ὁ Γύφτος συμβολίζει μὲν ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ, τὴν Ἠλεύθερη Σκέψη τὰ προβλήματα πῶν ἀποτελοῦνε τὰ θέματα τῶν διάφορων Λόγων, εἶναι θέματα γενικῆς φύσεως. Σὲν ἐναρμονισμένη τῆς Ἠλεύθερης Σκέψης, λοιπόν, σὲν ἔμμεσος ἦμος» σ' αὐτὴν, πῶν ἀναγεῖται και ὀδηγεῖ σὲ νέες καταστάσεις Ἀρμονίας τὴ ζωὴ μας, και τὴ ζωὴ τὴ συντροφική, εἶναι (κατὰ τὸν κ. Κουζόπουλο πάντοτε) και γόνιμος ὁ Λοιδεκάλογος, γόνιμος ἀτομικά, ἢθικά, κοινωνικά και ἀνθρωπιστικά: κάνει ἐκείνους πῶν τὸν διαβάζουν — νά ἀισθανθοῦνε τὴν ἀνάγκη τοῦ ξεσκελίσματος τοῦ μυαλοῦ τους, και τῆς ἀνανέωσης τοῦ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου και κάθε ἐκδήλωσης τῆς ζωῆς τους και τῶν ἀνθρώπων, σύμφωνα μὲ τῆς ἐκείνοτε νέες ζωικές ἀξίες, — εἴτε πνευματικῆς, εἴτε ἢθικῆς, εἴτε κοινωνικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς εἶναι ἐπιούτες».

Θά περιμέναμε, ὅσοτερα ἴπο τις ἀξιωματικῆς αὐτῆς βεβαιώσεως, νά μῶς ἀνέπτυσσε ὁ κ. Κουζόπουλος πῶν και πῶς βρῖσκει σὲν Λοιδεκάλογο ἐναρμονισμένη τὴν «Ἠλεύθερη Σκέψη», και πῶς κυρίως — ἀφοῦ πρόκειται γιά καλλιτεχνικό — τὴν βρῖσκει ἐκφρασμένη, ποίος δηλαδὴ εἶναι οἱ καλλιτεχνικῆς ἀξίες τοῦ ἔργου, καθώς λέγει μὲ τόσο δοκτορικὴ ἔμφαση, στήν ἀρχὴ-ἀρχὴ τῆς μελέτης του. Ἀντί τούτου, ἀρκεῖται σ' ἕμερτοὺς γενικώτερους χαρακτηρισμοὺς, πῶν δείχνουν βέβαια ἕνα θετικό και δικαιολογημένο, θαυμαστό γιά τὸν ποιητὴ Παλαμά, μὲ πῶν δὲν ἔξηγοῦν τίποτε ἀπολύτως. Εἶναι πῶν λίγο, μῶν φαίνεται, ὅταν θέλει νά δείξει κανεὶς τὴν καλλιτεχνικὴ ἀξία ἐνὸς ἔργου, νά λέγῃ ὅτι «ὀρισμένως ἐκεῖνο πῶν διαφοροποιεῖ τους δημιουργοὺς εἶναι ἢ ποιητικὴ τους ἰδιοσυγκρουσία, πῶν διαφοροποιεῖ γενικά και τὴν τέχνη». Τὴν πληροφορία αὐτὴ ἔχουμε ὄλο τὸ δικαίωμα νά τὴν θεωρήσουμε κάποιος καθυστατημένη. Και ἔχουμε ἀκόμη τὸ δικαίωμα ν' ἀμφιβάλλουμε, ἂν πρέπει νά πάρη ἐξαιρετικὴ θέση στή συνείδησή μας ὁ Λοιδεκάλογος, και ὅτι «εἶναι τὸ πρώτο ἔργο μεγάλης συνθετικῆς πνοῆς και δύναμης στή νεοελληνικὴ ποίηση», ἀφοῦ δὲν ἐπιχειρεῖ καν νά μῶς πείση γ' αὐτὰ ὁ κ. Κουζόπουλος, δὲν ἐπιχειρεῖ νά μῶς κάνει νά νοιάσουμε ἐτὸ σφρίγος, τὴν ἀρρενωπότητα, τὴν πνευματικότητα, τὴν ποικιλία τῶν ρυθμῶν, τὰ κύματα τῆς μελωδίας και τὴ δυναμικὴ ὀμορφιά τῆς πῶσης και τῆς ἀνάλογης τέχνης τοῦ δραματικοῦ Παλαμά». Ἢτοι ἢ μελέτη του, μολονὶ μπορεῖ νά περιέχῃ μερικῆς ὀρθῆς παρατήρησεις και σκέψεις, και μὲ προσωπικὴ και βιάσιμη ἴσως ἐρμηνεία τοῦ «Λοιδεκάλογου», καταντῶ νά χάνῃ κάθε βαρύτητα και σημασία, γιὰτί οὔτε πλήρης ἀναλυτικὴ κριτικὴ ἐργασία εἶναι, οὔτε σύνθεση και ὀλοκλήρωση ἐπάνω σὲ νέες (ἢ ἔστω και στίς παλιές) ἀπόψεις, οὔτε, πῶν λιγώτερο, ἀισθητικὴ ἐρμηνεία και διαφώτιση ἐνὸς ἔργου πῶν ἀσφαλῶς πρέπει νά πάρη, και πῶς ἢθῃ, ἐξαιρετικὴ θέση στή συνείδησή μας, ἀλλ' ὄχι γιά τοὺς λόγους πῶν πιστεῖται ὁ κ. Κουζόπουλος.

Π.

Louis Roussel (καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μοντελλιέ): Παλαμάς και Μιστράλ.

Εἶναι ἀρκετὰ προετοιμασμένη ἢ μικρὴ μελέτη γιά τὸν Παλαμά και τὸν Μιστράλ, πῶν ἐξέδωκε ὁ κ. Ρουσσέλ. Θέμα τῆς ἔχει τῆς ἀνομοιότητες πῶν παρουσιάζουν οἱ δύο αὐτοὶ ποιητῆς μεταξύ τῶν, ἀνομοιότητες πῶν ἔθιμοὺς ἔμμεσος μὲ ἀδραστηρικὴ πειραζήγηση, καθώς λέγει, πῶν στήν ὄποια στηρίζονταν ἢ φιλία τοῦ Προβηγκιανοῦ και τοῦ Ἑλλῆνα ποιητοῦ. Δὲν ἔχουν, ὡστόσο, μόνον ἀνομοιότητες ὁ Παλαμάς και ὁ Μιστράλ. ἔχουν και ὀμοιότητες. Καὶ πρώτα πρώτα ὀμοιότητες πῶν περιβάλλοντος. Ἢ Προβηγκία εἶναι ἀπειρώλαχτη ἢ Ἑλλάδα τὸ ἴδιο κλίμα, ὁ ἴδιος ἀέρας, ἢ ἴδια φύση. Ὄμοιότητα στή γλῶσσα κατόπιν. Καὶ οἱ δύο προσπαθῶσαν νά ἐπιβάλλουν μὲ γλῶσσα ζωντανή και περιφρονημένη, ὁ ἕνας τὴν προβηγκιανή, ὁ ἄλλος τὴν δημοτικὴ. Καὶ οἱ δύο φιλοδοξῶσαν νά δώσουν στίς πατρίδες τῶν—και ἔδωκαν—μεγάλια ἐπικά ἔργα.

Ὄμοιότητες εἴπαμε. Καὶ ὄμως κατὰ τὸν κ. Ρουσσέλ, ὅταν τις ὀμοιότητες αὐτῆς, τις τόσο φανερές, τις κοιτάξῃ κανεὶς καλύτερα, ἀπὸ πῶν κοντὰ, μεταβάλλονται σὲ διαφορῆς τόσο μεγάλες, ὡστε, ἂν τόφερνε ἢ τύχη και κοινὴ ἔχουν πολλὴ ὄρα και ἐλευθερία οἱ δύο ποιητῆς, σίγουρα θά κατέληγαν σὲ φιλολογικὴ ρήξη. Τὸ πράγμα φαίνεται ἐκ πρώτης ὀψεως παρῶς, και ὄμως ὁ κ. Ρουσσέλ τὸ ὄποστηρίζῃ μὲ ἀρκετὴ ἀληθογένεια.

Ἢ ὀμοιότητα τῶν δύο ποιητῶν στὸ ζήτημα τῆς γλῶσσας πῶς γίνεται ἀνομοιότητα, και ριζική, μάλιστα; Ἀπλούστατα, γιὰτί ὁ μὲν Μιστράλ ἦταν τοπιμιστής, ἢθελε δηλαδὴ τὴ διατήρηση μίας τοπικῆς γλῶσσας, τῆς προβηγκιανῆς, ἐνὸ ὁ Παλαμάς θέλει τὴν ἐπιζήτηση μίας πανελληνικῆς δημοτικῆς. Βαθύτερον ἀκόμη διαφορὰ στὸ θερησκευτικὸ αἶσθημα. Ὁ Μιστράλ, ἂν δὲν πιστεῖ, εἶχε ψυχὴ θερησκευτικὴ, αἰσθανόταν ἀκοπα τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ στή φύση, και ἦταν καθολικός ἀπὸ καλλιτεχνικὴ παράδοση. Ἐνὸ ὁ Παλαμάς εἶναι σκεπτικιστής.

Ἢ ἴδια και μεγαλύτερη διαφορὰ στίς πολιτικῆς ἀντιλήψεις. Ὁ Μιστράλ ἢθελε τὴν Προβηγκία του σχεδὸν ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν Γαλλία, ἐνὸ γιά τὸν Παλαμά, ἂν ἔβγαινε ἀπ' τὴν σκεπτικιστικὴ του ἀδιαφορία και προτιμοῦσε κάποια μορφή κράτους, θά προτιμοῦσε τὸ μεγάλο συγκροτητικὸ κράτος, τὸ πῶν κατέλληλο γιά τις ἀνάγκες τῆς σύγχρονης ζωῆς και πῶν θά τοῦ θυμίζῃ περισσότερο— δίκαια ἢ ἄδικο— τὴ βυζαντινὴ ἀυτοκρατορία.

Ἢ σπουδαιότερη ὀμως και βαθύτερον διαφορὰ πῶν χωρῖται τὸν Παλαμά ἀπὸ τὸν Μιστράλ εἶναι ἢ τέχνη, περιεχόμενο και μορφή. Ὁ Παλαμάς εἶναι πολύτροπος, τραγικός, μεγαλόστομος, λυρικός, κοντύτερον σὲν Λεκόντ ντὲ Λίλ και σὲν Προυντόμ, παρὰ στους «ρωμαντικούς» φιλόσοφους, ὄσο μπορεῖ νά εἶναι φιλόσοφος ἕνας ποιητής, πῶν συνεπάρθηκε διαδοχικά ἀπ' ὄλες τις φιλοσοφίες και ὄλες τις τραγούδησε. Βυδισμένος στή σύγχρονη σκέψη, στὸ μὲσοκρονισμὸ, στήν ἐπικαιρότητα.

Ὁ Μιστράλ εἶναι ὀχιότερος και πῶν περιορισμένος. Ἀσφαλῶς θά τόφισσε κανεὶς στὸ ἔργο τοῦ μὲ λινθάνουσα μεταφραστική. ἔχει μὲ πρακτικὴ ἀπλότητα και οἱ ὀρειότεροι στίχοι του εἶναι ποιητικὴ ἐγγύτητα τῶν ὀρειοκατοίκων. Μὲ τὰ μικροπράγματα τῆς ζωῆς ἔγραψε στίχους χαριτωμένους. Ὁ ἔρωτας εἶν' ἐν' ἀπ' τὰ πῶ ἀγαπημένα του θέματα, ἐνὸ στὸ ἔργο τοῦ Παλαμά κάθε ἄλλο παρὰ τὴν πρώτη θέση κατέχει.

Οἱ ἴδιες διαφορῆς και στή μορφή, και στή γλῶσσα. Ἢ γλῶσσα τοῦ Μιστράλ καλεῖται ὀρειτικὴ, ὀρεικὴ, ἐνὸ τοῦ Παλαμά εἶναι πῶν περιπλοκή, πῶν δουλεμένη, πῶν περίτεχνη και μὲ περισσότερες ἀποχωρήσεις. Στὴ στιχογραφία τους ἀκολούθησαν ἐντελῶς διαφορετικῆς δρόμους. Οἱ στίχοι τοῦ Μιστράλ, ἐκτός ἀπὸ τὸν δεκαπεντασύλλαβο και τὸν ἀνομοιοκατάληκτο δεκάσπυλλο, εἶναι οἱ παλιὰ γαλλικοὶ, οἱ λαμαρτινικοὶ στίχοι. Ἢ στροφὴ του, στὰ μεγάλα ἐπικολορικὰ μάλιστα ἔργα του, καταντῶ πῶν μονότονη, γιὰτί δὲν ἔχει κανεὶς ρυθμικὴ ποικιλία. Ὁ Παλαμάς, ἀντίθετα, μεταχειρίστηκε ὄλα τὰ μέτρα, ὄλους τοὺς ρυθμούς, ὄλες τις προσοδίες, ἀκόμη και τὴν ἐλεύθερη, και πῶν τίσε τὸν ἑλληνικὸ στίχο ὄσο τὸν γαλλικὸ ἕνας αἰώνας ὀλοκληρῶς, ὁ Ἰδὸς και ὁ Πυγο μαζί! Στὴν ποίηση τοῦ Παλαμά, ἐκφραση και περιεχόμενο εἶναι πῶν συνταρασμένα παρ' ὄ,τι στήν ποίηση τοῦ Μιστράλ.

Ὁ Παλαμάς εἶναι ὁ ἀνθρωπος τῶν βιβλίων, ὁ ἐπηρεασμένος ἀπὸ ἀρχαίους και νέες φιλοσοφίες, ὁ νοῦς ὁ ἀνοιγμένος σὲ ὄλες τις θερησκευτικές, σὲ ὄλες τις φιλοσοφίες, ὁ βιουαντισμένος ἀπ' ὄλα τὰ προβλήματα. Ὁ Μιστράλ ἀπεναντίας εἶναι ἦρος τοῦ ὕπαθρου, πῶν λάμπει ἀπὸ ὄγεια και σωματικὴ ὀμορφιά, ὁ ὄροστός και ἀθρόομος, ὁ ἐκείνος παιδικὸς στή ὄριμότητά του, ὁ ἄντρας πῶν στήν ἀντικτικὴ ἢλικία του διετήρησε τὴ θεία ἀπλότητα τῆς καρδιάς. Ὁ Παλαμάς εἶναι ὁ σοβαρὸς ποιητής μὲ τὸ συνορισμένο μέτρο, ἐνὸ ὁ Μιστράλ ἕνα ἔπιπτοι, ἐν' ἀπὸνι. ἂν τοὺς φανταστῇ κανεὶς πῶν πῶν, ὁ Παλαμάς φαίνεται σάν ἕνας ἄντρας ἀσθητικῆς δίπλα σ' ἕναν ὄπερογο ἔρημο. «Τοὺς δύο αὐτοὺς ἀνθρώπους, λέγει στὸ τέλος τῆς μελέτης του ὁ κ. Ρουσσέλ, τοὺς φύσει ἔτσι κανομένους, ὄστε νά μὴ μποροῦν νά ἐνωθοῦν, τοὺς ἔφερε κοντὰ τὸν ἕνα σὲν ἄλλον μὲν ὄμοια θέρημα στὰ αἰσθητικά. Ἢ πρέπει νά προτιμήσουμε τὸν ἕνα ἀπ' τοὺς δύο; Ἢ ὄμοια τῶν ἐκτίμησῃ μῶς λέγει τί πρέπει νά κάνουμε. Ἐδραμάστηκαν, τοὺς ἐνωσε ἕνα βαθῶ αἶσθημα ἀγάπης. ἂς τοὺς θαυμάσωμε, ἂς τοὺς ἀγαποῦμε και τοὺς δύο».

Π.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ. Δ. Καραβίδα: «Σοσιαλισμός και Κοινωνισμός».

† Μητροπολίτου Λαοδικείας Δωροθέου: «Ἢ ἔπωνυμια τῆς μονῆς τῆς Χώρας». Ἐν Κων/πόλει.

Συλβίου: «Τὰ Μάγια», σμυρνέικες ἢθογραφίες. Ἐκδ. Α. Μαρτίνου.

Άγγελο Κωστώνη: —Οι τόποι (Έρευνα Άλεξανδρείας).
Alexandre Embricos : —Les paysages vivants (poésies). Albert Messein éditt. Paris.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Χρονολογικῶς μόνον θάναφέρωμεν τὴν ἐναντίον τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου ἐπίθεσιν μερικῶν ἐφημερίδων, διότι ἡ κερὶ αὐτοῦ γνώμη τῆς «Νέας Ἑστίας», ἐπ' αἰκαιρία τῆς ἐπιθέσεως, ἐκφέρεται ἄλλοῦ. Ἐν «Β. Λεύθερον Πῆμα» ἔδωκε τὸ σύνθημα, καταγγέλλον τὴν «κατάληψιν», ἣ ὅποια γίνεται ὑπὸ τῆς δικτατορίας — μεγάλοι μισθοί, υπερἀριθμὸν προσωπικῶν κτλ. — καὶ κατακρίνον τὴν ἀπόφασιν περὶ ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τὸ ἐρχόμενον καλοκαίρι εἰς τὸ ἐπὶ τοῦτο ἐνοικιασθῆν θεάτρον «Διονύσια». Ἐπηκολούθησαν πολλὰ ἄρθρα τῆς «Καθημερινῆς», ἣ ὅποια ἀμφισβητεῖ κυρίως τὴν εἰδικότητα τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἑπιτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐγραψαν ἡ «Πατρις» καὶ ἄλλαι ἐφημερίδες.

— Ἐπίσης, ἀπὸ τὰς φιλολογικὰς συζητήσεις τοῦ δεκαπενθήμερου, ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα ἦτο ἡ περὶ μεταφράσεως ἐλληνικῶν λογοτεχνικῶν ἔργων εἰς ξένας γλώσσας. Εἰς μίαν συνένοτον ἰδίως, δημοσιεύθησαν εἰς τὸ «Ἐθνὸς», εὕρισκομεν ὅλας τὰς ἀπόψεις διὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Οἱ κκ. Γρυπάρης, Ξενόπουλος καὶ Νιρόβνας θεωροῦν πολὺ ἀκόμιον τὸ μέτρον τοῦτο καὶ ἀναπτύσσον μὲ τὸν παιδαγωγικώτερον τρόπον τὴν γνώμην των, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ κκ. Παλαμᾶς, Μωραϊτίνης καὶ Μαλακάσης ἐπιμένουν ὅτι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ δὲν πρόκειται νὰ ἐπισηρῆ ὑπερβολὴς ἢ λογοτεχνία.

— Ἐντομιεταξὺ, κατὰ τὰς ἐφημερίδας, τὸ Ἴγποργεῖον τῆς παιδείας κατήρτισεν ἤδη τὸ σχετικὸν νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποῦ προβλέπεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἡ ἀπονομὴ τριῶν μεγάλων φιλολογικῶν βραδίων κατ' ἕτος ἐκ 50.000 ἕκαστον, διὰ τὸ καλύτερον ποιητικὸν ἔργον, διὰ τὸ ἀξιολογιώτερον πεζογράφημα (διήγημα, μυθιστόρημα κλπ.) καὶ διὰ τὴν σημαντικωτέραν αἰσθητικὴν ἢ κριτικὴν μελέτην.

— Σχετικῶς μὲ τὸ νομοσχέδιον αὐτὸ, ἐδημοσιεύθη καὶ ἄρθρον τοῦ κ. Κώστα Οὐράνη εἰς τὴν «Πατριστικῆν», ἀπὸ τοῦ ὁποῦ πληροφοροῦμεθα πόσον ἐκοπίσθησαν, τόσον ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀρθρου ὅσον καὶ ὁ συνεργάτης μας κ. Πέτρος Χάρης, διὰ τὴν ἵδρυσιν τῶν λογοτεχνικῶν αὐτῶν βραδίων. Ἀπὸ τοῦ ἀρθρου αὐτοῦ τοῦ κ. Οὐράνη πληροφοροῦμεθα ἐπίσης, ὅτι συζητεῖται ἀπὸ τοῦς ἀρμοδίους ἢ ἵδρυσις κοινοτικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκ μέρους των ἀγορά λογοτεχνικῶν βιβλίων, ἣ ἰδέα τῆς καθιερώσεως τῆς «ἐβδομάδος τοῦ βιβλίου», ὁ τρόπος ὁργανώσεως ταμιεῖον συντάξεως λογοτεχνῶν κλπ. Καὶ ὁ κ. Οὐράνης, ὁ ὁποῖος κατέβαλε τὸσας προσπάθειαις διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας, — ἣ ἵδρυσις μεγάλων χρηματικῶν βραδίων εἶναι ἀσφαλῶς ἕνας ἀπὸ τοῦς θετικωτέρους τρόπους ἐνίσχυσεως τῆς λογοτεχνίας ἐνὸς τόπου, — τονίζει ὀρθότατα ὅτι ἡ ὑπάρχουσα «Ἑνωσις Λογοτεχνῶν» πρέπει νὰ τοιωθῆ, καὶ ὅτι καιρὸς εἶναι οἱ λογοτέχνη μας νὰ ἐργασθῶν διὰ τὰ ἐπαγγελματικὰ συμφέροντα τῆς τάξεώς των.

— Εἰς τὴν «Ἑστίαν» ὁ κ. Διον. Κόκκινος, συνεχίζων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑπαναστάσεως τοῦ 1821, εἰσηλθὼν εἰς τὸν ἀπὸ τῶν ἐνδιαφερόντων κεφάλαια αὐτῆς: τὴν συμμετοχὴν τῆς Κρήτης εἰς τὸν ἅγωνα. Καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ὁ κ. Διον. Κόκκινος χρησιμοποιοῦ ἀγνωστὰς σχεδὸν πηγὰς καὶ ἀποκαλύπτει γεγονότα μὲ τὰ ὅποια οἱ ἄλλοι ἱστορικοὶ τῆς Ἑπαναστάσεως δὲν ἀπεροχολήθησαν καὶ ἡ ἀσφαλῆθησαν ἀνεπαρκῶς.

— Εἰς τὸ «Libre» ὁ κ. Ρουσσὲλ, κρίνων τὴν μετάφρασιν τῆς «Ἀντιγόνης» καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον δράμα τοῦ ἑκπ. συμβούλου κ. ἀμ. Σάρρου, λέγει, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ κ. Σάρρος, ὡς λογοτέχνης καὶ ἐπιστήμων, εἶναι καταλληλότερος διὰ μετάφρασιν ἀρχαίων ἔργων. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν δίδει μίαν ἐξοχὴν περιλήψιν τῶν πρὸ τοῦ δράματος συμβάντων. Καὶ ὡς καλὸς δραματουργὸς ἐξετάζει κάλλιστα τὸ δράμα. Αὐτὸ δὲν γίνεται ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀλλὰ ἐπὶ ἀληθινῆς σκηνῆς, ἣ ὅποια φαίνεται ὅτι ἐξελίσσεται πρὸ αὐτοῦ. Ἐνικῶς ἡ μετάφρασις εἶναι πολὺ ἐπιμνημένη, πιστὴ, ρεῦσα καὶ δραματικὴ. Δύναται νὰ παρασταθῆ ἄριστα εἰς τὸ θεάτρον χωρὶς καμμίαν μεταβολήν. . . Μετὰ μεγάλου ζήλου ὁ μεταφραστὴς προσεπάθησε ν' ἀποδώσῃ τὸν ρυθμὸν. . . Ὁ μεταφραστὴς εἶναι ἀναμφισβητητικῶς πολὺ ἐπιδέξιός ρυθμικῶς. Ἡ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως εἶναι ἔξοχος (excellente). Εἶναι ζωντανὴ ἐλληνικὴ, καὶ ἐνός ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἠξέσθαι τὴν γλῶσσαν του. Ἐπὶ πάντων εἰς ζωντανὴν ἐλληνικὴν, εἰσαγωγὴ καὶ σημειώσεις, ὅπως καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον. Ἀπ' ἐξῆς καταδείχθη ἡ ἀνεμφισβήτητος ἱκανότης τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν διατύπωσιν πάσης ἀνθρωπίνης σκέψεως. . . Ὁ μεταφραστὴς κατέβαλε μίαν ὑπερῆτρον προσπάθειαν, διὰ νὰ καταστήσῃ προσιωτέρον τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα εἰς τοὺς σημερινούς Ἕλληνας. . . Ὅσοι θὰ ὑπάρχον καθαρνοσῶνται, ἢ ἑλλᾶς θὰ μὲν πνευματικῶς καθυστατημένῃ. Ὅσοι προσπαθοῦν, ὅπως ὁ κ. Σάρρος, νὰ λαξεύσῃ (l'assouplir) τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ τὴν κάμνουν ἱκανὴν νὰ ἐκφράσῃ τὸ πᾶν, ὠφελῶσαι τὰ μέγιστα τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν».

— Εἰς τὸ «Θάρρος» τοῦ Παιρατικῆς συμπαθητικώτατον σημείωμα περὶ τῆς «Νέας Ἑστίας» ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Γ. Γιαννάκου. Ὁ γράφων τονίζει ὅτι τὸ περιοδικὸν μας δὲν εἶναι μία κλίμα, ὅπως μερικὰ ἄλλα λογοτεχνικά, ἀλλ' ὅτι ἐξυπηρετεῖ γενικῶς καὶ ἀμερολήπτως τὴν ἐθνικὴν λογοτεχνίαν.

— Ἐλάθωμεν «Μουσικὰ Χρονικά», «Μαυοκλῆν Ζωή», «Γυναῖκα», «Ἀλεξανδρινὴν Τέχνην», «Μούσας», «Παναγιώτεια», «Φιλοτιλεῖαν», «Μούσας», «Συζήτηση» κτλ. κτλ. Ω.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου ἀπεφάσισε νὰ αναβάλλῃ τὴν ἐναρξίν των παραστάσεων μέχρι τῆς ἐπισκευῆς τοῦ κτιρίου του, τὸ ὁποῖον ὑπολογίζεται ὅτι θὰ εἶναι ἐτοιμὸν τὸν ἐρχόμενον Νοέμβριον. Συγχρόνως θὰ ἐπιδικωθῇ ἡ οἰκοδόμησις θερμοῦ, ὥστε νὰ συνεχισθοῦν ἀμέσως αἱ παραστάσεις. — Ἡ Ἑνωσις τῶν Λογοτεχνῶν ἐξακολοῦσὶ τὰς διαλέξεις τῆς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Παρθνασοῦ.

τὴν 28 Μαυ. ἐμήλησαν ὁ κ. Ν. Σ. Ξενόπουλος μὲ τὴν «Ἑστίαν» ἀπὸ τῆς Βιάννου. — Ἡ κριτικὴ τοῦ Σταυρατεῖου θεατρικοῦ Διαγρονμῶν ἀνεγνώσαν ὅλα τὰ ὑποβληθέντα ἔργα, τὸ ὅλον 100. Ἐκ τούτων τέσσαρα ἀπακρίβησαν ὡς ὑποβληθέντα ἀπαρβόλαις ἢ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Ἐκτελέσθησαν θῆνακοινωνοῦν ἐντὸς τοῦ μηνός. — Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἐτοιμάζεται ἡ ψηφισθεῖσα πλειοψηφία μιᾶς ἀκόμῃ ἐδράς τῆς Τάξεως Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν διὰ λογοτέχνην. Ἡ Τάξις ἢ προτεινὴ ὡς ὑποψήφιος: τὸς κκ. Ν. Ἄντων, Γ. Πῶπ καὶ Γρ. Ξενόπουλον. Ἡ ἐκλογή μεταξὺ των τούτων τούτων θὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἐλομέλειαν ἐντὸς τῶν ἡμερῶν.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

28 Ἰανουαρίου

Ὡς δῶρον πρὸς τοὺς συνδρομητὰς μας δίδωμεν βιβλία μόνον ἐκ των ἐκδόσεων τοῦ Οἴκου μας. Παρακαλοῦμεν ὅθεν τοὺς ἐγγραφομένους ἢ ἀνυνεῶνοντας τὴν συνδρομὴν των νὰ συμβουλευόμεναι τὸν Τιμοκατάλογόν μας, συγχρόνως δὲ νὰ ποστῆλουν καὶ τὰ ταχυδρομικὰ τοῦ παραγγελλομένου βιβλίου, τὰ ὅποια, ὡς ἐδηλώσαμεν, εἶναι εἰς βάρος των.

κ. Ν. Α. Μυτιλήνην. Ἡ μὲς ἐπιτρέψετε νὰ μὴ ἐπανέλθωμε ὃ αὐτὸ τὸ θέμα. Ἀλλῶστε ὁ κ. Σ. ἔχει ἀναπτῶσαι ἄλλοῦ τὴν ἰδέαν του, σὲ τρόπο πού νὰ μὴ ἀφήνῃ ἀμφισβητεῖται. Διαβάσατε τίς κριτικὰς του γὰρ τὸ «Ἐλὸς τοῦ Ταξιῶδ» καὶ γὰρ τὴν «Ἑπιτροπήν», τότε πού κλιβήκων ἰτάς Ἀθηνᾶς, καὶ θὰ συμφωνήσετε. — δ. Β. Μπ. Ἐνταῦθα. Ἡ λάβετε τὸν κόπον νὰ μὲς τὴν ἑμεροστέλετη. Ἀὐτὰ τὰ «ἐγκριμένα» ἔχον γεναι πιά. . . ὠκεανός. Ποῦ νὰ φάξῃ κανεὶς, γὰρ νὰ βροῖ ἕνα χαρτάκι! — κ. Γ. Χ. Β. Πύλον. Δέν σᾶς ἐνεγράψαμεν, διότι ἡ συνδρομὴ εἶναι προπληρωτῆ. Ἐὰ ἔργα τοῦ Κ. δέν ἐξεδόθησαν ἀκόμῃ. — κ. Σ. Κ. Χώραν. Ἡ σᾶς ποῦμι, ἄμα τὸ διαδώσομε. Γὰρ τὸ ἄλλο, ὅπως εἶναι σήμερα τὰ τῆς ὕλης, καμμιὰ ὑπόσχεσιν δέν μπορούμε νὰ δώσομε. — κ. Β. Β. Ἐδεσαν. Ἡ ἐπιταγὴ σας ἐλήφθη, κάπως ἀργά, καὶ ἡ παραγγελία σας ἐξετελέσθη. Ἐύχαριστοῦμεν. — κ. Κ. Σ. Ζαγοράν. Ἐχετε δίκιο, ἐγίνε τυπογρ. λάθος. «Πατρις» δέν θὰ πῆ τίποτα. Ἐὸ σωστὸ εἶναι «καλλις». — δ. Τ. Π. Πάτρας. Ἐρισημένως στή μικρὴ ἐκείνη περιλήψῃ δέν φαίνονταν καθαρά ἢ ἰδέα τοῦ ποιητοῦ. Δυστυχῶς, δέν ἔχομε πιά τὰ ἄρθρα γὰρ νὰ σᾶς ἐξηγήσομε καλύτερα. Θερμώτατες εὐχαριστίας γὰρ ὅλα. — κ. Ε. Τζ. Φλώριναν. Αὐτὸ πού βλέπετε σήμερα, ἐπερίμενε στοιχειοθετημένον ἀπὸ τὸν δεκάμηρον. Ἡ δημοσιεύθῃ καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ πάντα περιμένομεν. — κ. Ν. Τ. Α. Λαμίαν. Ἄλλοῦ πάλιν, «καλοῦδια» λένε μόνο τὰ ζαχαρωτά. Γὰρ νὰ τὸ λέῃ ὁ κ. Κορδατος, δέν ὑπάρχει ἀμφισβητεῖται ὅτι σὲ Πύλλον ἢ λέξις σημαίνει καὶ προικιά. — κ. Φ. Α. Ἐνταῦθα. Ὅχι, ὄχι, ὑπάρχει καὶ περιμένει. Ἄλλὰ μ' αὐτὴ τὴν πληθῶρα, βλέπετε. . . — κ. Σ. Ζ. Ἄρταν. Βεβαίως μπορούμε νὰ στείλετε. — κ. Δ. Τρ. Ἐνταῦθα. Τίς ἔχομε πάντα ἡπ' ὅψει, ἀλλὰ τὸ πλῆθος των ἐπικαίρων δέν μὲς ἐπέτρεψε ὡς τῆρα. Γὰρ τὰ ἄλλα σὲ ἐρχόμενα. — κ. Ε. Π. Σέρρας. Ἐπάρχον καὶ σὲ βιβλιοπωλεῖο μας. Μπορεῖτε νὰ παραγ-

γαίτε ὅποια θέλετε. — κ. Μ. Ν. Παιρατικ. Ἡ μίαναι ἔφω ἀπὸ τὸ Χριστογεννητικὸν, μὲ μὲ πολλὰ ἄλλα. Κ' ὄλ' αὐτὰ τῆρα περιμένουν τὴν αἰκαιρία. — κ. Μ. Γ. II. Παιρατικ. Ἐλάθαμεν, ἐύχαριστοῦμεν. — κ. Β. II. Ἰωάννινα. Δέν ἐνόησάμεθα γὰρ ποῦ «βιβλιοκαρία» λέτε. Λάθετε τὸν κόπον νὰ μὲς ἐναγράψετε τὴν παραγγελίαν σας! — κ. Ν. Ν. Α. Παιρατικ. Περὶ ἴσῃ ἢ περιπέτειά σας. Διαβάσομεν τὸ γράμμα σας εἰς τὸν κ. Ἀγγαξὸν διὰ τὸ περιετῆρον. — κ. Α. Ζ. Καλιπία. Δέν ἔχετε ἀδικία. Κ' εἰμὲς δέν καταλάθαμε πολλὰ πράγματα ἀπ' αὐτὸ τὸ βιβλίον. Ὡστόσο κατὶ θέλει νὰ πῆ ἡ ποιητὴς. Μόνον πού δέν τὸ κατορθῶναι. — κ. Κ. Ζ. Ἰγνιαν. Καὶ ἄλλὰ θὰ περιμένετε. Αὐτὸν τὸν καιρὸν, ἐλάθαμεν τόσα πολλὰ πρὸς κρίσιν, ὥστε οὔτε σὲ ἐρχόμενα δέν ὑποχόμεθα νὰ σᾶς ἀπαντήσομεν. — δ. Β. Γ., Ἐνταῦθα. Λίγα πράγματα καὶ χωρὶς προσωπικῶν τόνων. . . Πρέπει, ἐν ἀποφασίζετε νὰ γράψετε, νὰ μιλήσατε μὲ εἰλικρινεῖαν καὶ συγκεκριμένα. Γὰρ τὸ φῶλον σας, αὐτὸ εἶναι κάπως δύσκολον, τὸ ἐνοσοῦμεν. Ἀλλὰ καὶ γὰρ τὴ φιλοσοφικὴ πύοση εἶναι ἀκόμῃ πολὺ ἐνωρίς. — Γ. Μ. Καρπενησί. Ἡ ἰδέα ἢ εἶχαμε νὰ ποῦμι καὶ γὰρ σας. Ὡταν ὁ ρομάντισμὸς αὐτὸς προεγγίση, κάποτε, θέματα καὶ στοιχεῖα πῶ συγκριμένα, θὰ γράψετε ἠραιὰ πράγματα. Ἐὸ βιβλίον στοιχεῖται ὄχι, ἢ. Ἡ σᾶς ἦταν χρήσιμο. — κ. Φρ. Φρ. Ἐνταῦθα. Συμπληρωτικώτατα τὸ λιτό καὶ σύντομον γράμμα σας. Κρατοῦμεν τὸ «Ἐλα νὰ γίνης», ἐκτός ἂν ἐν τῇ μεταξὺ μὲς στείλετε καλύτερα. . . — κ. Β. Ν. Α. Ἐνταῦθα. Ἐὰ διαβάσατε ὅλα. Παντοῦ ὑπάρχει ἡ ἀνισότης, αὐτὸ πού λέγουσιν «ἰσόγει». Ἐχετε σιγμῆς, παραμύθια, συλλήψεις, ἀληθινὰ λυρικές ἀλλοῦ ὅμως πάλιν παραμελεῖτε τὴν στιχογραφία, βιάζεστε τὴν δημοκαταληξία, μαζεύετε κοινοτοπίας. . . Μὲ τὸν καιρὸ, θὰ ἐλθῃ ἡ κριτικὴ καὶ ἔπειτα ἡ σύνθεσις. Καὶ τότε θὰ γράψετε ὀλιγώτερα, ἀλλ' ἐκλεκτικά. Γὰρ σήμερα, κρατοῦμεν τὸ «φθινὸπυρον». — κ. Η. Παμ. Ἐνταῦθα; Ἡ «Ἑπαιτικὴ ἐπιπέα» εἶναι τὸ καλύτερον. Μὲς λυπεῖ ὅμως εἰλικρινῶς ἡ κάποιαι ἀσάφεια, πού ἔχον τὰ γραφήματά σας, καὶ τὴν ὅποιαν εἶναι κρῖμα πού δέν διορθῶνται. Ἀκόμῃ καὶ εἰς τὰς λέξεις ἀφήνετε λάθη! π. χ. γράψετε σὶόν, ἐνῶ θὰ ἦθέλατε ὠρισμένως, νὰ γράψετε τόν. Μὰ προσπαθήσατε! — κ. Γ. Λεασι. Συμπληρωτικώτατα διαφανεῖς αἱ ἐπιρροαῖς. . . Ἄλλ' ὡς τόσο, κατὶ πού φαίνεται πῶς ἐκάματε κτῆμα σας, εἶναι ἤδη ἡ καλὴ στιχογραφία, ἡ μετρικὴ ἐλαστικότης. — δ. Α. Γρ. Ἐνταῦθα. Δέν σᾶς λείπει οὔτε τὸ αἰσθημα, οὔτε ἡ φιλολογικὴ κάρτεσις καὶ γνόοις των συγχρόνων καλύτερων ποιητῶν μας. Μόνον ἡ τέχνη ἀκόμῃ σᾶς χρειάζεται: κάποιαι περισσότητες ἀκριβολογία, ἕνας ὠρισμένος προσανατολισμὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ περιγράψετε τὰντικείμενά σας καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ μὴ ἀπομακρύνεσθε μέχρι τέλους. — κ. Α. Α. II. Ἐνταῦθα. Ὁ ρομάντισμὸς σας ἐμπνευσμένως. Ἀφήσατε πάντως νὰ διαλέξωμε. Ἡ σᾶς ἐπροτρέπαμεν, ὅπως ὄχιποτε, νὰ γράψετε, πρὸς τὸ παρὸν, σὲ δεκαπενταετούλαδον. ἔχει καὶ αὐτὸς τὰ προτερήματά του. Ὁ ζωηρὸς ρυθμὸς του συνειθίζει στήν αἰσθησὴ τῆς μετρικῆς συμμετρίας καὶ τὸ συλλαβικὸν του πλάτος συνειθίζει εἰς τὴν πλήρη ἐλευθερίαν ἀναπτύξεως τῆς ἰδέας. — Ἡ ἄλλα μένον διὰ τὸ προσεχές. Η' ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Καὶ τὸ τεῦχος τοῦτο θὰ σταλῆ πρὸς ὄλους τοὺς περσινούς μας συνδρομητάς. Ἀπὸ τοῦ ἐρχομένου ἔμως ἢ ἀποστολῆ θὰ διακοπῆ πρὸς ὄσους δὲν θὰ ἔχουν ἀναγεώσει μέχρι τῆς 15^{ης} Φεβρουαρίου. Τὸ δηλώνομεν πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως, καὶ παρακαλοῦμεν ὄσους ἀγαποῦν καὶ θέλουν τὸ περιοδικόν μας νὰναγεώσουν ἐντὸς τῆς τελευταίας αὐτῆς προθεσμίας, διότι κατὰ κανόνα ἀπαράβατον ἢ συνδρομὴ εἰς τὴν «Ν. Ἑστία» εἶναι προπληρωτέα.

ΙΩ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ Σ^{ΙΑ}-ΕΚΔΟΤΑΙ

Μόλις ἐξεδόθη :

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Δρχ. 50.—

Μόλις ἐξεδόθη :

ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Δρχ. 35.—

ΔΗΜΟΛΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

πεπειραμένος ἀναλαμβάνει κατ' οἶκον παραδόσεις καὶ προγυμνάσεις εἰς τὰ Ἑλληνικά καὶ Μαθηματικά τοῦ Γυμνασίου με ἀμοιβὴν συγκαταβατικήν.

Πληροφορίαι :

Βιβλιοπωλεῖον τῆς «ΕΣΤΙΑΣ».